

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**UČINKI UVEDBE UREDBE EU ŠT. 537/2014 O POSEBNIH
ZAHTEVAH V ZVEZI Z OBVEZNO REVIZIJO SUBJEKTOV
JAVNEGA INTERESA NA KLJUČNE DELEŽNIKE**

Ljubljana, februar 2019

KATARINA SITAR ŠUŠTAR

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Katarina Sitar Šuštar, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Učinki uvedbe Uredbe EU št. 537/2014 o posebnih zahtevah v zvezi z obvezno revizijo subjektov javnega interesa na ključne deležnike, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem prof. dr. Aljošo Valentinčičem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načelli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podrobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podrobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 UVEDBA UREDBE EU ŠT. 537/2014.....	3
1.1 Razlogi za reformo trga revizijskih storitev ter pogledi na področja, ki so se z reformo pomembno spremenila	3
1.2 Izsledki znanstvenih raziskav na temo ključnih področij, ki jih ureja nova revizijska regulativa	5
1.3 Ključne novosti, ki jih je uvedla Uredba EU št. 537/2014.....	9
1.3.1 Neodvisnost in izvajanje nerevizzijskih storitev.....	9
1.3.2 Obvezna menjava revizijskih podjetij (angl. Mandatory Firm Rotation ali MFR) in postopki izbire revizijskega podjetja.....	10
1.3.3 Mednarodni revizijski standardi.....	11
1.3.4 Revizorjevo poročanje	11
1.3.4.1 Revizijsko poročilo	11
1.3.4.2 Dodatno poročilo revizijski komisiji	12
1.3.4.3 Poročanje nadzornikom SJI	13
1.3.4.4 Poročilo o preglednosti.....	14
1.3.5 Vloga in odgovornost revizijskih komisij	14
1.3.6 Nadzor	15
2 RAZISKAVA MNENJA O UČINKIH UVEDBE UREDBE EU ŠT. 537/2014....	16
2.1 Opredelitev problema, ciljev in namena raziskave.....	16
2.2 Oblikovanje raziskovalnih vprašanj	17
2.3 Oblikovanje vprašalnika	17
2.4 Izbira intervjuvancev	18
2.5 Izvedba intervjujev	19
2.6 Obdelava informacij	20
3 REZULTATI RAZISKAVE	21
3.1 Revizijski trg v luči revidiranja subjektov javnega interesa	21
3.2 Neodvisnost in omejitve izvajanja nerevizzijskih storitev	26
3.3 Zahteva po obvezni menjavi revizijskega podjetja po preteku določenega obdobja	30
3.4 Revizorjevo poročanje.....	32
3.4.1 Novo revizorjevo poročilo	32

3.4.2	Poročilo revizijski komisiji	34
3.4.3	Letno pregledno poročilo	35
3.5	Vloga in odgovornost revizijske komisije	35
3.6	Nadzor in komunikacija z nadzorniki	38
3.7	Kakovost revizije in zaupanje v revizijo.....	39
3.7.1	Kakovost revizije	39
3.7.2	Zaupanje v revizijo	41
3.8	Izvedba revizije	41
3.9	Stroški kapitala	42
4	PRIMERJAVA REZULTATOV RAZISKAVE S PODOBNIMI RAZISKAVAMI	43
4.1	Primerjava rezultatov raziskave z rezultati raziskave, ki je bila opravljena pred uvedbo Uredbe v Sloveniji	44
4.1.1	Neodvisnost in omejitve izvajanja nerevizijskih storitev	44
4.1.2	Obvezna menjava revizijskih družb	44
4.1.3	Revizorjevo poročanje	45
4.1.4	Vloga in naloge revizijskih komisij	45
4.1.5	Nadzor	46
4.2	Primerjava rezultatov raziskave z rezultati raziskav, ki jih je opravil YouGov za FRC	46
4.3	Spremljanje učinkov spremenjene revizijske regulative na nivoju EU.....	48
4.3.1	Prvi vtisi o učinkih uvedenih sprememb v EU	48
5	NAJNOVEJŠA DOGAJANJA	49
5.1.1	Sprejem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o revidiranju (ZRev-2A)	49
5.1.2	Dogajanja v Veliki Britaniji.....	50
5.1.3	Dogajanja v ZDA	52
6	SKLEP	52
	VIRI IN LITERATURA.....	55
	PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Tržni deleži revizijskih družb na trgu revidiranja SJI glede na število revidiranih SJI.....	24

KAZALO TABEL

Tabela 1: Uporabljene kode in kategorije.....	22
Tabela 2: Elementi kakovosti revizij.....	40

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Polstrukturiran intervju – regulator.....	1
Priloga 2: Polstrukturiran intervju – revizijske družbe.....	4
Priloga 3: Polstrukturiran intervju – člani revizijskih komisij.....	7
Priloga 4: Polstrukturiran intervju – širša javnost.....	10

SEZNAM KRATIC

angl. - angleško

AICPA – (angl. American Institute of Certified Public Accountants) Ameriški inštitut pooblaščenih računovodij in revizorjev

ANR – Agencija za javni nadzor nad revidiranjem

AZN – Agencija za zavarovalni nadzor

BS – Banka Slovenije

CEAOB – (angl. Committee of European Auditing Oversight Bodies) Odbor evropskih organov za nadzor revizorjev

CMA – (angl. Competition & Markets Authority) britanski regulator za varstvo konkurence

EBA – (angl. European Banking Authority) Evropski bančni regulator

EIOPA – (angl. European Insurance and Occupational Pensions Authority) Evropski zavarovalniški regulator

EK – Evropska komisija

EU – Evropska unija

ESMA – (angl. European Securities and Markets Authority) Evropski regulator trga vrednostnih papirjev

ESRB – (angl. European Systemic Risk Board) Evropski odbor za sistemska tveganja

FEE – (angl. Federation of European Accountants oz. Accountancy Europe) Združenje računovodskih strokovnjakov

FRC – (angl. Financial Reporting Council) Britanski regulator in oblikovalec standardov

IAASB – (angl. International Auditing and Assurance Standards Board) Odbor za mednarodne standarde revidiranja in dajanja zagotovil

IESBA – (angl. International Ethics Standards Board for Accountants) Odbor za mednarodne standarde etike za računovodske strokovnjake

IFAC – (angl. International Federation of Accountants) Mednarodno združenje računovodskih strokovnjakov

ISQC – (angl. International Standard on Quality Control) Mednarodni standard obvladovanja kakovosti

MSR – Mednarodni standardi revidiranja

MSRP – Mednarodni standardi računovodskega poročanja

PCAOB – (angl. Public Company Accounting Oversight Board) Ameriški regulator javnih družb

PIE – (angl. Public Interest Entity) subjekt javnega interesa

SEC – (angl. Security and Exchange Commission) Ameriški regulator trga vrednostnih papirjev

SJI – subjekt(i) javnega interesa

UVOD

Po izbruhu finančne krize v letu 2008 se je med drugim pokazala potreba po prenovi in zaostritvi nadzora nad izvedbo revizij subjektov javnega interesa. Evropska komisija je leta 2010 objavila Zeleno knjigo (Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize), ki je predstavljala osnovo za diskusijo in kasneje poenotenje pogledov o potrebnih spremembah na področju revizije, da bi povrnili zaupanje reviziji, okrepili njeno funkcijo in tako prispevali k večji finančni stabilnosti, saj je »solidna revizija ključna za obnovitev zaupanja v trg, obenem pa prispeva k zaščiti vlagateljev in znižuje stroške kapitala za podjetja« (Evropska komisija, 2010, str. 4). Na osnovi večletnega usklajevanja interesov sta bili v letu 2014 sprejeti Direktiva 2014/56/EU Evropskega parlamenta in sveta z dne 16. aprila 2014 o spremembi Direktive 2006/43/ES o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze (v nadaljevanju Direktiva) ter Uredba (EU) št. 537/2014 evropskega parlamenta in sveta z dne 16.4.2014 o posebnih zahtevah v zvezi z obvezno revizijo subjektov javnega interesa in razveljavitvi Sklepa Komisije 2005/909/ES št. 537/2014 (v nadaljevanju Uredba). Spremembe so se pripravljale daljše časovno obdobje, na revizijski trg bi lahko posegle še bolj radikalno, kot so (npr. ideje o ločitvi globalnih revizijsko-svetovalnih podjetij na zgolj revizijska in zgolj svetovalna podjetja). Ob vedno novih odkritih aferah (Busby, 2018; Davies, 2018; Farrell, 2018; Kizil & Kasbasi, 2018; Monaghan, 2018), v katere so vključena največja revizijsko-svetovalna podjetja, je naloga povrnitve zaupanja reviziji za obstoj in nadaljnji razvoj te dejavnosti ob spreminjajočih se okoliščinah delovanja družb (umetna inteligenca, uporaba tehnologije veriženja blokov, masovna obdelava podatkov) še kako pomembna.

Vzporedno s spremembami na področju regulacije revizije in trga revizijskih storitev v Evropski uniji so se spreminjali tudi Mednarodni standardi revidiranja (v nadaljevanju MSR). Le-ti so s sprejemom MSR 701: Sporočanje ključnih revizijskih zadev v poročilu neodvisnega revizorja (IAASB, 2016) uvedli ključne spremembe pri poročanju revizorjev za poročanja o računovodskih izkazih družb, katerih vrednostni papirji kotirajo na organiziranih trgih vrednostnih papirjev, pripravljenih po 15. decembru 2016.

Direktiva je bila v slovenski pravni red delno vključena s spremembami Zakona o gospodarskih družbah, Zakona o bančništvu in Zakona o zavarovalništvu, dokončno pa decembra 2018 s sprejemom Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o revidiranju (ZRev-2A), Ur. l. RS, št.84/2018. Uredba se v slovenskem pravnem redu uporablja neposredno. Do uveljavitve ZRev-2A se je v Sloveniji poleg Uredbe uporabljal Zakon o revidiranju (ZRev-2), Ur.l. RS, št. 65/2008, 63/2013.

V magistrskem delu se osredotočam na vplive sprememb Direktive in Uredbe (v nadaljevanju tudi revizijska regulativa) na ključne deležnike.

Namen magistrskega dela je proučiti, ali in v kakšni meri so najpomembnejše spremembe, ki jih je uveljavila Uredba, vplivale na ključne deležnike (izvajalci storitev revidiranja, regulatorji, revizijske komisije ter širša javnost).

Zanima me predvsem, kakšni so odzivi različnih deležnikov na:

- zahteve po obvezni menjavi zakonitih revizorjev in revizijskih družb ter na zahteve v zvezi s postopki izbire revizijske družbe,
- omejitve nerevizijskih storitev, ki jih lahko izvajajo revizorji računovodskih izkazov,
- večjo odgovornost revizijskih komisij pri izbiri revizijskih družb in pri ocenjevanju nevarnosti za neodvisnost revizorjev računovodskih izkazov,
- revizorjevo poročanje,
- nadzor,
- kakovost revizijskih storitev in zaupanje uporabnikov v revizije.

Temeljna hipoteza magistrskega dela je, da so vsi ključni deležniki občutili spremembe, ki jih je uvedla Uredba. Zavedam se, da je časovni odmik od uvedbe Uredbe še prekratek, da bi lahko celovito presojali njene učinke na ključne deležnike. Poleg tega se zavedam tudi, da so se revizijsko-svetovalne družbe na spremembe revizijske regulative pripravljale že v obdobju od objave Zelene knjige do uveljavitve revizijske regulative in so svoje dejavnosti že predhodno začele usklajevati s prihajajočimi zahtevami. Kljub temu želim z raziskovanjem odgovoriti na vprašanje, ali so uvedene spremembe po mnenju ključnih deležnikov pravi korak v smeri povrnitve zaupanja v revizijsko stroko.

V prvem delu magistrskega dela proučujem evropski regulativni okvir, znanstveno literaturo, prispevke in članke s področja predmeta raziskave. Pri tem uporabljam metodi deskripcije in kompilacije. V nadaljevanju uporabljam metodi analiziranja in primerjave, s katerima proučujem morebitne obstoječe pokazatelje, ki jih EK uporablja za potrebe spremljanja in ovrednotenja učinkov revizijske regulative ter povzamem rezultate obstoječih analiz učinkov uvedbe revizijske regulative. V tretjem delu magistrskega dela na osnovi izvedbe intervjujev ključnih deležnikov iz Slovenije (kvalitativna metoda raziskovanja) pridobim njihov pogled na posamezna področja najpomembnejših sprememb, ki jih je uvedla Uredba. V sklepnem delu kritično ovrednotim rezultate izvedenih intervjujev in jih, kjer je to mogoče, primerjam z že obstoječimi analizami in stališči. Čisto na koncu povzamem ključne novosti, ki jih je prinesel v decembru 2018 sprejeti ZRev-2A, dogajanja v Veliki Britaniji, ki znajo kljub Brexit-u imeti pomemben vpliv na razvoj revizije in njenega nadzora v bodoče, ter napovedano smer razvoja nadzora v Združenih državah Amerike.

1 UVEDBA UREDBE EU ŠT. 537/2014

1.1 Razlogi za reformo trga revizijskih storitev ter pogledi na področja, ki so se z reformo pomembno spremenila

Serijski finančni škandalovi ob prelomu tisočletja (na primer Enron in WorldCom v ZDA ter HIH v Avstraliji v povezavi s propadom revizijsko svetovalne družbe Arthur Andersen (Clarke, Dean & Oliver, 2003; Ball, 2009)) ter finančna kriza, ki je izbruhnila ob propadu Lehman Brothers Holdings v letu 2008 (Hakan, 2018), so zamajali zaupanje v revizorje računovodskih izkazov. Poleg iskanja razlogov za finančne škandale in finančno krizo so se analizirale potrebe po spremembah na področjih korporativnega upravljanja, nadzora, računovodskega poročanja in revidiranja (Clarke, Dean & Oliver, 2003; Pagano & Immordino, 2009; Porter, Ó hÓgartaigh & Baskerville, 2009). Spremembe na teh področjih naj bi povrnila zaupanje vlagateljev in stabilnost finančnih trgov.

V Združenih državah Amerike je bil na osnovi Sarbanes-Oxley-ovega zakona, ki je bil sprejet po propadu Enrona in WorldCom-a (Ball, 2009), leta 2002 ustanovljen Public Company Accounting Oversight Board (v nadaljevanju PCAOB). Aktivnosti v smeri sprememb, ki bi zagotavljale stabilnost finančnih trgov, je v Evropi vodila in usmerjala Evropska komisija (v nadaljevanju EK). Odbor za mednarodne standarde revidiranja in dajanja zagotovil (IAASB), ki deluje v okviru Mednarodnega združenja računovodskih strokovnjakov (IFAC) je pri iskanju odgovorov na to, kako izboljšati kakovost revizij, povečati zaupanje različnih deležnikov v revizije, zmanjšati vrzel med dejanskimi nalogami revizije in pričakovanji širše skupnosti o tem, katere naloge naj bi revizija opravljala, opravljal širše mednarodne raziskave in pri vpeljevanju ustreznih sprememb v mednarodne standarde revidiranja, usklajeval poglede tudi s PCAOB in EK. Posledično so navedene institucije uvajale bolj ali manj podobne spremembe na področju korporativnega upravljanja, standardov računovodskega poročanja, standardov revidiranja ter izvajanju nadzora. Pomembno vlogo pri vpeljevanju sprememb je imel britanski regulator, Financial Reporting Council (FRC), saj ima dolgo zgodovino¹ pri postavljanju standardov tako na področju računovodstva kot revizije, kot pri izvajanju nadzorov.

FRC je javno razpravo v zvezi s spodbujanjem kakovosti revidiranja in ohranjanjem zaupanja v revidiranje začel leta 2006, predvsem kot odziv na propad Enrona in WorldCom-a ter posledično razpustitev globalne revizijske družbe Arthur Anderson (Financial Reporting Council, 2006, str. 8, 9). Na osnovi sprožene javne razprave je FRC pripravil The Audit Quality Framework (Financial Reporting Council, 2008), ki naj bi služil družbam pri izboru revizorjev, revizijskim komisijam pri ocenjevanju zunanjih revizij, regulatorjem pri nadzoru, ter vsem ostalim deležnikom. Vzporedno pa je FRC v Veliki Britaniji dinamično

---

¹ FRC je na osnovi Kingmanove (2018) raziskave pred pomembnimi organizacijskimi spremembami.

začel spreminjati standarde revidiranja (leta 2009 in leta 2016)² in etične standarde (leta 2010 in leta 2016).

IAASB je v sodelovanju z American Institute of Certified Public Accountants (v nadaljevanju AICPA) sprožil raziskave o percepciji različnih deležnikov o reviziji, s poudarkom na revizorjevem poročanju. Rezultati raziskav, ki so bili objavljeni v letu 2009, so med drugim pokazali, da različni deležniki standardno revizorjevo poročilo v delih, ki se nanašajo na odgovornosti in omejitve revizorjev ter tehnične izraze, kot so »pomembnost« in »razumno zagotovilo«, različno interpretirajo (Asare & Wright, 2009) ter da obstaja vrzel med tem, kaj deležniki pričakujejo od revizije in tem, kar menijo, da so revizorji dejansko izvedli (Porter, Ó hÓgartaigh & Baskerville, 2009). Najvidnejši element revizij so revizorjeva poročila, zato se je raziskava, ki jo je vodila Porterjeva, med drugim osredotočila tudi na opredelitev potrebnih sprememb pri obliki in besedilu revizorjevega poročila. Raziskava Porterjeve je dala tudi konkretna priporočila revizijski stroki, med drugim da je potrebno vzpostaviti oz. redno izvajati nadzor nad izvedbo revizij, ustrezno sankcionirati napake ter javno poročati o izvajanju nadzora ter o ukrepih; da naj se mnenje v revizorjevem poročilu prestavi na začetek, da naj se standardno besedišče v revizorjevem poročilu poenostavi da bo lažje razumljivo ter da naj revizorjeva poročila vsebujejo več informacij, ki se nanašajo na revidirano družbo.

Leta 2010 je EK (2010, str. 3) v Zeleni knjigi odprla razpravo o vlogi in obsegu revizij. Uvodoma EK ugotavlja, da je »Solidna revizija ... ključna za obnovitev zaupanja v trg, obenem pa prispeva k zaščiti vlagateljev in znižuje stroške kapitala za podjetja.«, poleg tega pa ugotavlja tudi, da se zainteresirane strani »morda ne zavedajo omejitev revizije«, zaradi česar so pričakovanja različnih udeležencev različna. Zelena knjiga (Evropska komisija, 2010, str. 4) je med drugim izpostavila tudi tveganje, ki ga na trgu revizijskih storitev predstavlja velika konsolidacija trga revizijskih družb na globalni ravni. V primeru propada katere od velikih revizijskih družb bi bil »ne le zmoten dostop do revidiranih finančnih informacij o globalnih podjetjih, temveč tudi omajano zaupanje vlagateljev, kar bi posledično vplivalo na stabilnost celotnega finančnega sistema«. Med vprašanji, ki jih je izpostavila Zelena knjiga, so bila tudi vprašanja, vezana na vsebino revizorjevega poročila, postopke imenovanja zakonitega revizorja, zagotavljanje neodvisnosti revizijskih družb ter nadzora nad njimi (tudi z vidika mednarodnega sodelovanja pri izvajanju nadzora).

Evropski ekonomsko-socialni odbor je sprejel poročilo o zeleni knjigi 16. junija 2011, Evropski parlament pa je 13. septembra 2011 izdal samoiniciativno poročilo o zeleni knjigi. Evropski parlament (2013) je z odobravanjem pozdravil zeleno knjigo: ker se je zaradi finančne krize pojavil dvom o delu revizorjev, ker se je po finančni krizi pokazalo, da imajo lahko revizorji pomembno vlogo pri krepitvi nadzora nad upravljanjem in nad upravljanjem s finančnimi tveganji v finančnih institucijah, ker so kakovostne revizije bistvenega pomena

---

² Britanska vlada (GOV.UK, 2018) je decembra 2018 najavila neodvisen pregled kakovosti in učinkovitosti trga revizijskih storitev v Veliki Britaniji. Pregled, ki ga bo vodil Donald Brydon, se bo osredotočil na to, kakšni naj bodo standardi revidiranja v prihodnje. Več o tem v poglavju 5.1.2.

za gospodarsko stabilnost in zaupanje trgov in ker je neodvisnost revizorja bistvenega pomena za kakovost revizije. Poleg tega ugotavlja, da vloga revizijskih komisij, zlasti v finančnih institucijah, ni bila v celoti izkoriščena ter da je bilo, zlasti v sistemsko pomembnih finančnih institucijah, pretirano prevzemanje tveganja povezano s prožnimi, pomanjkljivimi in neučinkovitimi mehanizmi upravljanja nadzora in tveganja. Vzporedno je torej potrebno naslavljanje sistem korporativnega upravljanja ter vlogo revizorjev, vključno s koncentracijo revizijskega trga, ki lahko povzroči preveliko kopičenje tveganj.

Na osnovi opravljenih raziskav (npr. Porter, Ó hÓgartaigh & Baskerville, 2009) in naknadnih posvetovanj je IAASB septembra 2014 izdal nov MSR 701: Sporočanje ključnih revizijskih zadev v poročilu neodvisnega revizorja (IAASB, 2016), ter serijo prenovljenih standardov, ki so se pričeli uporabljati za revizije računovodskih izkazov za obdobja, ki so se zaključila po 15. decembru 2016.

Evropski parlament in Svet Evropske unije sta aprila 2014 sprejela novo revizijsko zakonodajo: Direktivo 2014/56/EU ter Uredbo (EU) št. 537/2014. Določila Uredbe so se pričela uporabljati 17. junija 2016 in se v slovenskem pravnem redu uporabljajo neposredno. V slovenski pravni red je bila Direktiva vpeljana s spremembami Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), Zakona o bančništvu in Zakona o zavarovalništvu, dokončno pa decembra 2018 s sprejemom Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o revidiranju (ZRev-2A), Ur. l. RS, št.84/2018. Do 12. januarja 2019, ko se je uveljavil Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o revidiranju (ZRev-2A), ki je bil 28. decembra 2018 objavljen v Uradnem listu RS, je bil v veljavi Zakon o revidiranju (ZRev-2), Ur.l. RS, št. 65/2008, 63/2013.

Odbor za mednarodne standarde etike za računovodske strokovnjake (v nadaljevanju IESBA), ki tudi deluje v okviru IFAC, je v letu 2016 objavil prenovljen kodeks etike (ključne spremembe so vpeljane v delu, ki se nanaša na odgovornosti računovodskih strokovnjakov v primerih ko zaznajo neskladje z zakonodajo, tako imenovan »non-compliance with laws and regulations« oz. NOCLAR). Kodeks je bil prenovljen in dopolnjen z mednarodnimi standardi neodvisnosti v letu 2018 in bo pričel veljati junija 2019.

1.2 Izsledki znanstvenih raziskav na temo ključnih področij, ki jih ureja nova revizijska regulativa

Finančni učinki, ki bi nastopili ob morebitnem izstopu katerega od Big 4 iz že tako konsolidiranega trga revizijskih storitev, bi bili za uporabnike revizijskih storitev obsežni (Gerakos & Syverson, 2013). Ta ugotovitev pomembno vpliva na regulacijo trga revizijskih storitev.

Vprašanje, ki se zastavlja je, v kakšni meri lahko regulacija vpliva na finančne škandale, ki so po svoji naravi večni (Awolowo, Garrow, Clark & Chan, 2018). Če Awolowo, Garrow, Clark in Chan (2018) v svoji raziskavi, ki temelji na teoriji trikotnika prevar in na teoriji

agentskega problema, ugotavljajo, da bi vpeljava forenzičnega računovodstva ob bok mehanizmov korporativnega upravljanja in izboljšane kakovosti revizije lahko zmanjšala pojavnost finančnih škandalov, pa se tako Ball (2009) kot Hail, Tahoun in Wang (2017) sprašujejo ali lahko regulatorji s svojimi aktivnostmi delujejo proaktivno in z izvajanjem pregledov »ex-ante« preprečijo pojavnost finančnih škandalov, pri čemer je seveda potrebno upoštevati, da je regulatorni okvir posledica zgodovinskega razvoja le-tega in tržnih značilnosti v posamezni državi. Hail, Tahoun in Wang (2017) so analizirali povezanost finančnih škandalov in regulacije v 26 državah v obdobju od 1800 do 2015. Najprej so iz časopisnih člankov zbrali članke, ki so vključevali ključne besede »škandal« in »regulator«. V naslednjem koraku je raziskovalna skupina izluščila tiste članke, ki so govorili specifično o škandalih, povezanih z zlorabo finančnega poročanja. Ločeno so zbrali zakonodajne okvire s področja računovodenja oziroma računovodskega poročanja v posameznih analiziranih državah v opazovanem obdobju. Nadalje so analizirali korelacijo med zbranimi podatki in ugotovili, da je pojavnost pojmov »škandal« in »regulator« močno pozitivno povezana: pojav finančnih škandalov je pozitivno povezan s kasnejšo spremembo zakonodaje, hkrati pa so ugotovili, da zakonodaja vpliva na pojav škandalov v prihodnosti, kar nakazuje, da zakonodajalci pri regulaciji niso učinkoviti. Ugotovili so, da so korelacije različno močne v različnih analiziranih obdobjih ter da so v zadnjih petdesetih letih škandali in spremembe zakonodaje zelo pogosti, kar otežuje analizo korelacije obeh pojavov. Korelacije so bolj izražene v nastajajočih trgih in v državah s šibkejšim pravnim redom, kar nakazuje na to, da je učinkovitost zakonodaje odvisna od lokalnih institucionalnih faktorjev in temeljnih karakteristik posameznih držav, kot so razvoj trga in tradicija prava.

Clarke, Dean in Oliver (2003) na osnovi analize največjih predvsem avstralskih finančnih škandalov v obdobju od 1960 do 2002 ugotavljajo, da se eden od vzrokov za pojavljanje finančnih škandalov skriva v standardih, katerih uporabnost je vprašljiva in ki ne odgovarjajo na potrebe investorjev po zagotavljanju primernih računovodskih informacij, hkrati pa omogočajo kreativno računovodenje. Clarke, Dean in Oliver (2003) predlagajo, naj se ovrednoti delo inštitucij, ki sprejemajo standarde (angl. standards-setters). Poleg tega opozarjajo, da trenutno stanje in smer razvoja standardov in zakonodaje predstavlja časovno bombo, ki zna škoditi tako računovodjem in revizorjem kot regulatorjem (Clarke, Dean & Oliver, 2003, str. 325). Za razliko od Clarka, Deana in Oliverja (2003) pa Barth in Landsman (2010) na osnovi analize računovodskih izkazov bank ugotavljata, da uporaba modela poštene vrednosti pri računovodenju kljub temu, da razkritja o sekuritizaciji in izvedenih finančnih instrumentih v računovodskih izkazih bank niso bila zadostna za oceno vrednosti sredstev in obveznosti ter z njimi povezanih, ni vplivala na finančno krizo. Magnan in Markarian (2011) pa opozarjata, da so se inštitucije, ki sprejemajo standarde, verjetno preveč osredotočale na relevantnost vrednosti (angl. value relevance) in potrebe vlagateljev, kar je mogoče okrnilo potrebe drugih deležnikov. Računovodske informacije namreč niso v zadostni meri opozorile niti vlagateljev niti regulatorjev na prihajajoče probleme.

Koncept obvezne menjave revizijske družbe, ob ohranitvi obvezne menjave revizijskega partnerja, je bil predmet različnih raziskav. Zagovorniki obvezne menjave so prepričani, da se z obvezno menjavo zagotavlja neodvisnost revidiranja in da se v revizijo vnaša svež pogled in tako preprečuje morebitne revizijske napake, nasprotniki na drugi strani trdijo, da revizorji z dolgotrajnejšim sodelovanjem bolje spoznajo revidirano družbo in posledično lahko izvajajo bolj kakovostno in učinkovito revizijo (Corbella, Florio, Gotti & Mastrolia, 2015).

Bell, Causholly in Knechel (2015) so raziskovali učinek trajanja sodelovanja med revizorjem in revidirano družbo na kakovost revizije ter učinek izvajanja nerevizijskih storitev na kakovost revizije. Bell, Causholly in Knechel (2015) so raziskavo opravili na vzorcu 265 opravljenih revizij javnih (57 %) in nejavnih (43 %) družb v Združenih državah Amerike, ki so bile predmet notranjega pregleda ene od velikih revizijskih družb. Podatki so bili zbrani leta 2003 na osnovi v tistem letu opravljenih notranjih pregledov kakovosti v eni od velikih revizijskih družb. Bell, Kausholly in Knechel (2015) menijo, da zunanji pokazatelji kakovosti opravljenih revizij za razliko od ugotovitev notranjih pregledovalcev kakovosti v revizijskih družbah ne morejo celovito odražati dejanske kakovosti opravljenih revizij. Na osnovi opravljene regresijske analize so Bell, Causholly in Knechel (2015) ugotovili, da se kakovost revizije izboljšuje po prvem letu. Pri nejavnih družbah se kakovost zniža pri dolgotrajnem sodelovanju, kar ne velja za javne družbe. Pri le-teh je kakovost najboljša pri dolgotrajnem sodelovanju. Hkrati so ugotovili, da v povprečju obseg plačil za nerevizijske storitve ne vpliva na kakovost revizijskih storitev, pri čemer so v stratificiranem vzorcu javnih družb ugotovili, da izvedba nerevizijskih storitev pozitivno vpliva na kakovost revizijskih storitev pri javnih družbah, pri nejavnih družbah pa izvedba nerevizijskih storitev negativno vpliva na kakovost revizijskih storitev.

Na osnovi raziskave (Corbella, Florio, Gotti & Mastrolia, 2015), opravljene na osnovi zbranih javno dostopnih podatkov o revidiranih računovodskih izkazih javnih delniških družb v Italiji v obdobju med 1998 in 2011 bi lahko sodili, da pri menjavah revizijske družbe v skupini tako imenovanih Big 4 revizijskih družb (Deloitte, EY, KPMG, PwC) ni zaznati spremembe v kakovosti ob menjavi, se pa ob menjavi zmanjša cena revizijskih storitev. Ob menjavi revizijskih družb izven skupine Big 4 pa se kakovost ob nespremenjeni ceni revizijskih storitev izboljša. Corbella, Florio, Gotti in Mastrolia (2015) so svojo raziskavo opravili na vzorcu podatkov 1.583 družb v obdobju od 1997 – 2011. Osredotočili so se na populacijo nefinančnih družb, katerih vrednostni papirji so kotirali na milanski borzi vrednostnih papirjev. Kot merilo kakovosti revizije so Corbella, Florio, Gotti in Mastrolia (2015) izbrali neobičajne časovne razmejitve v primerjavi z obratnim kapitalom. Zbrane podatke so analizirali z uporabo modela regresije.

V ZDA so opravili raziskavo (Gipper, Hail & Leuz, 2018) na osnovi zbranih podatkov o preko 3.300 javnih delniških družbah v obdobju med 2008 in 2014, ki so jih revidirale revizijske družbe iz skupine Big 6 (BDO, Deloitte, EY, Grant Thornton, KPMG in PwC), kar predstavlja 85 odstotkov tržne kapitalizacije. Vzorec zajema več kot 17.900 opazovanj,

ki vključujejo 3.852 menjav revizijskega partnerja ter 431 menjav revizijskih družb. Raziskava temelji na modelu regresije in se osredotoča na vpliv menjave revizijske družbe na kakovost revizije ter na vpliv menjave revizijskega partnerja³ na kakovost izvedene revizije. V splošnem raziskava ni zaznala zmanjšanja kakovosti revizij v primerih, ko je revizijo dlje časa opravljalo isto revizijsko podjetje, niti ni zaznala pozitivnih učinkov svežega pogleda novega revizorja ob menjavah revizijskih družb. Kot kažejo rezultati raziskave, pa imajo menjave partnerjev pomembne ekonomske učinke: v petletnem obdobju revidiranja obseg časa, ki ga porabi partner za revizijo, pada. V primerih nenačrtovanih menjav revizijskih partnerjev so učinki z vidika revizijske družbe predvsem ekonomski (večja poraba časa novega partnerja).

Gerakos in Syverson (2013) na primeru analize ameriškega trga revizijskih storitev ugotavljata, da bi imela obvezna menjava revizijske družbe negativen vpliv tudi na dodano vrednost revidiranih družb in sicer bi bilo zmanjšanje dodane vrednosti v primeru obvezne menjave po preteku štirih letih približno dvakrat večje kot v primeru obvezne menjave po preteku desetih let. Hkrati Gerakos in Syverson (2013, str. 26) ugotavljata tudi, da morebitna uvedba obvezne menjave revizijskih družb lahko vpliva na dodatno povečanje koncentracije trga revizijskih storitev. Gerakos in Syverson (2013) sta svojo raziskavo opravila na osnovi analize modela ponudbe in povpraševanja na ameriškem trgu revizijskih storitev v obdobju med 2002 in 2010. Uporabila sta podatke o preteklih izbirah, ki so jih opravile družbe, ki so v analiziranem obdobju kotirale na SEC, na trgu revizijskih storitev ter kvantificirala pripravljenost teh družb za zamenjavo revizijske družbe, poleg tega sta izračunala tudi stroške, ki bi nastali ob morebitnem izstopu enega od Big 4 revizorjev.

Če Gipper, Hail in Leuz (2018) v svoji raziskavi nakazujejo, da je potreba po obvezni menjavi revizijske družbe manjša v okoljih, kjer obstaja visoko tveganje tožbenih zahtevkov in relativno zahtevnega nadzora nad revizorji, to tezo potrjuje empirična raziskava (Brooks, Cheng, Johnston & Reichelt, 2017), izvedena za obdobje štirinajstih let v 22 državah na vzorcu 19.247 opazovanj. Merilo kakovosti revizije v tej raziskavi je obseg neobičajnih časovnih razmejitev, kakovost pravnega okvira pa s kazalnikom tveganja tožb. Analizo podatkov so opravili z regresijskim modelom. Ugotovili so, da je v državah z okoljem, ki zagotavlja večjo varnost investitorjem, priporočljivo obdobje trajanja razmerja z revizorji daljše (približno 24 let) kot v državah, ki ne zagotavlja visoke varnosti investitorjem (približno 14 let).

Pojavlja pa se tudi dilema, ali regulatorne zahteve po rotaciji revizijske družbe (prekomerno) omejujejo pooblastila revizijskih komisij. Kvalitativna raziskava (Fontaine, Khemakhien & Herda, 2015), ki so jo z izvedbo 19 intervjujev članov revizijskih komisij izvedli v Kanadi, kaže, da člani revizijskih komisij odločno nasprotujejo uveljavitvi obvezne menjave revizijskih družb. Ključni argument intervjuvancev omenjene raziskave je, da ima revizijska komisija pooblastilo za sprejemanje odločitev o menjavi in da člani revizijskih komisij želijo

---

³ V ZDA obvezna menjava revizijskega partnerja na vsakih 5 let.

to pooblastilo tudi izvajati in sicer tako, da se postopkov menjave revizijske družbe lotijo takrat, ko presodijo, da je menjava potrebna in v interesu revidirane družbe. Obvezno menjavo so respondenti v raziskavi dojemali predvsem kot omejitev avtoritete in pooblastil, ki jih ima revizijska komisija.

1.3 Ključne novosti, ki jih je uvedla Uredba EU št. 537/2014

Uredba (člen 1) ureja:

- izvajanje obvezne revizije letnih in konsolidiranih računovodskih izkazov subjektov javnega interesa,
- pravila o organizaciji in izbiri zakonitih revizorjev in revizijskih podjetij s strani subjektov javnega interesa ter
- pravila o nadzoru zakonitih revizorjev in revizijskih podjetij

in se uporablja (Uredba, člen 2) tako za zakonite revizorje in revizijska podjetja, ki izvajajo obvezne revizije subjektov javnega interesa kot za subjekte javnega interesa.

Direktiva je v 13. točki 2. člena opredelila subjekte javnega interesa ali SJI (angl. Public Interest Entity ali PIE) in sicer:

- subjekti, ki jih ureja zakonodaja države članice in ki lahko trgujejo z vrednostnimi papirji na reguliranem trgu katere koli države članice,
- kreditne institucije,
- zavarovalnice ter
- subjekti, ki jih države članice same opredelijo kot subjekte javnega interesa.

Opredelitev SJI se ni bistveno spremenila, jasna opredelitev pa je bila pomembna predvsem z vidika poenotenja med državami članicami EU ter v izogib nejasnostim, za katere subjekte se uveljavlja evropska revizijska zakonodaja. Države članice lahko razširijo opredelitev SJI in dodatno opredelijo tako imenovane nacionalne subjekte javnega interesa.

1.3.1 Neodvisnost in izvajanje nerevizijskih storitev

Uvodoma Uredba (alineji 7 in 8 uvoda) ugotavlja, da neodvisnost zakonitega revizorja ali revizijskega podjetja lahko ogrozita višina plačil, prejetih od enega revidiranega subjekta in njihova struktura. Poleg tega pa lahko zakoniti revizorji, revizijska podjetja ali člani njihovih mrež z opravljanjem nerevizijskih storitev ogrozijo svojo neodvisnost.

Konceptualni okvir zagotavljanja neodvisnosti je v Kodeksu etike za računovodske strokovnjake postavil Odbor za mednarodne standarde etike za računovodske strokovnjake pri IFAC. V različnih državah članicah EU se pri izvajanju revizij SJI lahko uporabljajo različni kodeksi etike. Z namenom poenotenja pri zagotavljanju neodvisnosti revizijskih

podjetij ob izvajanju nerevizijskih storitev za revidirane subjekte javnega interesa je Uredba (člen 5, točka 1) taksativno opredelila prepovedane nerevizijske storitve. Uredba (člen 5, točki 2 in 3) dovoljuje, da države članice lahko zaostrijo izvajanje storitev ali jih do določene mere omilijo. Kot ugotavlja KPMG (2018, str. 22), je Uredba v delu, ki se nanaša na prepovedane nerevizijske storitve, strožja od določil kodeksa etike IESBA in SEC pravil.

Uredba (člen 4, točki 2 in 3) je natančneje opredelila kriterije za zagotavljanje finančne neodvisnosti revizijskih podjetij pri opravljanju revizij SJI tako z vidika razmerja plačil za opravljene (dovoljene) nerevizijske storitve v primerjavi s plačili za obvezne revizije kot z vidika izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta glede na višino prejetih plačil od tega subjekta v primerjavi s skupnimi plačili revizijskega podjetja.

Pomembna novost Uredbe je, da ne glede na to, da velja za posamezna revizijska podjetja in za posamezne SJI, v delu, ki se nanaša na prepovedi opravljanja nerevizijskih storitev in na omejitve višine prejemkov iz (dovoljenih) nerevizijskih storitev, vpliva tudi na matične družbe in odvisne družbe SJI ter njihova revizijska podjetja, tudi če so le-ti izven EU.

1.3.2 Obvezna menjava revizijskih podjetij (angl. Mandatory Firm Rotation ali MFR) in postopki izbire revizijskega podjetja

Uredba (člen 17, točka 1) je omejila izvajanje revidiranja za subjekte javnega interesa na največ deset let in najmanj eno leto. Države članice lahko določijo, da se najdaljše trajanje podaljša največ na dvajset let, če se postopek javnega razpisa izvede po preteku desetih let oz. v primeru izvajanja skupnih revizij na največ štiriindvajset let.

Poleg menjave revizijskega podjetja Uredba (člen 17, točka 7) zahteva tudi menjava ključnih revizijskih partnerjev, odgovornih za izvajanje obvezne revizije, in sicer na sedem let, ob čemer je obvezna triletna prekinitev pred ponovnim imenovanjem. Ta določba za slovenski prostor ni nova, saj je bila vključena že v ZRev-2.

V praksi se pojavljajo vprašanja v zvezi z obveznimi menjavami revizijskih podjetij predvsem v primerih različnih preoblikovanj družb (združitve, prevzemi, spremembe lastniške strukture). Uredba (člen 17, točka 8) je opredelila, naj revizijska podjetja v teh primerih poročajo pristojnemu organu, ki odloči o primernem datumu za obvezno menjava.

Uredba (člen 16, točka 3) je natančno opredelila postopek izbire revizijskega podjetja. Opredeljenega postopka izbire ni potrebno uporabljati ob ponovnih imenovanjih revizijskih podjetij v okviru omejene dobe sodelovanja med zakonitim revizorjem in revidiranim subjektom. Poleg tega, da mora razpisna dokumentacija, ki jo pripravi revidirani subjekt, vključevati pregledna in nediskriminatorna merila za izbor, postopki razpisa na noben način ne smejo vnaprej izključevati sodelovanja revizijskih podjetij, ki so v prejšnjem koledarskem letu prejela manj kot 15% vseh plačil za revizijske storitve od SJI. S temi določili naj bi

razširili krog izvajalcev obveznih revizij tudi na manjša revizijska podjetja. Za postopek izbire revizijskega podjetja je odgovorna revizijska komisija.

1.3.3 Mednarodni revizijski standardi

Evropski parlament je v svoji Resoluciji (Evropski parlament, 2013) med drugim izpostavil nujnost sprejema mednarodnih standardov revidiranja, saj bi to omogočilo uskladitev revizij na evropski ravni in olajšalo nalogo nadzornih organov.

Obveza po sprejemu mednarodnih standardov revidiranja ter z njimi povezanih standardov (npr. Mednarodni standard obvladovanja kakovosti ISQC 1) je vključena v člen 26 Direktive ter člen 9 Uredbe. Komisija navedenih standardov še ni sprejela.

1.3.4 Revizorjevo poročanje

Uvodna določila Uredbe (alineje 13 – 17) navajajo:

- da bi bilo potrebno v revizijsko poročilo vključiti zadostne informacije glede neodvisnosti revizijskega podjetja ter informacije o morebitno ugotovljenih nepravilnostih ali prevarah;
- da bi se vrednost revizije povečala, če bi izboljšali stike med revizijskim podjetjem in revizijsko komisijo (redni dialog in podrobno pisno poročanje);
- da bi bilo izvajanje nadzornih nalog pristojnih organov, ki nadzirajo subjekte javnega interesa lažje, če bi revizijska podjetja in nadzorniki kreditnih institucij in zavarovalnic vzpostavili učinkovit medsebojni dialog;
- da bi bilo zaupanje v revizijska podjetja, ki revidirajo SJI večje, morajo revizijska podjetja izboljšati poročanje o preglednosti, predvsem na pri zagotavljanju finančnih informacij.

Nova revizijska regulativa je v revizijsko poročilo subjektov javnega interesa vključila dodatne obvezne elemente, opredelila minimalne zahteve, ki jih morajo revizijska podjetja upoštevati pri pripravi poročila o preglednosti, poleg tega pa je uvedla nove zahteve po poročanju revizijski komisiji ter inštitucijam, ki izvajajo nadzor nad SJI.

1.3.4.1 Revizijsko poročilo

Kot navaja KPMG (2018), naj bi vrsta sprememb, ki jih revizijska regulativa vnaša v revizorjevo poročilo, izboljšala razumevanje uporabnikov o procesu revidiranja in o kritičnih presojah, ki so vključene v revizijski proces. Revizijsko poročilo za subjekte javnega interesa mora vključevati (Uredba, člen 10, točka 2):

- navedbo, kateri organ je imenoval zakonitega revizorja oz. revizijsko podjetje;

- navedbo datuma imenovanja in skupno obdobje neprekinjenega izvajanja posla, vključno s predhodnimi obnovitvami in ponovnimi imenovanji;
- v podporo revizijskemu mnenju zagotoviti opis najpomembnejših ocenjenih tveganj za pomembne napačne navedbe, vključno z ocenjenimi tveganji za pomembne napačne navedbe zaradi prevar, povzetek odgovora revizorja na ta tveganja in po potrebi ključne ugotovitve v zvezi s temi tveganji;
- pojasnilo pri reviziji ugotovljenih nepravilnosti, vključno s prevarami;
- izjavo o tem, da prepovedane storitve niso bile opravljene in da je bilo revizijsko podjetje pri izvajanju revizije neodvisno;
- navesti vse storitve, ki jih je revizijsko podjetje poleg obvezne revizije opravilo za revidirani subjekt in njegova odvisna podjetja, če te informacije niso vključene v računovodske izkaze.

EU še ni sprejela mednarodnih revizijskih standardov, je pa IAASB že pred uveljavitvijo Uredbe sprejel nove in prenovljene revizijske standarde. Kot ugotavlja Združenje evropskih računovodskih strokovnjakov (FEE, 2015, str. 6-8), so revizijska poročila, ki upoštevajo mednarodne standarde revidiranja, v splošnem usklajena z zahtevami evropske regulative, vendar ne vključujejo eksplicitnih zahtev po navedbi datuma imenovanja in skupnem obdobju neprekinjenega izvajanja revizijskega posla ter zahtev po navedbi vseh storitev, ki jih je revizijsko podjetje opravilo za revidirani subjekt in njegova odvisna podjetja, če te informacije niso vključene v računovodske izkaze.

1.3.4.2 Dodatno poročilo revizijski komisiji

Že uvodoma Uredba (alineja 14) ugotavlja, da bi se vrednost revizije za revidirani subjekt povečala, če bi se izboljšali stiki med revizijskim podjetjem in revizijsko komisijo. Poleg rednega dialoga je pomembno tudi dodatno boljše poročilo o rezultatih obvezne revizije.

Uredba v členu 11, točki 2 navaja minimalne zahteve pisnega poročanja revizijskega podjetja revizijski komisiji in sicer mora pisno poročilo vsebovati vsaj:

- izjavo o neodvisnosti;
- navedbo ključnih partnerjev, ki so sodelovali pri reviziji;
- morebitne zunanje strokovnjake ali druga revizijska podjetja, ki so sodelovali pri izvedbi revizije, vključno s potrdilom o tem, da je revizijsko podjetje pridobilo njihova potrdila o neodvisnosti;
- navedbo vrste, pogostnosti in obsega stikov z revizijsko komisijo, vključno z datumi srečanj;
- opis obsega in časovnega okvira revizije;
- v primeru imenovanja več kot enega revizijskega podjetja za izvedbo revizije je potrebno vključiti opis razdelitev nalog med revizijskimi podjetji;

- opis uporabljene metodologije, vključno s tem, katere kategorije bilance stanja so bile neposredno preverjene, katere pa so bile preverjene na osnovi preskušanja sistema in skladnosti, pri čemer je potrebno navesti bistvene spremembe pri preskušanju podatkov v primerjavi s predhodnim obdobjem, tudi če so obvezno revizijo v predhodnem letu opravila druga revizijska podjetja;
- s količinskimi dokazi podprto raven pomembnosti, ki je bila uporabljena pri izvajanju revizije računovodskih izkazov v celoti, po potrebi pa tudi ravni pomembnosti za posamezne vrste transakcij;
- navedbo in pojasnilo dogodkov in okoliščin, odkritih med revizijo, ki bi lahko povzročili precejšen dvom o sposobnosti subjekta za neomejeno nadaljevanje delovanja in ali ti pomenijo pomembno negotovost ter poleg tega navesti podrobnosti o vseh jamstvih, patronatskih izjavah, zavezah o javni intervenciji in drugih podpornih ukrepih, na katerih temelji ocena o časovni neomejenosti poslovanja;
- poročilo o vseh bistvenih pomanjkljivostih notranjega sistema za finančni nadzor in/ali računovodskega sistema, vključno z navedbo, ali je vodstvo revidiranega subjekta pomanjkljivosti odpravilo;
- poročilo o vseh pomembnih zadevah, ki vključujejo dejansko ali domnevno nespoštovanje zakonov in predpisov ali statutov, ki so bile ugotovljene med revizijo, če se zanje meni, da so pomembne za revizijsko komisijo pri izpolnjevanju njenih nalog;
- poročilo o uporabljenih metodah vrednotenja, vključno z oceno le-teh in z morebitnim vplivom sprememb uporabljenih metod;
- v primeru obvezne revizije konsolidiranih računovodskih izkazov pojasniti obseg konsolidacije in merila za izločanje nekonsolidiranih subjektov, če ti obstajajo ter ali so uporabljena merila skladna z ustreznim okvirom računovodskega poročanja;
- navedbo vseh revizijskih poslov, ki so jih v zvezi z obvezno revizijo konsolidiranih računovodskih izkazov izvedli revizorji tretje države, zakoniti revizorji, revizijski subjekti tretje države ali revizijska podjetja, ki niso člani iste mreže kot revizor konsolidiranih računovodskih izkazov;
- navedbo, ali je revidirani subjekt predložil vse zahtevane obrazložitve in dokumente;
- poročilo o vseh bistvenih težavah, do katerih je prišlo med obvezno revizijo; o vseh pomembnih zadevah, ki izhajajo iz obvezne revizije ali o katerih se je razpravljalo ali izmenjevalo dopise z vodstvom in o ostalih zadevah, ki so v skladu s strokovno presojo revizorja bistveni za nadzor postopka poročanja o finančnem položaju.

Dodatno pisno poročilo, ki je v svoji osnovi namenjeno revizijski komisiji, pa morajo revizijska podjetja na morebitno zahtevo in v skladu z nacionalnim pravom izročiti organom, ki so pristojni za nadzor nad revidiranim subjektom.

1.3.4.3 Poročanje nadzornikom SJI

Revizijsko podjetje, ki izvaja obvezno revizijo subjekta javnega interesa, je dolžno pristojnim organom, ki nadzorujejo ta subjekt javnega interesa takoj sporočiti vse

informacije v zvezi z navedenim subjektom javnega interesa, ki jih odkrije med izvajanjem navedene obvezne revizije in bi lahko pomenile karkoli od naslednjega:

- bistveno kršitev zakonov ali drugih predpisov, ki, kadar je to ustrezno, določajo pogoje za izdajo dovoljenj ali ki posebej urejajo izvajanje dejavnosti takšnih SJI;
- resno grožnjo ali dvom glede nemotenega poslovanja SJI;
- zavrnitev izdaje revizijskega mnenja ali izdajo odklonilnega mnenja ali mnenja s pridržkom. (člen 12, točka 1)

Uredba (člen 12, točka 2) od pristojnih organov, ki nadzorujejo kreditne institucije in zavarovalnice, na eni strani ter od revizijskih podjetij, ki izvajajo obvezno revizijo navedenih institucij in zavarovalnic na drugi strani, pričakuje vzpostavitev učinkovitega dialoga, pri čemer sta za spoštovanje te zahteve odgovorni obe strani. Hkrati pa Uredba v isti točki Evropskemu odboru za sistemska tveganja (v nadaljevanju ESRB) ter Odboru evropskih organov za nadzor revizorjev (v nadaljevanju CEAOB) nalaga, da vsaj enkrat letno organizirata sestanek z zakonitimi revizorji in revizijskimi podjetji ali mrežami, ki opravljajo obvezno revizijo vseh sistemsko pomembnih finančnih institucij.

1.3.4.4 Poročilo o preglednosti

Poročilo o preglednosti je bilo vključeno že v Direktivo iz leta 2006. Ob prenovi revizijske regulative so se določila v zvezi s poročilom o preglednosti vključila v Uredbo. Namen Uredbe (alineja 17 uvodnega dela) je bil z vključitvijo dodatnih minimalnih vsebin v letno poročilo o preglednosti revizijskih podjetij povečati zaupanje v le-ta. Uredba je k obstoječim zahtevam, kot so organizacijska oblika, lastništvo, opis notranjih kontrolnih sistemov in informacij v zvezi z nagrajevanjem ključnih partnerjev, dodala predvsem zahteve, ki so vezane na finančne informacije revizijskih podjetij in sicer tudi na ravni mreže podjetij, v katere so revizijska podjetja vključena.

1.3.5 Vloga in odgovornost revizijskih komisij

Najpomembnejše spremembe, ki so se dotaknile revizijskih komisij, je vpeljala Direktiva (člena 30 (a) in 39), s tem, ko je uvedla:

- sankcioniranje tudi za posamezne fizične osebe in sicer tako denarne kazni kot začasno prepoved izvajanja funkcij v revizijskih podjetjih ali subjektih javnega interesa;
- zahtevo, da mora biti večina članov revizijske komisije neodvisna od revidiranega subjekta. Sicer pa so v Direktivi med nalogami revizijske komisije navedene spremljanje obvezne revizije in njene uspešnosti, spremljanje neodvisnosti revizijskih podjetij ter ustreznost opravljanja nerevizijskih storitev za revizijski subjekt;
- odgovornost revizijskih komisij za postopek izbire revizijskih podjetij.

Uredba (člen 5, točka 4) je na drugi strani revizijskim komisijam podelila dodatne odgovornosti in sicer odobravanje morebitnih (dovoljenih) nerevizijskih storitev, ki jih namerava opravljati revizijsko podjetje.

Organi, pristojni za nadzor, po novem redno ocenjujejo učinkovitost revizijskih komisij. (člen 27, točka 1.(c)).

1.3.6 Nadzor

V uvodnih določbah Uredbe (točke 25 – 27) so opredeljeni ključni cilji Uredbe glede nadzora in sicer:

- spremljanje trga storitev obvezne revizije SJI, predvsem v zvezi s tveganji, ki se pojavljajo zaradi visoke koncentracije ponudnikov na tem trgu;
- spremljanje učinkovitosti revizijskih komisij;
- pregledno delovanje in redno poročanje pristojnih organov o svojih dejavnostih ter ugotovitvah in zaključkih inšpekcijskih pregledov, kar bi moralo prispevati k večjemu zaupanju vlagateljev in potrošnikov;
- sodelovanje pristojnih organov držav članic v okviru CEAOB z namenom zagotavljanja dosledno visoko kakovost obveznih revizij v EU.

Uredba (člen 20, točke 1 – 3) je opredelila, na kak način naj države članice določijo pristojne organe, ki so odgovorni za izvajanje nalog iz Uredbe. Poleg tega je Uredba v členih 21 in 26 opredelila ključne usmeritve za zagotavljanje neodvisnosti pristojnih organov.

Uredba (člen 23) je poenotila obseg pooblastil za pristojne organe. Poleg tega je Uredba na eni strani uporabo pooblastil omejila na revizije SJI, na drugi strani pa pomembno razširila možnosti uporabe pooblastil in sicer tako, da lahko pooblastila uporabljajo tudi v zvezi s/z:

- osebami, ki sodelujejo pri dejavnostih revizijskih podjetij, ki izvajajo obvezno revizijo SJI;
- samimi revidiranimi subjekti javnega interesa, kot tudi z njihovimi odvisnimi podjetji in povezanimi tretjimi osebami;
- tretjimi osebami, ki so jim revizijska podjetja, ki izvajajo obvezno revizijo SJI, oddala v zunanje izvajanje nekatere funkcije ali dejavnosti ter
- osebami, ki so kakor koli drugače povezane z revizijskimi podjetji, ki izvajajo SJI, ali sodelujejo z njimi.

Države članice lahko pooblastijo pristojne organe ali jim dovolijo, da del svojih nalog prenesejo na druge organe ali telesa. Pristojni organi so dolžni medsebojno sodelovati.

Uredba (člen 26) opredeljuje tudi minimalno pogostnost inšpekcijskih pregledov, opredelitev metodologije pregledov ter minimalni obseg inšpekcijskih pregledov. Inšpekcijski pregledi morajo vključevati vsaj:

- oceno zasnov sistema notranjega obvladovanja kakovosti revizijskega podjetja in sicer najmanj:
  - skladnost z revizijskimi standardi in standardi obvladovanja kakovosti ter etičnimi zahtevami in zahtevami glede neodvisnosti,
  - količino in kakovost uporabljenih sredstev, vključno s skladnostjo z zahtevami o stalnem izobraževanju ter
  - skladnost z zahtevami o zaračunanih plačilih za revizijske storitve iz člena 4 Uredbe;
- preskušanje skladnosti postopkov in pregled revizijskih spisov SJI, da se preveri učinkovitost sistema notranjega obvladovanja kakovosti;
- oceno vsebine letnega poročila o preglednosti, ki ga je objavilo revizijsko podjetje.

Člen 30 Uredbe določa, da se brez poseganja v organizacijo nacionalnega revizijskega nadzora sodelovanje pristojnih organov organizira v okviru CEAOB. CEAOB sestavljajo po en član iz vsake države članice in en član, ki ga imenuje ESMA. EBA in EIOPA sta povabljeni k sodelovanju na sejah CEAOB kot opazovalca. CEAOB se sestaja v rednih časovnih intervalih in, kadar je to potrebno, na zahtevo EK ali držav članic. CEAOB zagotavlja lažjo izmenjavo informacij, strokovnih znanj in najboljših praks za izvajanje Uredbe in Direktive, zagotavlja strokovne nasvete EK in pristojnim organom.

2 RAZISKAVA MNENJA O UČINKIH UVEDBE UREDBE EU ŠT. 537/2014

2.1 Opredelitev problema, ciljev in namena raziskave

Na osnovi večletnega usklajevanja interesov sta bili v letu 2014 sprejeti Direktiva ter Uredba. Direktiva je bila v slovenski pravni red delno vključena s spremembami Zakona o gospodarskih družbah, Zakona o bančništvu in Zakona o zavarovalništvu, dokončno pa z uveljavitvijo Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o revidiranju (ZRev-2A), ki je bil 28. decembra 2018 objavljen v Uradnem listu RS. Do uveljavitve ZRev-2A je bil v veljavi Zakon o revidiranju (ZRev-2). Uredba se v slovenskem pravnem redu uporablja neposredno.

Namen raziskave je na osnovi polstrukturiranih intervjujev ključnih deležnikov in z njihovo kvalitativno analizo z uporabo utemeljitvene analize (angl. Grounded Theory) odgovoriti na temeljno vprašanje raziskave: Ali oziroma v kakšni meri so najpomembnejše spremembe, ki jih je uveljavila Uredba, vplivale na ključne deležnike (revizijske komisije, izvajalci storitev revidiranja, regulatorji, vlagatelji)?

Za kvalitativno raziskavo sem se odločila, ker le ta omogoča preučevanje izbranih raziskovalnih vprašanj v podrobnosti in v globino (Patton, 2002). Kvalitativne raziskovalne metode omogočajo pridobitev bogastva podrobnih informacij o manjšem številu ljudi, kar povečuje globino razumevanja proučevanih pojavov, hkrati pa zmanjša možnost posploševanja (Patton, 2002). Glede na majhnost trga⁴ in števila deležnikov, ki se jih Uredba dotika, ocenjujem, da je bolj smiselna uporaba kvalitativne analize, ki omogoča poglobljen vpogled v dožemanje vplivov uvedbe Uredbe na ključne deležnike v Sloveniji, kot uporaba kvantitativne analize, ki bi zahtevala analizo statistično pomembnega števila izjav o manjšem številu ozko zastavljenih vprašanj.

Utemeljitevno analizo sem kot orodje za kvalitativno analizo izbrala, ker analiza temelji na pogledih različnih deležnikov in ker omogoča primerjavo analize z drugimi že opravljenimi analizami. Poleg tega kodiranje v utemeljitveni analizi omogoča detaljno analizo pogledov različnih deležnikov na posamezne vsebinske sklope sprememb, ki jih prinaša nova revizijska regulativa. (Creswell, 2007, str. 78 – 80)

2.2 Oblikovanje raziskovalnih vprašanj

Ne glede na kratek časovni odmik od uvedbe Uredbe me tudi v luči hitro spreminjajočih se okoliščin na globalnem revizijskem trgu zanimajo pogledi ključnih deležnikov na uvedene spremembe in njihove učinke ter njihov pogled na bodočnost revidiranja. Da bi lažje odgovorila na temeljno raziskovalno vprašanje, sem oblikovala raziskovalna podvprašanja, ki temeljijo na področjih ključnih sprememb, ki jih je uvedla Uredba in se nanašajo na:

- zahteve po obvezni menjavi zakonitih revizorjev in revizijskih družb ter na zahteve v zvezi s postopki izbire revizijske družbe,
- omejitve nerevizijskih storitev, ki jih lahko izvajajo revizorji računovodskih izkazov,
- večjo odgovornost revizijskih komisij pri izbiri revizijskih družb in pri ocenjevanju nevarnosti za neodvisnost revizorjev računovodskih izkazov,
- revizorjevo poročanje,
- kakovost revizijskih storitev in zaupanje uporabnikov v revizije.

Raziskovalna podvprašanja so uporabljena kot sklopi vprašanj pri polstrukturiranih intervjujih z deležniki, hkrati pa postavljajo okvir za kasnejše kodiranje. (Creswell, 2007, str. 111 – 112)

2.3 Oblikovanje vprašalnika

Vprašalnik sem oblikovala na osnovi ključnih novosti iz zahtev Uredbe, ki so predstavljene v poglavju 1.2 Ključne novosti, ki jih je uvedla Uredba EU št. 537/2014. Raziskovalna

---

⁴ Gl. poglavje 3.1.

podvprašanja, ki v vprašalniku predstavljajo sklope vprašanj, sem dopolnila s podvprašanji in pri vsakem podvprašanju dodala kratek opis spremenjenih zahtev Uredbe. To naj bi intervjuvance spomnilo na ključne zahteve in omogočilo, da vprašanja umestijo v kontekst konkretnih spremenjenih zahtev Uredbe na posameznih področjih.

Posamezna vprašanja vprašalnika sem prilagodila različnim ciljnim skupinam intervjuvancev in tako oblikovala štiri vprašalnike:

- vprašalnik za člane revizijskih komisij,
- vprašalnik za revizorje,
- vprašalnik za regulatorje in
- vprašalnik za širšo strokovno javnost.

Vprašanja sem izbranim intervjuvancem poslala po elektronski pošti skupaj s povabilom na sodelovanje v raziskavi, da so se lahko na intervju vnaprej pripravili.

Vprašanja so v prilogi magistrskega dela.

2.4 Izbira intervjuvancev

Pri izvedbi kvalitativnih analiz se uporablja namensko vzorčenje. To pomeni, da raziskovalec sam določi populacijo in vzorec za raziskavo, saj imajo tako izbrani posamezniki v analizi dovolj razumevanja in znanja o raziskovalnem vprašanju. (Creswell, 2007, str. 125)

Kombinirano ali mešano vzorčenje se običajno uporablja, ko želimo zadostiti različne interese ali potrebe, omogoča fleksibilnost in triangulacijo. (Creswell, 2007, str. 127) Triangulacija kot ena od tehnik validacije kvalitativne analize je lahko izvedena na način, da pridobivamo informacije iz različnih virov, ki raziskovalno vprašanje osvetlijo z različnih perspektiv. (Creswell, 2007, str. 208) Izbira intervjuvancev med predstavniki različnih interesnih skupin, ki imajo različne interese in različne poglede na spremembe, ki jih je prinesla Uredba, omogoča osvetlitev raziskovalnega vprašanja z različnih zornih kotov, poleg tega omogoča tudi objektivizacijo in validacijo kvalitativne analize.

Celotno populacijo potencialnih intervjuvancev sem razdelila na štiri ključne interesne skupine, ki jih v največji meri zadeva uvedba Uredbe in ki so jim določila Uredbe tudi dobro poznana:

- vodilni predstavniki revizijskih družb, ki revidirajo subjekte javnega interesa,
- zunanji člani revizijskih komisij subjektov javnega interesa,
- predstavniki regulatorjev,
- predstavniki širše strokovne javnosti.

Slovenski trg revizij SJI je majhen⁵. Na Seznamu subjektov javnega interesa (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2018a) je navedenih 68 subjektov javnega interesa, ki jih revidira trinajst revizijskih družb (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2018b). Slovenske SJI nadzirajo trije regulatorji: Agencija za trg vrednostnih papirjev, Agencija za zavarovalni nadzor in Banka Slovenije. Revizijske družbe, ki izvajajo revizije subjektov javnega interesa, nadzira Agencija za javni nadzor nad revidiranjem.

Povabilo k sodelovanju v raziskavi sem naslovila na:

- pet vodilnih predstavnikov revizijskih družb (Deloitte, EY, KPMG, PwC in BDO),
- štiri zunanje člane revizijskih komisij subjektov javnega interesa, ki imajo ustrezna znanja s področja računovodstva in revizije in so predstavniki v več kot eni revizijski komisiji,
- tri nadzorne inštitucije (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, Agencija za zavarovalni nadzor in Banka Slovenije),
- eno družbo za upravljanje premoženja ter
- dva novinarja.

Na povabilo se je odzvalo skupaj deset oseb in sicer dva predstavnika revizijskih družb, trije zunanji člani revizijskih komisij SJI, trije predstavniki nadzornih inštitucij ter dva predstavnika širše zainteresirane javnosti (en predstavnik družbe za upravljanje premoženja in en novinar). Eden od članov revizijskih komisij je tudi predstavnik revizijske družbe, ki ne revidira SJI, eden od članov revizijskih komisij je tudi član nadzornega sveta, predstavnik družbe za upravljanje premoženja pa je tudi v vlogi člana revizijske komisije družbe v državni lasti, ki (še) ni subjekt javnega interesa. Trije intervjuvanci so moški, sedem intervjuvank je žensk. Zaradi anonimizacije sem vse navedbe v magistrskem delu navajala v moški spolni obliki.

Utemeljitevna analiza načeloma predvideva izvedbo dvajsetih do šestdesetih intervjujev, pri čemer je število odvisno od tega, kdaj se začnejo odgovori ponavljati in z novimi intervjuji ne pridobimo novih relevantnih vpogledov v raziskovalno vprašanje. (Creswell, 2007, str. 64, 79) Raziskovalno vprašanje ni abstraktno zastavljeno, slovenski trg revizij SJI je majhen, nekateri intervjuvanci nastopajo v različnih vlogah, zato sem z izbranim vzorcem dosegla ustrezno teoretično saturacijo. Ocenjujem, da je vzorec ustrezno velik za namene odgovora na raziskovalno vprašanje v luči kratkega časovnega horizonta ocenjevanja učinkov vplivov uvedbe Uredbe na različne deležnike.

2.5 Izvedba intervjujev

Povabilo k sodelovanju v raziskavi sem izbranim intervjuvancem posredovala po elektronski pošti skupaj z vprašanji za izvedbo intervjuja in z okvirno navedbo časa, ki je potreben za

---

⁵ Z uveljavitvijo ZRev-2A se bo po preteku prehodnega obdobja obseg SJI povečal (gl. poglavje 5.1.1)

izvedbo intervjuja. Intervjuji so bili omejeni na uro do uro in pol. Vsi intervjuji so bili izvedeni osebno (ena na ena) in sicer v obdobju med 20. novembrom 2018 in 9. januarjem 2019. En intervjuvanec je poleg intervjuja predložil tudi kratke pisne odgovore na zastavljena vprašanja, en intervjuvanec je odgovarjal le pisno. Drugih metod, ki se sicer tudi (lahko) uporabljajo v utemeljitveni analizi, kot so opazovanje, refleksija raziskovalca, fokusne skupine (Creswell, 2007, str. 131), nisem uporabila.

Intervjuji so potekali polstrukturirano. Z intervjuvanci sem odprla posamezna raziskovalna podvprašanja, ki so bila vedno odprto zastavljena. Tekom intervjujev sem postavljala dodatna odprto zastavljena vprašanja.

Intervjuje sem izvajala sama, zato ni bilo potrebno usklajevanje pristopov k izvedbi intervjujev. Odgovore na zastavljena vprašanja sem zapisovala neposredno v elektronski obliki. Intervjujev nisem snemala.

Udeležencem intervjujev sem zagotovila anonimizacijo odgovorov na zastavljena vprašanja.

2.6 Obdelava informacij

Vse intervjuje, ki sem jih zapisala v elektronski obliki, sem v celoti po stavkih oz. odstavkih vnesla v Excelovo preglednico. Zapisi intervjujev vsebujejo 11.953 besed (81.281 znakov). V Excelovo preglednico sem vnesla celotne transkripcije intervjujev, brez izjem. Transkivirani intervjuji so v Excelovi preglednici zajeti v 344 vrsticah. Ena vrstica lahko zajema en stavek ali več povezanih stavkov. V preglednico sem v stolpce vnesla:

- zaporedno številko stavka oziroma odstavka,
- zaporedno številko intervjuvanca,
- zaporedno številko stavka oziroma odstavka tega intervjuvanca,
- ime in priimek intervjuvanca,
- vlogo intervjuvanca (npr. zunanji član revizijske komisije, predstavnik regulatorja, predstavnik revizijske družbe, predstavnik širše javnosti),
- način pridobitve izjave (intervju, pisna izjava),
- izjavo (transkiviran stavek ali odstavek),
- kodo in
- kategorijo.

Tak način ureditve transkiviranih intervjujev omogoča nadaljnjo analizo zbranih podatkov.

Za utemeljitveno analizo je značilno, da zbrane podatke analiziramo s pomočjo kodiranja. Kodiranje je razvrščanje kvalitativnih podatkov oziroma informacij v kode. Ko so kvalitativni podatki razvrščeni v kode, lahko kode s podobnimi lastnostmi združujemo v kategorije, lahko pa tudi širše v teme. Na ta način kodirane podatke lahko kasneje analiziramo po različnih kriterijih in na različne načine. V utemeljitveni analizi obstaja več

različnih načinov kodiranja: odprto kodiranje, aksialno kodiranje, selektivno kodiranje (Creswell, 2007, str. 79). Creswell (2007, str. 152) navaja tudi druge načine kodiranja, med drugim prednastavljeno (angl. prefigured) kodiranje. Za prednastavljeno kodiranje je značilno, da raziskovalci kode določijo pred samo analizo. Prednastavljeno kodiranje je za predmetno raziskavo tega magistrskega dela najprimernejše, saj kode in kategorije izhajajo iz osnovne teme: spremenjenih zahtev Uredbe. V tem smislu so bila oblikovana tudi vprašanja za potrebe izvedbe polstrukturiranih intervjujev. Creswell (2007, str. 152) raziskovalce pri uporabi prednastavljenega kodiranja spodbuja, naj bodo odprti za oblikovanje dodatnih kod (ne le prednastavljenih) v primeru, če se te kode pojavijo tekom analize podatkov.

Ob vnosu transkiviranih intervjujev v Excelovo preglednico sem stavkom oziroma odstavkom dodajala prednastavljene kode in kategorije. Pri določenih stavkih oziroma odstavkih ob samem vnosu kod in kategorij nisem dodelila, ker koda in / ali kategorija ob vnosu nista bila očitni. Po tem, ko sem zaključila z vnosom transkiviranih intervjujev v Excelovo preglednico, sem vse zbrane izjave filtrirala po različnih kriterijih. Najprej sem pregledala vse izjave brez kategorije, potem vse izjave brez kode, potem pa sem primerjala vse izjave z enako kategorijo in vse izjave z enako kodo. V tem procesu sem nekatere kode in kategorije preimenovala, posamezne izjave razdelila na več delov z namenom ustrežnejšega kodiranja oziroma kategoriziranja, hkrati pa sem ob analizi podatkov oblikovala nove kode in kategorije, ki jih v začetni fazi nisem predvidela (niso bile prednastavljene), pa so se pojavile v izjavah intervjuvancev.

Zahteve Uredbe z raznolikim inštrumentarijem ciljajo na izboljšanje kakovosti storitev revidiranja, povečanje zaupanja uporabnikov v storitve revidiranja in znižanje stroškov kapitala. Ker posamezne zahteve Uredbe lahko zasledujejo več različnih ciljev, se pri kvalitativni analizi to kaže tako, da se posamezne kode pojavljajo v različnih kategorijah.

Uporabljene kode in kategorije predstavljam v tabeli 1 na naslednji strani.

3 REZULTATI RAZISKAVE

V nadaljevanju predstavljam izsledke kvalitativne analize opravljenih intervjujev. Izsledke sem smiselno združila po kategorijah, ki izhajajo iz kvalitativne analize in sem jih delno prednastavila, delno pa sem jih oblikovala na osnovi analize intervjujev.

3.1 Revizijski trg v luči revidiranja subjektov javnega interesa

Zanimal me je pogled intervjuvancev na problem koncentracije revizijskega trga ter na možnost izbire med obstoječimi revizijskimi podjetji za opravljanje storitev obveznega revidiranja SJI. V sklepnem delu intervjuja me je zanimal pogled intervjuvancev na prihodnost revizijskega trga.

Tabela 1: Uporabljene kode in kategorije

<i>Kategorije</i> <i>Kode</i>	Revizijski trg	Obvezna menjava	Neodvisnost	Korporativno upravljanje	Revizorjevo poročanje	Nadzor	Kakovost revizije	Zaupanje v revizijo	Izvedba revizije	Stroški kapitala
Sprememba regulative	x	x	x	x			x	x	x	x
Časovna omejitev sodelovanja		x	x				x			
Možnost izbire	x	x	x					x		x
Rotacija partnerjev		x					x			
Merila za izbor	x	x	x							
Omejitev nerevizijskih storitev	x		x	x		x				
Vloga in odgovornost RK		x	x	x		x	x			
Revizorjevo poročilo					x		x			x
Poročilo RK					x	x				
Letno pregledno poročilo					x					
Vloga regulatorja				x		x		x		
Komunikacija z regulatorjem				x		x				
Elementi kakovosti	x				x	x	x			
Prihodnost revizije	x			x		x			x	

Vir: Lastno delo.

Ko govorimo o slovenskem trgu revizijskih storitev, se moramo zavedati tudi njegovih posebnosti. Teh sem se bežno dotaknila že v poglavju 3.4 Izbira intervjuvancev. Na slovenskem revizijskem trgu deluje 52 revizijskih družb (Slovenski inštitut za revizijo, 2018). Od vseh registriranih revizijskih družb subjekte javnega interesa revidira 13 revizijskih družb (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2018b), pri čemer je na Seznamu subjektov javnega interesa (Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, 2018a) navedenih 68 subjektov javnega interesa. Subjekte javnega interesa v Sloveniji torej revidira četrtnina vseh registriranih revizijskih družb, kar je v primerjavi s povprečjem EU velik odstotek. V EU namreč obvezne revizije SJI izvaja 5 % vseh registriranih revizijskih podjetij v EU (Evropska komisija, 2017, stran 4). Od 13 revizijskih družb, ki revidirajo subjekte javnega interesa, je 8 (61 %) takšnih, ki revidirajo po en subjekt javnega interesa. Med preostalimi petimi družbami so tri iz tako imenovane skupine velikih štirih revizijskih družb (Big 4). Od zadnjih dveh revizijskih družb, ki revidirata več kot en subjekt javnega interesa in ne sodita med Big 4, ena sodi v mrežo revizijskih družb in revidira 7 subjektov javnega interesa, pri čemer dosega povprečno ceno revizije SJI v višini 5.500 EUR, druga revizijska družba, ki revidira več kot en subjekt javnega interesa, pa ne sodi v nobeno mrežo družb. Ena od Big 4 revizijskih družb ne revidira nobenega subjekta javnega interesa. Prikaz tržnih deležev revizijskih družb, ki revidirajo SJI na slovenskem trgu, in je izračunan na osnovi števila revidiranih SJI, je predstavljen v sliki 1 na naslednji strani.

Intervjuvanci opažajo, da se zaradi spremenjene zakonodaje trg »ne obnaša nič kaj drugače«, kot se je pred uvedbo Uredbe.

Več intervjuvancev je izrazilo pomisleke, ali so srednje oziroma manjše revizijske družbe sploh sposobne opravljati revizije SJI, predvsem v primerih, ko je potrebno revidirati konsolidirane računovodske izkaze SJI, ki poslujejo čezmejno.

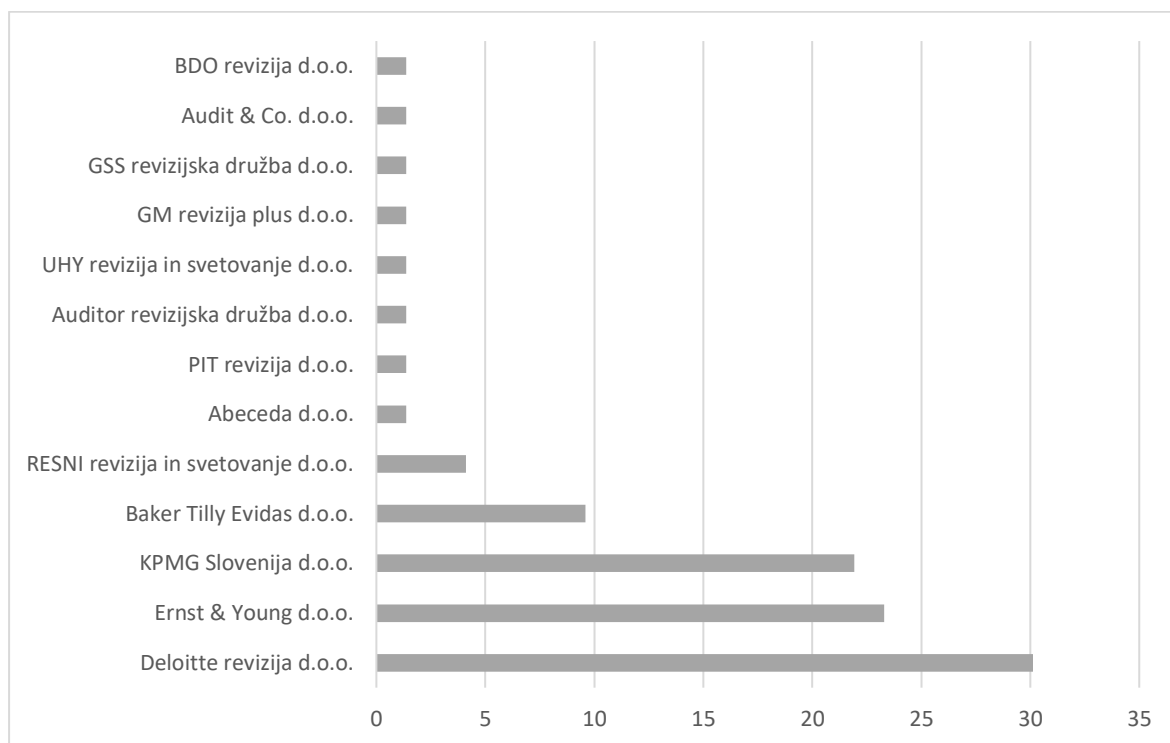
»Revizijska družba, ki revidira skupino, mora biti vključena v mednarodno mrežo revizijskih družb.« (zunanji član revizijske komisije)

Poleg tega merila za izbor revizorja med drugim vključujejo zahteve, ki jih manjše revizijske družbe težko izpolnijo. Takšne zahteve so na primer »izkušnje pri obvladovanju večjih revizij, reference, prisotnost v državah odvisnih družb. Manjše revizijske družbe ne predložijo takih referenc. Na takšne razpise se niti ne prijavijo.« (zunanji član revizijske komisije)

Posamezni intervjuvanci (zunanji član revizijske komisije in predstavnik vlagatelj) so izpostavili, da »banke in dobavitelji ne sprejemajo mnenj manjših, neuveljavljenih revizijskih družb brez mednarodno priznane blagovne znamke. Tudi domače inštitucije, ključne stranke in dobavitelji, preferirajo Big 4.« Dva intervjuvanca sta izpostavila, da bi do sprememb na trgu, kot jih je predvidela spremenjena regulativa (krepitev manjših revizijskih družb in zmanjšanje odvisnosti od Big 4 revizijskih družb) prišlo v primeru, če bi uzakonili

tako imenovane »joint audit-e«, za katere je značilno, da pri reviziji enega subjekta sodelujeta dve revizijski družbi.

Slika 1: Tržni deleži revizijskih družb na trgu revidiranja SJI glede na število revidiranih SJI⁶

Viri: Abeceda d.o.o. (2018); Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (2018b); AUDIT & CO, družba za revizijo in svetovanje d.o.o. (2018); Auditor revizijska družba d.o.o. (2018); Baker Tilly Evidas (b. l.); BDO (2017); Deloitte revizija d.o.o. (2018); EY Slovenija (2017); GM revizija plus d.o.o. (2018); GSS revizijska družba d.o.o. (2018); KPMG Slovenija, d.o.o. (2018); PIT revizija d.o.o. (2018); Resni d.o.o. (2018); UHY Revizija in svetovanje d.o.o. (2018)

Kljub temu, da večina intervjuvancev deli mnenje predstavnika vlagateljev, ki pravi da so na revizijskem trgu »relevantni igralci Big 4 in BDO«, pri čemer večina intervjuvancev to povezuje z mrežami družb, ki so prisotne v državah, v katerih deluje SJI, pa predstavnik enega od regulatorjev meni, da je možno, »da revizije opravljajo tudi manjši revizorji. Pomembno je, da so posamezniki, ki izvajajo revizijo, ustrezno strokovno usposobljeni.« Na drugi strani predstavnik drugega regulatorja meni, da slovenski trg ponudnikov revizijskih storitev na segmentu revizij SJI še ni dovolj skoncentriran, saj »revizije subjektov javnega interesa še vedno izvajajo zelo majhne revizijske družbe«. To je razvidno tudi iz slike 1 na prejšnji strani. Predstavnik javnosti in predstavnik enega od regulatorjev delita stališče, da »mednarodne revizijske družbe delajo v povprečju bolje kot ostale revizijske družbe.« Predstavnik regulatorja meni, da »to ni posledica ureditve kot take, ampak zato, ker je pritisk

⁶ Iz letnih preglednih poročil revizijskih družb, ki revidirajo SJI, ni bilo mogoče pridobiti primerljivih finančnih podatkov, zato so tržni deleži prikazani le glede na število SJI.

od zunaj (iz mreže družb) tako močan, da so se spremembe izvajale na višjih ravneh. Mednarodne družbe so dobre zaradi pritiskov iz tujine.«

Več intervjuvancev je izrazilo zaskrbljenost nad agresivno cenovno konkurenco na trgu revizijskih storitev kot tudi sicer nad nizkimi cenami za storitve obveznih revizij SJI. V splošnem namreč intervjuvanci ceno revizijskih storitev zaznavajo kot enega ključnih elementov kakovosti revizijskih storitev.

»Upamo, da se bo kakovost revizijskih storitev na trgu izboljšala. Če bodo cene padale še naprej, bo to slabo vplivalo na kakovost. Bojimo se agresivnega trženja na račun kakovosti. Želimo si kakovostnih revizij, na zunanje revizije bi se kot regulator želeli bolj zanesti.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Želel bi si spremembe na slovenskem revizijskem trgu. Predvsem na področju cen revizijskih storitev. Trenutno revizijske družbe še zagotavljajo relativno visoko kakovost glede na cene, ki jih dosegajo. Če bodo cene ostale takšne kot so, bo kakovost revizijskih storitev padla.« (zunanji član revizijske komisije)

»Vedno večje je zavedanje med revizijskimi družbami, da so cene za revizijske storitve nesprejemljive, da revizorji premalo cenimo svoje delo.« (predstavnik revizijske družbe)

»Če sklepam po izkušnjah v drugih državah, je omejitev nerevizijskih storitev tam povzročila porast cen revizijskih storitev. Pri nas se to še ne vidi. Čas bo pokazal, ali bo prišlo do dviga cen ali ne.« (predstavnik revizijske družbe)

»Regulacija in vsi drugi pritiski bi morali vplivati na povečanje revizijskih cen, pa se bojim, da ne bo tega vpliva.« (zunanji član revizijske komisije)

»Big 4 si želijo biti prisotni na segmentu revidiranja subjektov javnega interesa. Vprašanje je, ali bo šel konkurenčni boj v smeri dumpinga ali kakovosti.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Bojim se, da zna priti do velikih težav na trgih z močno cenovno vojno.« (predstavnik revizijske družbe)

Intervjuvanci v splošnem predvidevajo, da se bo revizijski trg v Sloveniji še konsolidiral in sicer tako na segmentu revizije subjektov javnega interesa kot na segmentu revizijskih družb, ki ne revidirajo SJI. Delno se bo po ocenah intervjuvancev trg zmanjšal po naravni poti (na primer upokojitve lastnikov v enoosebnih revizijskih družbah), nekaj tudi zaradi združitve. Kljub temu, da je bil namen Uredbe zmanjšati koncentracijo revizij v velikih revizijskih družbah, slovenski trg revizij SJI tudi po mnenju predstavnika enega od regulatorjev še ni dovolj skoncentriran.

Na prihodnost revizijskega trga znajo pomembno vplivati dogodki v Veliki Britaniji⁷.

»V Veliki Britaniji sta dve veliki revizijski družbi najavili, da bosta prekinili izvajanje nerevizijskih storitev za največje revizijske stranke. ... Dogajanja, ki izhajajo iz Velike Britanije, bodo vplivala tudi na določene slovenske revizijske družbe.« (predstavniki revizijske družbe)

»Vprašanje je, ali je to le prvi korak in bo sledila odcepitev revizijskih družb od svetovalnega dela ali bo ostalo pri omejevanju nerevizijskih storitev za revizijske stranke. ... Razdelitev družb zna biti precej problematična, ker ima revizijska stroka preko svetovalcev dostop do strokovnjakov. Morebitna razdelitev bo negativno vplivala na kakovost revizijskih storitev.« (predstavniki revizijske družbe)

Spremembe v tehnologiji revidiranja (pametne obdelave podatkov, orodja za obdelavo podatkov) znajo v prihodnosti še povečati razkorak med velikimi in majhnimi revizijskimi družbami, saj velike revizijske družbe »namenjajo veliko denarja v nove, naprednejše sisteme, ki bodo omogočali elektronsko revizijo. Majhne revizijske družbe temu ne bodo mogle slediti. Treba bo najti neko stičišče med majhnimi in velikimi revizijskimi družbami – ali si bomo sploh konkurirali ali ne.« (predstavniki revizijske družbe)

Morebitne spremembe v računovodskem poročanju (prehod na tako imenovano »real-time« poročanje), bodo vplivale tudi na ostale storitve v smislu, da bodo naročniki v prihodnje potrebovali več svetovalnih storitev in manj zagotovil. Na drugi strani pa znajo naročniki zaradi digitalizacije potrebovati druge vrste zagotovil.

»Revizija bo še potrebna, mogoče v drugem smislu in mogoče bo zagotovilo drugačno. Revizijo naročniki vidijo zgolj kot administrativen strošek, pri drugih storitvah pa naročniki vidijo prihranke ali dodatne prihodke.« (predstavniki enega od regulatorjev)

Eno od tveganj, s katerimi se bo srečevala revizija v prihodnosti, je tudi pomanjkanje kadra. Ob nizkih cenah revizij so plače zaposlenih nizke, problem pa je tudi »percepcija revizijske stroke v javnosti, kar tudi vpliva na odločitve mladih, ki se odločajo za poklic«. (predstavniki revizijske družbe)

3.2 Neodvisnost in omejitev izvajanja nerevizijskih storitev

Vezano na neodvisnost revizijskih podjetij pri opravljanju revizij subjektov javnega interesa me je zanimalo, ali so intervjuvanci opazili, da omejitve glede plačil za dovoljene nerevizijske storitve ter taksativna navedba prepovedanih nerevizijskih storitev vplivajo na

---

⁷ O dogodkih v Veliki Britaniji gl. poglavje 5.1.2 ter Kleinman (2018) in Fino (2018).

udeležence na trgu ter kako menijo, da so uvedene spremembe vplivale na neodvisnost revizijskih podjetij.

Intervjuvanci v splošnem menijo, da uvedba Uredbe dejansko povečuje neodvisnost revizijskih družb pri izvajanju obveznih revizij. Predstavniki revizijskih družb na drugi strani navajajo, da »pri izvajanju nerevizijskih storitev za revizijske stranke ne vidim sprememb, ker smo imeli globalne usmeritve že prej« ter da so bili »na omejitve izvajanja nerevizijskih storitev za revizijske stranke ... pripravljeni že prej«.

Predstavniki regulatorjev, revizijskih komisij in revizijskih družb so v intervjujih izrazili stališča, da (so) se revizijske komisije pri presoji revizorjeve neodvisnosti vse prevečkrat zanašajo(le) na izjave revizijskih družb o tem, da so le-te neodvisne in da morebitne nerevizijske storitve, ki jih izvajajo revizijske družbe, ne vplivajo na neodvisnost revizijske družbe. To je lahko problematično, ker predvsem predstavniki različnih regulatorjev ugotavljajo, da revizijske družbe pri izvajanju nerevizijskih storitev iščejo obvode oziroma prekvalificirajo nedovoljene revizijske storitve v dovoljene.

»Teoretično je v redu, da so omejitve izvajanja nerevizijskih storitev za revizorje računovodskih izkazov. V praksi pa se dogaja, da revizijske družbe nerevizijske storitve, ki jih izvajajo, prekvalificirajo v nekaj drugega.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Veliko stvari formalno zadošča pogojem, ampak se velikokrat zaobidejo formalna pravila. Kršitve glede izvajanja nerevizijskih storitev smo zaznavali, že formalne narave. Dogajalo se je, da so revizijske družbe smatrale, da če so družbe za svetovanje ločene od revizijskih družb, lahko izvajajo te storitve.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Glede neodvisnosti menim, da je bilo že pred uvedbo Uredbe jasno, že prej ne bi smelo biti dvomov o tem, kdaj je neodvisnost kršena, ampak je to možno obiti. Formalno se da zadeve predstaviti tako, kot da ne gre za konflikt interesov.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Pri izvajanju nerevizijskih storitev za revizijske stranke se na trgu še vedno iščejo obvodi oziroma različne interpretacije, katere storitve so dovoljene in katere ne.« (predstavnik revizijske družbe)

Analiza odgovorov na vprašanja, vezana na temo finančne neodvisnosti in neodvisnosti pri izvajanju nerevizijskih storitev za revizijske stranke kaže na to, da imajo intervjuvanci raznolike izkušnje z revizijskimi komisijami oziroma da so posamezne revizijske komisije na različnih stopnjah zrelosti delovanja. Situacijo lahko delno povzamemo z izjavo enega od zunanjih članov revizijskih komisij: »Po mojem je vpliv revizijske komisije na neodvisnost revizorja zelo odvisen od načina delovanja revizijske komisije. Osebno zagovarjam, da morajo biti revizijske komisije na področju spremljanja izvajanja nerevizijskih storitev

proaktivne; tovrstne storitve, ki jih izvaja revizor, mora revizijska komisija slediti. Je pa zelo odvisno, kako je revizijska komisija vpeta v relacije z nadzornim svetom in upravo, pa tudi od same kulture revizijske komisije.«

Kakovost delovanja revizijskih komisij je pomembna v luči odgovornosti, ki jih je revizijskim komisijam dodelila spremenjena regulativa. Spodaj navedene izjave različnih intervjuvancev kažejo na raznolikost izkušenj v zvezi z delovanjem revizijskih komisij v delu, ki se nanaša na presojo neodvisnosti pri izvajanju nerevizjskih storitev.

»Big 4 pazijo, da ne okrnijo svoje neodvisnosti.« (zunanji član revizijske komisije)

»Kolikor imam jaz izkušenj, revizijske komisije ne odobravajo nerevizjskih storitev vnaprej. Revizor poroča opravljene storitve in se izjasni o tem, ali so dovoljene in ali jih lahko opravlja.« (predstavniki revizijske družbe)

»Poslovodstvo velikokrat vidi omejitve v tem, da mora revizijski komisiji poročati o poslih z revizorjem. Poslovodstva imajo občutek, kot da revizijska komisija posega v poslovodske odločitve.« (zunanji član revizijske komisije)

»V večini primerov revizijske komisije posle odobravajo vnaprej. Pravila niso postavljena vnaprej, da bi bilo jasno, kaj je dovoljeno in kaj ne. Za vsak posel ločeno je potrebno dobiti predhodno odobritev revizijske komisije. Ob tem pa revizijske komisije to še vedno izvajajo kot administrativno nalogo, saj so uprave družb prevzele vlogo vsebinskih presojevalcev. Da bi videl presojo revizijske komisije sem mogoče videl en primer. Vsebinskih presoj ni veliko videti.« (predstavniki revizijske družbe)

»Revizijske komisije zelo pazijo na neodvisnost pri revizorjih subjektov javnega interesa. Nerevizjske storitve, ki bi jih opravljali revizorji računovodskih izkazov, gredo težko skozi sito revizijskih komisij. Revizijske komisije so razvile zelo visoko stopnjo občutljivosti. Neodvisnost revizorjev s tega vidika ni ogrožena. Pojavljajo se kompleksni izzivi v primerih, kjer delujejo skupine.« (zunanji član revizijske komisije)

»Oblikovali smo smernice v zvezi z nerevizjskimi storitvami, ki jih lahko izvaja revizor računovodskih izkazov. Ob prvih prekoračitvah smernic smo ukrepali. Za potrjevanje nerevizjskih storitev, ki jih želijo izvajati revizorji, sklicujemo korespondenčne seje revizijske komisije, vse odobritve so pred sklenitvijo posla.« (zunanji član revizijske komisije)

»Revizijske komisije vplivajo na neodvisnost revizorja s tem, da preverjajo revizorjevo neodvisnost tako, da zahtevajo revizorjevo izjavo o neodvisnosti, tako da bdijo nad tem, da se revizorju ne dodeljujejo prepovedani nerevizjski posli doma ali

v tujini ter tudi tako da neodvisno preverijo neodvisnost članov revizijske skupine (npr. z vpogledom v delniško knjigo).« (zunanji član revizijske komisije)

Sicer različni intervjuvanci ugotavljajo, da je kljub temu, da smo imeli že pred uvedbo Uredbe v Zakonu o revidiranju (ZRev-2) in v Katalogu prepovedanih storitev (Slovenski inštitut za revizijo, 2013) taksativno našteje prepovedane storitve, uvedba Uredbe vplivala na zmanjšanje obsega nerevizijskih storitev, ki jih revizijske družbe izvajajo za revizijske stranke.

Dva zunanja člana revizijskih komisij in oba predstavnika revizijskih družb so opozorili na potencialen problem pri obvezni menjavi revizorjev SJI, saj bodo morale revizijske komisije »vnaprej razmišljati in planirati« oziroma »na dolgi rok načrtovati revizije« predvsem v luči zagotavljanja neodvisnosti.

»Predvidevam, da se bo pojavil problem rotacije revizorjev, ker tisti revizorji, ki ne izvajajo revizije računovodskih izkazov, izvajajo nerevizijske storitve in bodo lahko imeli težave pri zagotavljanju neodvisnosti ob izbornih postopkih. To zna pomeniti, da bodo revizorji res ostajali devet let, saj ne bo drugih neodvisnih ponudnikov. Imamo problem, ker nimamo pravega »second-tier« revizorja.« (zunanji član revizijske komisije)

»Dejstvo je, da bi morale znati tudi revizijske komisije spremljati vse storitve, ki jih izvajajo revizorji. Imeti bi morale tudi strategijo glede tega, katera družba naj izvaja svetovalne projekte... Pri razpisih gre za diskusije o neodvisnosti, vendar na strani revizijskih komisij še ni dovolj zavedanja o načrtovanju in strategijah za izbor revizorja v prihodnjih obdobjih. Nabor neodvisnih revizorjev se hitro zmanjšuje, kar ni ugodno za revizijske komisije.« (predstavnika revizijske družbe)

»Revizijske komisije delujejo kot varuh neodvisnosti revizij. Velik poudarek je na neodvisnosti. To v preteklosti ni bilo tako očitno. Zdaj se pojavlja problem, ali je sploh kakšen revizor neodvisen.« (predstavnika revizijske družbe)

»Kar se tiče neodvisnosti, je bolj vprašanje, ki je prišlo na dnevni red, ali želimo z določenimi strankami nadaljevati revizije ali svetovanje, ker so cene za revizije prenizke.« (predstavnika revizijske družbe)

»Pojavlja se, da ceno delajo manjši ponudniki in ne več velike štiri revizijsko-svetovalne družbe, ker so vsi v konfliktih.« (predstavnika vlagatelja)

3.3   Zahteva po obvezni menjavi revizijskega podjetja po preteku določenega obdobja

Zanimal me je pogled intervjuvancev na omejitev sodelovanja z istim zakonitim revizorjem na največ 10 let ter njihov pogled na potrebo po zagotavljanju menjave ključnih revizijskih partnerjev po sedmih letih.

Vsi intervjuvanci so se strinjali, da je bila opredelitev najdaljšega možnega sodelovanja smiselna in tudi potrebna. Intervjuvanci se strinjajo, da je omejitev sodelovanja na deset let primerna. Eden od predstavnikov revizijskih družb je izpostavil, da bi dopustil možnost, ki jo predvideva Uredba, in sicer podaljšanje sodelovanja na dvajset let po izvedbi izbirnega postopka. Na drugi strani je predstavnik enega od regulatorjev izrazil pomislek, da je lahko že desetletno obdobje problematično z vidika zagotavljanja neodvisnosti.

Več intervjuvancev je zaznalo, da so subjekti javnega interesa pred uvedbo Uredbe revizijske družbe menjali pogosteje.

»Pred uvedbo Uredbe se je v Sloveniji zelo pogosto menjal revizor, bistveno prej kot v desetih letih. Bilo je nekaj redkih izjem. Z uvedbo Uredbe se bo to obdobje za večje družbe in skupine kvečjemu podaljševalo in ne skrajševalo.« (predstavnik revizijske družbe)

»Desetletno izvajanje revizije je v Sloveniji nepredstavljivo. Imenovanje revizorja za tri leta je trg akceptiral, skoraj nikjer več ni letne menjave. Da pa bi podaljšali sodelovanje z revizorjem na devet let, je skoraj neverjetno. 3 + 3 leta je še možno, devet let pa res že neverjetno.« (zunanji član revizijske komisije)

S temi opažanji je povezana tudi izjava predstavnika revizijske družbe, da »vplive obvezne rotacije vidimo predvsem preko globalnih premikov (menjave revizorjev pri globalnih strankah) v Evropi, predvsem v Nemčiji, kjer so bila sodelovanja z revizorji dolgotrajna. Globalno vidimo močne tenderje in veliko dogajanja na trgu, za lokalne stranke to nič ne pomeni.«

Intervjuvanci so enotnega mnenja, da je neko minimalno obdobje sodelovanja z isto revizijsko družbo potrebno za zagotavljanje kakovosti revizije.

»Sodelovanje z enim revizorjem eno leto je absolutno prekratko. Tri leta je minimalni čas, da revizor spozna velikega klienta.« (zunanji član revizijske komisije)

»Imenovanje revizorja za več kot eno leto je postalo že praksa in je zelo pozitivno sprejeto. Daje občutek varnosti tudi revizijski komisiji in omogoča graditi odnos med revizijsko komisijo in revizorjem, hkrati pa omogoča izboljševanje kakovosti revizij.« (zunanji član revizijske komisije)

»Absolutno smo zagovarjali, da je tri leta minimalni čas za opravljanje revizije subjektov javnega interesa. Nemogoče je spoznati subjekt javnega interesa v krajšem obdobju.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Imenovanje revizijskih družb za tri leta je pozitivno za revizijske družbe. Lažje načrtujejo svoje vire, pod manjšim pritiskom menjave so, kar pozitivno vpliva tudi na neodvisnost.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Večja tveganja vidim pri kratkotrajnejših kot pri dolgotrajnejših revizijah.« (predstavnik revizijske družbe)

Se pa v zvezi s triletnimi imenovanji revizijskih družb predvsem med predstavniki revizijskih družb pojavlja zaskrbljenost, da so revizijske komisije napačno interpretirale določila Uredbe in da po preteku triletnega imenovanja nameravajo ponovno izvesti postopek izbire revizijske družbe.

»Po uvedbi nove regulative so revizorje imenovali za daljše časovno obdobje, največkrat za tri leta. Bojimo se, da bodo po treh letih pritiski na cene in na menjavo revizijskih družb. Po treh letih bi moralo biti bolj ali manj avtomatično podaljšanje sodelovanja. Opažam, da se družbe po preteku triletnega obdobja pripravljajo na ponovno izvedbo izbirnega postopka. Veliko revizijskih komisij je narobe interpretiralo Uredbo in gredo po treh letih v ponoven izbor revizorja.« (predstavnik revizijske družbe)

Predstavnik revizijskih družb sta opozorila na neskladje med Kodeksom javnih delniških družb (Ljubljanska Borza, d.d. & Združenje nadzornikov Slovenije, 2016), ki za javne delniške družbe predvideva menjavo revizijske družbe na vsakih sedem let, in med Uredbo, ki predvideva menjavo revizijske družbe po preteku desetletnega obdobja.

Vprašanje obvezne rotacije odgovornega partnerja in kontrolnega partnerja po obdobju sedmih let se zunanjim članom revizijskih komisij in predstavnikom regulatorjev trenutno ne zdi problematično. To je verjetno tudi posledica kratke časovne distance od uvedbe Uredbe in posledično tega, da se s tem vprašanjem revizijske komisije še niso srečale. Predstavnik revizijskih družb pa vidita izzive pri zagotavljanju ustreznega števila strokovno usposobljenih partnerjev, če se bo seveda pokazalo, da bodo obdobja sodelovanja med subjekti javnega interesa in revizijskimi družbami daljše od sedmih let.

»Ker javne družbe menjajo revizijske družbe na vsakih sedem let, se revizijskim družbam ne splača vlagati v zagotavljanje zadostnega števila partnerjev in specialistov, da bi omogočali menjavo ekip po sedemletnem obdobju.« (predstavnik revizijske družbe)

»Vidimo težave pri rotaciji partnerjev po sedmih letih, pred desetletno obvezno rotacijo revizijske družbe. Spet je odvisno od interpretacije ključnega revizijskega

partnerja. Problem bo zagotavljanje kontrolnih partnerjev. ...» (predstavnik revizijske družbe)

3.4 Revizorjevo poročanje

Vezano na revizorjevo poročanje me je zanimalo:

- ali novo revizorjevo poročilo vpliva na uporabnike revizorjevih poročil in če da, kako;
- kakšna so opažanja intervjuvancev v zvezi s pisnim poročanjem revizijskim komisijam ter
- kako sogovorniki ocenjujejo uporabnost letnih preglednih poročil.

3.4.1 Novo revizorjevo poročilo

Več intervjuvancev iz različnih interesnih skupin (predstavnik revizijske družbe, dva zunanja člana revizijskih komisij ter predstavnik enega od regulatorjev) je menilo, da je bila širša javnost v slovenskem prostoru preslabo obveščena o prihajajočih spremembah v revizorjevem poročilu, hkrati pa tudi preslabo izobrazena o revizorjevem poročanju, zaradi česar obstaja možnost, da si bodo uporabniki napačno razlagali revizorjevo poročilo.

»Novo revizorjevo poročilo je velika novost. Okolje bo treba šele vzgojiti, da bo zaznalo, razumelo, zakaj je daljše revizorjevo poročilo potrebno. Inštitucije kot so AJNR in ZNS bi morale več aktivnosti nameniti splošni izobrazbi o spremembah v revizorjevem poročanju. Vsebinski preskoki pri poročanju so veliki. Če okolje ne bo ustrezno poučeno, lahko prehitro prihaja do (napačnih) zaključkov.« (zunanji član revizijske komisije)

»Prvo leto je bilo novo revizorjevo poročilo velika sprememba. Ne vem, če so bile spremembe v revizorjevem poročanju dobro skomunicirane s širšo javnostjo. Nevešči bralci so si zaradi tega lahko napačno razlagali vsebino novega revizorjevega poročila.« (predstavnik revizijske družbe)

»Novo revizorjevo poročanje bi morali uporabniki bolj dobronamerno sprejeti. Uporabnike bi bilo potrebno izobraziti, da bodo razumeli pomen revizorjevega poročila. Na začetku so revizijske komisije poročila brale, kot da je nekaj narobe.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Menim, da ni bilo nič narobe s starimi mnenji. Imam pomislek, ker se toliko razkriva širši javnosti, saj le-ta ni dovolj izobrazena. Širša javnost bolj razume krajša, jasnejša sporočila. Javnost ne razume niti dela revizorjev. Dobro usposobljenih bralcev revizorjevih poročil je res zelo malo.« (zunanji član revizijske komisije)

Intervjuvanci, ki predstavljajo strokovno javnost, se kljub temu, da je bil namen sprememb Mednarodnih standardov revidiranja in revizijske regulative poenostaviti izrazoslovje v revizorjevem poročilu bojijo, da je besedišče v revizorjevem poročilu še vedno preveč tehnično, da bi bilo razumljivo uporabnikom. Ker je novo revizorjevo poročilo precej daljše kot smo ga bili vajeni, se pojavljajo tudi pomisleki, »da so bralci zaradi dolžine manj pozorni na vsebino«.

»Revizorjevo poročilo še vedno ni dovolj razumljivo. Terminologija je strokovna in tehnična, še vedno je veliko generičnih navedb, ki so neposredno povzete iz standardov.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Besedišče je zelo strokovno. Širša javnost tega besedišča ne razume nujno, zaradi česar se lahko sprejmejo napačni zaključki.« (predstavnik revizijske družbe)

Je pa vzpodbudna izjava predstavnika vlagateljev, ki ugotavlja, da je »dolgo revizorjevo poročilo ... bolje razmejilo odgovornosti«.

Pri opisu ključnih revizijskih zadev, ki predstavljajo najpomembnejšo spremembo revizorjevega poročila, sogovorniki ugotavljajo, da za strokovno javnost revizorjeva poročila predstavljajo dodano vrednost.

»Novo revizorjevo poročilo je za začetek velika dodana vrednost. Glede informativnosti in same vsebine pa so še možne izboljšave. Večji poudarek bi morali posvetiti opisu tega, kaj je revizor dejansko naredil in ne toliko navedbi zaznanih tveganj.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Novo revizorjevo poročilo ima večjo sporočilno vrednost. Vidi se, kje je bil poudarek pri reviziji. Tudi, če se ne strinjamo glede poudarka, vidimo, kako se je revizor odzval na tveganja. Naše stališče je bilo, da so ključne revizijske zadeve pravilno ugotovljene, mogoče pa je, da je bilo premalo dela opravljeno na ključnih revizijskih zadevah. Vseeno so spremembe v pravo smer.« (predstavnik enega od regulatorjev)

Intervjuvanci pa izražajo skrb, da se bo vsebina ključnih revizijskih zadev v revizorjevem poročilu zgolj prepisovala: ali iz leta v leto ali iz drugih revizijskih poročil.

»V drugem letu imamo občutek, da so bila mnenja "copy paste" lanskoletnih.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Bojim se, da se bo vsebina ključnih revizijskih zadev v revizorjevem poročilu iz leta v leto kopirala.« (predstavnik revizijske družbe)

»Revizijska poročila so podrobnejša, ampak se zdijo enaka. Izgleda, kot bi bila pripravljena na osnovi predlog.« (predstavnik vlagatelja)

Nobena od interesnih skupin ne vidi povezave med novim revizorjevim poročilom in kakovostjo revizije. Kot pravi zunanji član revizijske komisije: »Pri oblikovanju revizorjevega poročila je potrebno narediti več razmislekov, vendar ni nujno, da je revizija opravljena bolj kakovostno kot pri prejšnjem načinu poročanja.«

3.4.2 Poročilo revizijski komisiji

Zunanji člani revizijskih komisij in predstavnika revizijskih družb so zelo pozitivno ovrednotili poročilo revizijski komisiji. Posamezni predstavniki tako revizijskih komisij kot revizijskih družb so komentirali, da so po njihovem mnenju spremembe pri poročanju revizijskim komisijam pomembnejše oziroma da imajo večjo dodano vrednost kot pa spremembe v revizorjevem poročilu.

Predstavnika revizijskih družb sta sicer komentirala, da sta podoben, zelo podroben način poročanja za revizijske komisije uporabljala že pred uveljavitvijo zahtev Uredbe. Bistvena prednost poročila revizijski komisiji je, da na strukturiran način podaja ključne informacije o poteku revizije in o izvedenih postopkih, da usmerja diskusijo med revizijsko komisijo in revizorjem na ključna področja revidiranja ter da komunikacijo med revizijsko komisijo in zunanjim revizorjem dviga na kakovostnejšo raven.

»S pisnim poročilom revizijski komisiji sem zelo zadovoljen. Vsebuje vse elementarne podatke. Predstavlja dobro osnovo za diskusijo z revizorjem. Zvem vse o reviziji, kar je treba vedeti. Vsebinski elementi so ravno pravšnji: ni preveč, ni premalo. Pred uvedbo formaliziranega poročanja revizijski komisiji je bilo težko priti do informacij od revizorja.« (zunanji član revizijske komisije)

»Informacije v poročilu za revizijsko komisijo so zelo koristne. Povzamejo potek revizije, ključne ugotovitve, informacije o popravljenih in nepopravljenih napakah. Poročilo je bolj strukturirano. Daje dober vpogled v to, kaj je bilo izvedeno. Komuniciranje revizorja z revizijsko komisijo je z uvedbo dodatnega poročila za revizijsko komisijo mnogo bolj kakovostno.« (zunanji član revizijske komisije)

»Revizorji kakovost izvedbe svojih storitev lahko pokažemo s poročilom revizijski komisiji. Skozi to poročanje so se začeli graditi pravi odnosi, hkrati pa so revizijske komisije bolje informirane o tem, kaj revizor sploh dela. To obvezno poročanje je žebljica na glavico: kot revizor lahko pokažeš, kaj si naredil in kako. Veliko bolj iskren je odnos med revizorjem in revizijsko komisijo. Skozi svoje delo gradiš odnos tudi z revizijsko komisijo.« (predstavnika revizijske družbe)

Predstavniki regulatorjev težje ovrednotijo poročilo za revizijsko komisijo, kar je po svoje logično, saj vidijo le pisne izdelke in niso prisotni na samih predstavitev. V splošnem ocenjujejo, da je kakovost razprav med revizorji in revizijskimi komisijami odvisna od

usposobljenosti članov revizijskih komisij. Menijo tudi, da revizijske komisije ne znajo dovolj ceniti dodatnih informacij, ki jih dobijo z novim poročilom.

»Konkretnih izkušenj z revizorjevim poročanjem revizijskim komisijam še nimamo. Kar smo videli iz prezentacij, je bilo korektno pripravljeno. Včasih so prezentacije na visokem nivoju, je pa vprašanje, v kakšno globino je potrebno predstaviti vsebino za revizijsko komisijo. Vprašanje je, koliko vsebino razumejo uporabniki.« (predstavniki enega od regulatorjev)

3.4.3 Letno pregledno poročilo

Večje dodane vrednosti letnih preglednih poročil ni zaznal nobeden od sogovornikov. Predstavniki regulatorjev opazajo, da revizijske družbe v letnih preglednih poročilih razkrivajo minimalne zakonske zahteve. Tako kot regulatorji tudi člani revizijskih komisij pogrešajo podrobnejše informacije v letnih preglednih poročilih (npr. o izvedenih internih izobraževanjih ali o sistemu nagrajevanja ključnega osebja) in opazajo, da so letna pregledna poročila pripravljena na osnovi predlog.

»Ocenjujemo, da je v letnih preglednih poročilih še veliko priložnosti za revizijske družbe, da se bolje predstavijo. Predvsem glede usposabljanja. Tega Uredba zelo izpostavlja. Big 4 npr. nič ne piše o svojih internih usposabljanjih, ki obstajajo, pa se s tem nič ne pohvalijo. Big 4 imajo usposabljanje organizirano na čisto drugem nivoju kot morebiti manjše revizijske družbe.« (predstavniki enega od regulatorjev)

»Pri nas se o nadzorih ne piše konkretno. Ni zapisov v pozitivnem smislu, kaj interni nadzori pomenijo za prakso konkretne revizijske družbe; kakšne so bile posledice, ukrepi, izboljšave v procesih in postopkih.« (predstavniki enega od regulatorjev)

Eden od predstavnikov revizijskih družb je izpostavil tudi problem enotnega pristopa k zbiranju in objavljanju podatkov o izvedenih nerevizzijskih storitvah za subjekte javnega interesa, ki so revizijske stranke. »Namen Uredbe je bil predstaviti, kaj dela mreža družb. Ko so zahtevali poročanje, je bilo le-to usmerjeno samo na revizijsko družbo in ne tudi na povezane družbe.«

3.5 Vloga in odgovornost revizijske komisije

Vprašanja polstrukturiranega intervjuja so se v zvezi s spremenjeno vlogo in odgovornostjo revizijskih komisij osredotočala na komunikacijo z regulatorjem, spremljanje uspešnosti obvezne revizije in spremljanje neodvisnosti zunanjega revizorja.

Na omenjene iztočnice so imeli intervjuvanci skromne komentarje. V splošnem zunanji člani revizijskih komisij ugotavljajo, da z regulatorjem revizijskega trga ne komunicirajo ali pa komunicirajo v primeru, ko ni jasno ali bi z izvedbo določenih nerevizzijskih storitev zunanji

revizor lahko ogrozil svojo neodvisnost. Zunanji člani revizijskih komisij in predstavniki revizijskih družb ugotavljajo, da se je le manjši del revizijskih komisij že lotil opredeljevanja kriterijev za potrebe spremljanja uspešnosti obvezne revizije, eden od regulatorjev pa ugotavlja, da je vprašanje, »ali bodo revizijske komisije sposobne ocenjevati delo revizorjev, če nimajo znanja. Temeljna predpostavka je, da je korporativno upravljanje na takšni ravni, da je tega sposobno.«

Intervjuvanci pa so izven okvira zastavljenih vprašanj izpostavili tri sklope vprašanj, ki so tesno povezani s spremenjeno revizijsko regulativo in vlogo revizijske komisije oz. širše z vlogo korporativnega upravljanja:

- nadzor in sankcioniranje organov upravljanja (uprave, nadzorni sveti, revizijske komisije),
- kakovost delovanja revizijskih komisij ter
- problem razmejevanja odgovornosti oziroma preveljevanja odgovornosti iz organov upravljanja na zunanje revizorje.

Predstavnika dveh regulatorjev in oba predstavnika revizijskih družb so opozorili na problem nadzora in sankcioniranja organov upravljanja (uprave, nadzorni sveti in revizijske komisije). Če nadzor in sankcioniranje nista vzpostavljena za korporativno upravljanje kot celoto, ne moremo pričakovati njegove kakovosti niti razvoja.

»Revizijske komisije so se uprle določbi Direktive, ki zahteva, da države članice zagotovijo, da so v kritičnih primerih lahko člani revizijskih komisij tudi sankcionirani. Proti temu je bil strašen upor. Revizijske komisije so del korporativnega upravljanja. Če tega ni, ne more biti kakovosti.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Če ni organa, ki preverja, nadzira, regulira in po potrebi sankcionira člane nadzornih svetov in revizijskih komisij, bo šlo z veliko mero mimo: poskušali bodo samo formalno zadostiti zahtevam. Da bi se pa namen Uredbe za opolnomočenje nadzora nad revizijskimi komisijami vzpostavil, sem v dvomih. ... Dokler se ne vzpostavi ustrezno korporativno upravljanje, bomo težko videli prave učinke Uredbe. Revizijske komisije lahko igrajo veliko vlogo pri tem.« (predstavnik revizijske družbe)

»V delu, ki se nanaša na korporativno upravljanje, nobeden od regulatorjev ne nastopa primarno: ATVP bi morala sedeti na vratovih uprav. ... Regulatorji bi morali jasno povedati, kateri od njih je odgovoren za kaj – ta del pri nas manjka.« (predstavnik revizijske družbe)

Eden od predstavnikov revizijskih družb pravi: »Revizijske komisije se po spremembi regulative veliko bolj zavedajo svoje odgovornosti, kar zelo pozdravljam, saj predvidevam,

da bo višji tudi nivo kakovosti delovanja revizijskih komisij.« Vprašanje pa je, kakšna je kakovost delovanja revizijskih komisij v danem trenutku.

»Revizija je veliko bolj napredna kot korporativno upravljanje. Big 4 so pred korporativnim upravljanjem. Revizijske komisije ne znajo vprašati revizorjev. Je vprašanje, zakaj ne znajo postavljati vprašanj, saj se ukvarjajo z istim subjektom javnega interesa. Revizijske komisije niso dorasle temu, ker korporativno upravljanje zaostaja. Vprašanje je, koliko dejansko razumejo. Čutijo se nesamozavestne v interakciji z revizorjem.« (predstavniki enega od regulatorjev)

»Revizijskim komisijam bi bilo potrebno dvigniti nivo. Preko prostovoljnih združenj to ne gre. Menim, da bi morali regulatorji (ANR, AZN, BS) dvigniti svojo vlogo in povečati zahteve do članov revizijskih komisij subjektov javnega interesa.« (predstavniki revizijske družbe)

S tem, da zunanja regulativa dviga kakovostni nivo delovanja revizijskih komisij, se strinja tudi eden od zunanjih članov revizijske komisije. Elemente kakovosti delovanja revizijskih komisij dobro povzema izjava enega od regulatorjev, ki pravi, da je delo revizijskih komisij »zelo odvisno od ljudi, ki so v revizijskih komisijah; od njihovih kompetenc in zagretosti, od strokovnosti in osebnostnih lastnosti teh ljudi«. Eden od zunanjih članov revizijskih komisij in eden od predstavnikov revizijskih družb sta izpostavila, da je eden od elementov, ki pomembno dviga raven kakovosti pri delovanju revizijskih komisij, vključevanje tujih strokovnjakov, od katerih se lahko naučimo »profesionalnosti, postavljanja pravih vprašanj« in s pomočjo katerih lahko revizijske komisije izvajajo vedno kompleksnejše presoje.

Regulatorji in revizorji so izpostavili tudi, da se krivda za morebitne napake vse pre pogosto prevaljuje na revizorje.

»Poslovodstva subjektov javnega interesa se še vedno pri problematičnih zadevah sklicujejo na to, da so revizorji potrdili določene rešitve. Velikokrat se uprave skrijejo za revizorje, tudi kadar vedo ali bi morale vedeti, da so stvari mejne ali narobe.« (predstavniki regulatorja)

»Velikokrat vidimo prevaljevanje krivde na revizorja, namesto da bi se pokazalo na odgovorne za upravljanje. Spet je stvar interesa poiskati prave razloge, prave krivce in velikokrat je to stvar sistema, kako so nastavljeni organi upravljanja pri nas. Dejstvo je, da se prehitro pavšalno na revizorja prenaša odgovornost.« (predstavniki revizijske družbe)

3.6 Nadzor in komunikacija z nadzorniki

Na predstavnike revizijskih družb, zunanje člane revizijskih komisij in regulatorje sem naslovila vprašanje, kako ocenjujejo dialog med revizijskimi družbami, revizijskimi komisijami in regulatorji.

Komunikacija med deležniki teče predvsem v naslednjih smereh:

- revizijske družbe < – > Agencija za javni nadzor nad revidiranjem
- revizijske družbe < – > Banka Slovenije
- revizijske družbe < – > Agencija za zavarovalni nadzor
- revizijske komisije < – > Agencija za javni nadzor nad revidiranjem
- Agencija za javni nadzor nad revidiranjem < – > Banka Slovenije < – > Agencija za zavarovalni nadzor < – >

Iz razgovorov z različnimi regulatorji, revizorji in zunanjimi člani revizijskih komisij izhaja, da si vsi navedeni želijo več dialoga.

»Poskuša se vzpostaviti dialog. ... Različni interesi nadzornika in revizorja so lahko težava.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»[*Dialog op.a.*] se vzpostavlja postopoma. Želja in potreba sta, je pa tudi težko, ker je revizor v konfliktnem odnosu do nadzornika zaradi zaupanja stranke.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Revizijske komisije imajo največ vprašanj v zvezi s tem, ali revizor lahko opravlja neko storitev. Tovrstna vprašanja zastavljajo tako revizijske družbe kot revizijske komisije. Komunikacije z regulatorjem je v tem delu kar nekaj.« (predstavnik enega od regulatorjev)

»Komunikacija z regulatorji je še področje, ki čaka na pravo implementacijo. Vsi vemo, da ta možnost obstaja, nimam pa občutka, da je komunikacije dovolj.« (predstavnik revizijske družbe)

Posamezni intervjuvanci opozarjajo, da okoliščine in pravila komunikacije med različnimi deležniki še niso dovolj jasno opredeljena.

»Komunikacija revizijske komisije z regulatorjem je eno od dodatnih določil Uredbe. Pogrešam konkretnejše usmeritve, kaj naj bi to pomenilo.« (zunanji član revizijske komisije)

»Menim, da je prav, da komunikacija med revizorjem in regulatorji teče, ampak bi morala biti revizijska komisija o tem informirana, sploh če je ugotovljen kakšen odklon.« (zunanji član revizijske komisije)

»Seznanjeni smo s tem, da obstaja dialog med revizijskimi družbami in regulatorji bančnega in zavarovalniškega trga. Obdobno tudi mi kot regulator revizijskega trga komuniciramo z revizorji subjektov javnega interesa. Na žalost ostali regulatorji pri komunikaciji z revizorji pozabijo na regulatorja revizijskega trga.« (predstavnika enega od regulatorjev)

Izjave intervjuvancev pa poleg ocene dialoga med regulatorji in revizijskimi komisijami ter revizijskimi družbami vključujejo širši pogled na nadzor. Predvsem predstavnika revizijskih družb izpostavljata, da bi bilo potrebno zaostriti nadzor nad revizijskimi družbami, tako v smislu večje kritičnosti do opravljenega dela kot v smislu širitve obsega pregledov tudi na manj tvegane projekte. Poleg tega menita, da bi bilo potrebno zaostriti tudi nadzor nad organi upravljanja in nadzora.

»Pričakujem, da se bo regulator bolj kritično vključil v preglede. ... Ostrejši pregledi regulatorja bi predstavljali pomoč pri zvišanju cen za revizijske storitve.« (predstavnika revizijske družbe)

»Mislim, da v kolikor regulatorji ne bodo močno dvignili vloge in poudarili zahtev, ki bi morale pripeljati do dviga cen in do jasnih odgovornosti organov upravljanja ter na drugi strani revizorjev in speljati postopke do konca s sankcijami, ne vidim optimistične slike za revizijsko stroko.« (predstavnika revizijske družbe)

»Če ANR ne bo zavzel strogosti napram nadzornim svetom, se ne bo začutil pomen korporativnega upravljanja.« (predstavnika revizijske družbe)

Eden od zunanjih članov revizijskih komisij je izpostavil, da še ni čisto jasno, kako se bo Agencija za javni nadzor nad revidiranjem lotila merjenja uspešnosti delovanja revizijskih komisij.

3.7 Kakovost revizije in zaupanje v revizijo

Med ključnimi cilji spremenjene regulative sta bila povečanje zaupanja v obvezno revizijo in povečanje kakovosti izvedenih revizij.

3.7.1 Kakovost revizije

Zanimalo me je, kateri so po mnenju intervjuvancev ključni elementi, ki vplivajo na kakovost revizije in / oziroma v kakšni meri je spremenjena regulativa vplivala na kakovost revizijskih storitev.

Intervjuvanci so kot ključna elementa kakovosti revizij izpostavili čas (ure dela) za izvedbo posamezne revizije in ceno za izvedbo revizije. Med elementi kakovosti so tudi kompetence, znanja, strokovnost revizorjev ter razumevanje industrije, specifik poslovnih procesov in

poslovnih tveganj revidirane družbe. Deležniki kakovost izvedenih revizij presojuje na osnovi popolnosti informacij, ki jih vključujejo revidirana letna poročila. Več kot ena interesna skupina je kot elemente kakovosti izpostavila tudi obdobje sodelovanja z istim revizorjem, ki mora biti po besedah sogovornikov dolgo vsaj tri leta ali več, da bi zagotovilo kakovostno izvedbo revizije, izkušnost revizorjev, ki opravljajo obvezne revizije, vključenost odgovornih partnerjev in revizorjev v izvedbo obveznih revizij ter kulturo revizijske družbe. Ostali elementi kakovosti, ki jih je identificirala po ena interesna skupina, so: kakovostna revizijska komisija, strah revizorjev pred pregledom regulatorja ter neodvisnost revizorjev. Nobeden od intervjuvancev ne vidi povezave med kakovostjo revidiranja in novim revizorjevim poročilom. Prikaz elementov kakovosti revizije, ki so jih izpostavili sogovorniki iz posameznih interesnih skupin, je predstavljen v Tabeli 2.

Predstavnika dveh regulatorjev in predstavnik vlagateljev zaenkrat niso zaznali sprememb v kakovosti revizijskih storitev, ki bi jih lahko pripisali spremembam regulative. Predstavnik revizijske družbe in eden od zunanjih članov revizijskih komisij sta podala podobni izjavi in dodala, da je za celovito presojo učinkov spremenjene regulative potreben daljši časovni odmik.

Tabela 2: Elementi kakovosti revizij

<i>Deležnik</i>	Revizijske komisije	Regulatorji	Revizijske družbe	Javnost / investitorji
<i>Elementi kakovosti</i>				
Cena		x	x	x
Čas za posamezno revizijo		x	x	x
Kompetence, znanja, strokovnost revizorjev	x	x		
Razumevanje industrije in specifik poslovnih procesov in poslovnih tveganj revidirane družbe		x	x	
Revidiranje v časovnem obdobju, ki je daljše od enega leta	x	x		
Popolnost informacij, ki so vključene v revidirana letna poročila		x		x
Izkušnost revizorjev		x	x	
Vključenost partnerjev in managerjev v projekt		x	x	
Kultura revizijske družbe	x	x		
Kakovostna revizijska komisija	x			
Strah, da bo revizor predmet nadzora	x			
Neodvisnost revizorjev		x		

Vir: Lastno delo.

3.7.2 Zaupanje v revizijo

Eno od vprašanj, ki sem jih zastavila intervjuvancem, je bilo, kako bi ocenili vpliv uvedenih sprememb na zaupanje uporabnikov v storitve revidiranja.

V splošnem intervjuvanci ugotavljajo, da se v kratkem času po uvedbi sprememb revizijske regulative raven zaupanja v revizijo ni spremenila.

Predstavnik vlagateljev in predstavnik enega od regulatorjev ugotavljata, da je zaupanje v posameznega izvajalca revizijskih storitev odvisno od izkušenj, ki jih ima le-ta z revidiranjem določene panoge.

»Zaupanje v revizorje je odvisno od preteklih izkušenj s tem revizorjem in od panoge; različni revizorji so močni v različnih panogah.« (predstavnik vlagateljev)

Izpostaviti velja tudi ugotovitev enega od predstavnikov regulatorjev in predstavnika javnosti, da se zaupanje v revizorje izgraja na osnovi kakovosti razkritij v revidiranih letnih poročilih.

»V manjše revizorje ne zaupam, ker letna poročila, ki jih revidirajo, niso popolna, ne vsebujejo vseh potrebnih informacij.« (predstavnik javnosti)

Predstavnika javnosti oziroma vlagateljev ugotavljata, da v splošnem uporabniki zaupajo revizorjem Big 4 in BDO, v manjše revizijske družbe ni zaupanja.

»Generalno ljudje bolj zaupajo Big 4. Oni ponujajo profesionalno storitev, ne dajejo čudnih mnenj. Tudi, ko je kaj problematičnega, se vidi iz mnenja, kaj se je dogajalo, kaj je bilo izvedeno. ... Pomembna mi je informacija, koga si družba izbere za revizorja. Če si izberejo revizorja, ki ga ne poznam, je za to gotovo razlog.« (predstavnik javnosti)

3.8 Izvedba revizije

Med zaključnimi vprašanji me je zanimal pogled intervjuvancev na izvedbo revizije v prihodnosti.

Udeleženci predvidevajo, da bo razvoj tehnologije vplival tudi na izvedbo revizije v prihodnosti. Digitalizacija, standardizacija postopkov, uporaba storitvenih centrov (angl. Shared Services Center) bodo po mnenju intervjuvancev vplivali na zmanjševanje obsega rutinskih operacij, ki se izvajajo v reviziji, vendar pa bodo vsebinske presoje tudi v bodoče morali izvajati visoko usposobljeni posamezniki.

Poklic revizorja tako po mnenju intervjuvancev ne bo izginil, se pa revizijska stroka danes srečuje s pomanjkanjem kadrovskih virov.

»Poklic revizorja ni zaželen, ni zanimiv za iskalce zaposlitve, ker je poklic pretežak in ker so na trgu prenizke cene, ki ne omogočajo dobrega nagrajevanja kadrov.« (zunanji član revizijske komisije)

»Vprašanje je, ali bo nižanje cen pripeljalo do večje uporabe Shared Services Centrov. ... Morebitno nižanje cen zna povzročiti tovrstne premike [robotizacijo, standardizacijo, uporabo Shared Services Centrov; op. a.]. Za razvoj stroke in strokovnega kadra to ni dobro.« (predstavnik revizijske družbe)

Zastavlja se vprašanje, kako bo tehnološki razvoj vplival na položaj posameznih revizijskih družb na trgu: ali bodo srednje in manjše revizijske družbe lahko sledile tehnološkim spremembam in kaj bi to znalo pomeniti za nadaljnjo koncentracijo globalnega revizijskega trga.

»Večje mreže gredo v digitalizacijo, standardizacijo postopkov, robotiko standardnih revizijskih postopkov. Zanimivo bo opazovati, kako bodo postopale manjše revizijske družbe, ki nimajo tovrstnih orodij. Vprašanje je, ali bodo velike mreže revizijskih družb znale pokazati dodano vrednost tovrstnih orodij odgovornim za upravljanje.« (predstavnik revizijske družbe)

Eden od predstavnikov regulatorjev je izpostavil hitro spreminjanje regulatornega okolja in tveganja, ki so povezana s tem, da deležniki ne bodo mogli več slediti tempu sprememb na področju regulacije in bodo lahko kaj pomembnega tudi spregledali.

»Večina spremenjene regulative, ki se izvaja po finančni krizi (MSRP, MSR, Baselska načela idr.), je nastala z namenom, da se povrne izgubljeno zaupanje oz. z namenom obvladovanja tveganj. V tem oziru imajo pomembno vlogo tudi razkritja v letnih poročilih ... Izboljšana kakovost revizijskega pregleda teh razkritij v tem pogledu pomembno prispeva. Vendar pa pri tej »poplavi« nove regulative obstaja še večja nevarnost, da bodo deležniki zaradi neobvladljivosti v tej regulativi kaj pomembnega spregledali oz. pri izvajanju te regulative kaj pomembnega izpustili.« (predstavnik enega od regulatorjev)

Eden od predstavnikov regulatorjev ocenjuje, da bodo na izvajanje revizije v bodoče vplivale spremembe regulatornega okvira in sicer predvsem Mednarodnih standardov revidiranja.

3.9 Stroški kapitala

Če je Zelena knjiga (Evropska komisija, 2010, str. 3) med učinki kakovostne revizije poleg zaupanja in zaščite vlagateljev navajala tudi zniževanje stroškov kapitala za podjetja, Uredba (4. in 5. točka uvoda) govori predvsem o finančni stabilnosti, nemotenem delovanju notranjega trga, visoki ravni zaščite potrošnikov in vlagateljev, ki jo lahko prinese krepitev funkcije revizije in višja kakovost obveznih revizij in ne omenja več stroškov kapitala.

Kljub temu me je zanimal pogled intervjuvancev na povezavo med stroški kapitala podjetij in spremembami, ki jih je uvedla Uredba.

Intervjuvanci v splošnem ne vidijo neposredne povezave med spremembami, ki jih je uvedla Uredba in med stroški kapitala podjetij. Predstavnik investitorja sicer dopušča možnost, »da opravljene revizije vplivajo tudi na ceno kapitala«.

Dva predstavnika regulatorjev sta izpostavila, da nove zahteve, ki jih prinaša katerakoli regulativa, podjetjem povzročajo predvsem dodatne stroške.

Eden od predstavnikov regulatorjev navaja, da »odločitve investitorjev in drugih uporabnikov ne temeljijo na revizorjevem poročilu«. Predstavnik investitorja na drugi strani ugotavlja, da »na osnovi revidiranega letnega poročila lahko damo nezavezujoče ponudbe.«

Različni pogledi, ki izhajajo iz zadnjih dveh trditev, odpirajo vprašanje, ki sicer pri drugih sklopih vprašanj ni prišlo na površje in sicer, ali dejansko različni deležniki enako razumejo obseg zagotovil, ki jih daje obvezna revizija.

4 PRIMERJAVA REZULTATOV RAZISKAVE S PODOBNIMI RAZISKAVAMI

V magistrskem delu Kritična analiza revizijske reforme z vidika izbranih interesnih skupin v Sloveniji (Palka, 2015) je avtorica predstavila izsledke kvalitativne raziskave mnenja o revizijski reformi, ki jo je med izbranimi interesnimi skupinami s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika izvajala konec leta 2014 oziroma v začetku leta 2015. Anketa je bila torej izvedena tik pred uvedbo Uredbe. Zanimalo me je, kako so ključni deležniki ocenjevali vpliv spremenjene revizijske regulative pred samo uveljavitvijo le-te oziroma v kakšni meri se je pogled različnih interesnih skupin spremenil po uveljavitvi revizijske regulative.

V Veliki Britaniji so po naročilu regulatorja (FRC) izvedli dve raziskavi (YouGov, 2014 in YouGov, 2016), v katerih so se osredotočili na to, kako različni deležniki gledajo na zaupanje v revizijo. Zanimalo me je, ali slovenski ključni deležniki na zaupanje v revizijo gledajo podobno kot deležniki v Veliki Britaniji.

EK (2017) je prvo skupno poročilo o spremljanju razvoja na trgu EU za zagotavljanje storitev obveznih revizij subjektom javnega interesa objavila septembra 2017. Omenjeno poročilo temelji na podatkih, ki so jih Komisiji posredovali nacionalni pristojni organi in Evropska mreža za konkurenco.

4.1 Primerjava rezultatov raziskave z rezultati raziskave, ki je bila opravljena pred uvedbo Uredbe v Sloveniji

Kvalitativna raziskava (Palka, 2015), ki jo je Vanja Palka izvedla tik pred uvedbo Uredbe, je bila zasnovana na nekoliko drugačnih raziskovalnih vprašanjih (med drugim jo je zanimalo tudi, v kakšni meri se posamezne interesne skupine strinjajo s prihajajočimi spremembami ter kakšna priporočila imajo anketiranci), raziskave se je lotila s pomočjo spletne ankete s strukturiranimi, zaprtimi vprašanji, ki jo je tudi statistično obdelala. Med respondenti v njeni raziskavi ni bilo predstavnikov regulatorjev, vključeni pa so bili predstavniki manjših revizijskih družb ter člani uprav.

Obe raziskavi sta torej različno zasnovani, zato nista neposredno primerljivi. Izsledke obeh raziskav v zvezi s posameznimi področji, ki jih ureja Uredba, in ki so zajeti v obeh raziskavah, v nadaljevanju vseeno primerjalno povzemam.

4.1.1 Neodvisnost in omejitev izvajanja nerevizijskih storitev

Rezultati raziskave iz leta 2015 (Palka, 2015, str. 55 – 57) kažejo, da se je večina deležnikov pred uvedbo Uredbe strinjala, da bodo omejitve pri izvajanju nerevizijskih storitev prispevale k večji neodvisnosti revizorjev. Revizorji so bili do tega vprašanja neopredeljeni. Po uvedbi sprememb deležniki o tem, ali omejitev izvajanja nerevizijskih storitev vpliva na neodvisnost revizorjev, razmišljajo enako kot pred uvedbo Uredbe. V splošnem deležniki menijo, da omejitve povečujejo neodvisnost revizijskih družb pri izvajanju obveznih revizij SJI, predstavniki revizijskih družb pa menijo, da so skrbno bdeli nad neodvisnostjo pri izvajanju nerevizijskih storitev za revizijske stranke že pred uvedbo Uredbe. Določeni intervjuvanci danes ugotavljajo, da je uvedba Uredbe vplivala na dejansko zmanjšanje obsega (dovoljenih) nerevizijskih storitev, ki jih revizijske družbe izvajajo za revizijske stranke.

4.1.2 Obvezna menjava revizijskih družb

Kot kaže raziskava, opravljena leta 2015 (Palka, 2015, str. 51 – 53), so deležniki že pred uvedbo Uredbe v splošnem podpirali obvezno menjavo revizijskih družb. Revizorji so bili obvezni menjavi sicer najmanj naklonjeni.

Danes se deležniki strinjajo, da je bila opredelitev najdaljšega možnega sodelovanja smiselna in potrebna. Več intervjuvancev je celo zaznalo, da so subjekti javnega interesa pred uvedbo Uredbe revizijske družbe menjali pogostejše. Določeni deležniki tudi ugotavljajo, da je za izvedbo kakovostne revizije potrebno neko minimalno obdobje sodelovanja revizijske družbe z naročnikom.

4.1.3 Revizorjevo poročanje

Iz raziskave, ki je bila opravljena leta 2015 (Palka, 2015, str. 45 – 48) izhaja, da so pred uvedbo Uredbe predvsem uporabniki revizorjevih poročil menili, da bo novo revizorjevo poročilo vplivalo na dvig kakovosti revizij. Po uvedbi Uredbe deležniki ne vidijo povezave med spremenjenim revizorjevim poročilom in kakovostjo revidiranja.

Deležniki so pred uvedbo Uredbe v veliki meri pričakovali, da bo imelo novo revizorjevo poročilo za uporabnike večjo dodano vrednost. Po tem, ko za subjekte javnega interesa že dve leti revizorji pripravljajo revizorjeva poročila, ki vključujejo opise ključnih revizijskih zadev, pa deležniki sicer vidijo dodano vrednost v revizorjevih poročilih, se pa na drugi strani porajajo dileme o tem, ali so uporabniki dovolj izobraženi, da bi razumeli vsebino v revizorjevih poročilih. Poleg tega več interesnih skupin opozarja na tveganje, da se bodo ključne revizijske zadeve v revizorjevih poročilih prepisovale.

Pred uvedbo Uredbe so deležniki ocenjevali, da bo poročanje revizijski komisiji izboljšalo komunikacijo med revizijsko komisijo in revizorjem. Še najmanj so se s tem stališčem strinjali revizorji. Po uvedbi Uredbe predvsem predstavniki revizijskih komisij ugotavljajo, da je poročanje revizijskim komisijam pomembno izboljšalo nivo in vsebino komunikacije. Predstavniki revizijskih družb se s tem strinjajo, hkrati pa navajajo, da je bila pisna komunikacija dobra praksa revizijskih družb že v preteklosti.

V obeh izvedenih raziskavah so se vse interesne skupine strinjale, da pisno poročanje revizijskim komisijam le-tem bistveno olajšalo njihovo delo.

Če so bili pred uvedbo Uredbe revizorji še najbolj skeptični glede pozitivnih vplivov poročanja revizijskim komisijam, so po uvedbi Uredbe ravno revizorji in člani revizijskih komisij tisti, ki najbolj pozitivno ocenjujejo poročanje revizijskim komisijam.

4.1.4 Vloga in naloge revizijskih komisij

V raziskavi, ki je bila izvedena leta 2015 (Palka, 2015, str. 48 – 50), so vsi deležniki izrazili podporo strokovno močnim in neodvisnim revizijskim komisijam. Deležniki so enotno ugotavljali tudi, da se bo s krepitevijo vloge revizijskih komisij ustvaril ustrezen okvir za zagotavljanje kakovosti revidiranja in neodvisnosti pri revidiranju.

Po uveljavitvi Uredbe posamezne interesne skupine izpostavljajo vprašanje kakovosti korporativnega upravljanja v širšem smislu (ne le revizijskih komisij, ampak tudi uprav in nadzornih svetov). Pojavlja se dilema, ali brez vzpostavitve nadzora in sankcioniranja na področju korporativnega upravljanja lahko zagotavljamo kakovost le-tega, še posebej ker praksa kaže, da se del odgovornosti korporativnega upravljanja prevljuje na revizorje. Po uveljavitvi Uredbe predvsem predstavniki revizijskih komisij zaznavajo pomembnost vloge revizijskih komisij pri zagotavljanju kakovosti in neodvisnosti revidiranja.

4.1.5 Nadzor

Če so se respondenti raziskave, izvedene v letu 2015 (Palka, 2015, str. 58 – 59) v pretežni meri strinjali, da bodo spremembe v načinu nadzora vodile v večjo kakovost revizije in so (razen revizorjev manjših revizijskih družb, ki so bili prepričani, da se jih spremenjena regulativa ne bo dotaknila) podpirali enoten pristop nad javnim nadzorom v širšem evropskem prostoru, je danes iz izjav intervjuvancev zaznati, da bi bilo potrebno nadzor nad revizijskimi družbami še zaostriti (tako v smislu kritičnosti do opravljenega dela kot v smislu širitve obsega pregledov na manj tvegane projekte), pa predvsem predstavniki revizijskih družb izpostavljajo, da bi bilo potrebno zaostriti tudi nadzor nad organi upravljanja in nadzora.

4.2 Primerjava rezultatov raziskave z rezultati raziskav, ki jih je opravil YouGov za FRC

YouGov je za FRC opravil dve raziskavi na temo zaupanja v revizijo in sicer Improving Confidence in the Value of Audit (YouGov, 2014), katere glavni namen je bil raziskati percepcijo vrednosti revizije, predvsem v luči padajočega zaupanja v revizijo. Raziskava je bila opravljena z izvedbo 36 intervjujev med tremi ključnimi interesnimi skupinami: v prvi skupini so bili zakonodajalci, regulatorji, investitorji, v drugi akademiki, novinarji, člani revizijskih komisij, nevladne organizacije, v tretji pa revizorji in računovodje. Rezultati te raziskave so pokazali, da je nivo zaupanja različnih deležnikov v revizijo tesno povezan z izkušnjami, ki so jih imeli posamezni intervjuvanci z revizorji na dnevni osnovi. Na osnovi opravljene raziskave (YouGov, 2014, str 26 – 27) so opredelili ključne elemente, ki vplivajo na zaupanje v revizijo. Ugotovili so, da je zaupanje v revizijo odvisno od treh ključnih dejavnikov:

- Vrzel pričakovanj (angl. expectation gap). Obstaja sicer široko zavedanje o vlogi in odgovornosti revizije, vendar pa različni deležniki le-to različno interpretirajo, zato bi bilo potrebno s širšo javno diskusijo poenotiti razumevanje deležnikov o tem, kaj je namen revizije.
- Neodvisnost in objektivnost. Vrsta dejavnikov (dolgoročne pogodbe, dodatne storitve, tesne povezave med revizijskimi družbami in revidiranimi družbami) vpliva na percepcijo deležnikov, da revizija ni dovolj neodvisna. Kljub temu, da velike multinacionalne revizijske družbe dominirajo na revizijskem trgu, deležniki priznavajo, da so te družbe kompetentne in da dodajajo vrednost.
- Splošno pomanjkanje komunikacije. Raziskava je ugotovila, da v splošnem revizorji ne komunicirajo ustrezno z investitorji in deležniki v širšem smislu. V tem smislu bi bilo potrebno povečati transparentnost revizije in izboljšati razumevanje procesa revizije v širši javnosti.

V letu 2016 je YouGov po naročilu FRC ponovil raziskavo (YouGov, 2016), da bi ugotovil, kako se je zaupanje v revizijo razvilo v obdobju od leta 2014. V splošnem rezultati raziskave (YouGov, 2016, str 3), izvedene v letu 2016 kažejo, da se je nivo zaupanja v revizijo v primerjavi z letom 2014 dvignil. Respondenti so zaznavali, da še vedno obstaja vrzel pričakovanj na temo vloge in odgovornosti revizije. Glavna skrb, predvsem investitorjev je bila, ali revizorji lahko ohranjajo svojo neodvisnost ob tem, ko za revizijske stranke izvajajo nerevizijske storitve. V splošnem so respondenti podprli spremembe, vezane na omejitve nerevizijskih storitev in obvezno menjavo revizorjev, hkrati pa se bojijo, da se dominanca velikih štirih revizijskih družb zaradi naraščajoče kompleksnosti revizij večjih skupin družb in subjektov javnega interesa ne bo zmanjšala. Respondenti so poleg tega izrazili skrb v zvezi s tem, ali bodo manjše revizijske družbe lahko sledile tehnološkim spremembam v reviziji, hkrati pa tudi, kako bodo tehnološkim spremembam v reviziji sledili regulatorji in zakonodajalci.

Če poskusim primerjati odgovore slovenskih intervjuvancev na temo zaupanja v revizijo z rezultati raziskav, ki so bile opravljene v Veliki Britaniji v letih 2014 (YouGov, 2014) in 2016 (YouGov, 2016) lahko povzamem naslednje:

- Na temo vrzeli pričakovanj respondentom nisem zastavila ločenega vprašanja. Kljub temu so ob diskusiji v zvezi z uvedbo novega revizorjevega poročanja določeni respondenti ugotavljali, da širši uporabniki ne razumejo vsebine revizorjevega poročila in si jo zato lahko napačno interpretirajo. Da obstaja vrzel pričakovanj lahko razumemo tudi iz posameznih nasprotujočih si izjav med različnimi skupinami deležnikov, na primer: če predstavniki vlagateljev ugotavljajo, da lahko na osnovi revidiranih letnih poročil dajejo nezavezujoče ponudbe, so predstavniki regulatorjev na drugi strani prepričani, da odločitve investitorjev in drugih uporabnikov ne temeljijo na revizorjevem poročilu.
- Določene interesne skupine, predvsem regulatorji, tudi v Sloveniji izražajo skrb v zvezi z neodvisnostjo revizorjev, ko ti opravljajo tudi nerevizijske storitve za revizijske stranke. V splošnem ta skrb pri respondentih v raziskavi, ki sem jo izvajala, ni bila tako izstopajoča, kot je bila v raziskavi, ki so jo izvajali v Veliki Britaniji leta 2014. Je pa tudi v Sloveniji zaznati, da v splošnem respondenti bolje percipirajo storitve, ki jih izvajajo velike multinacionalne revizijske družbe.
- Tudi respondenti v slovenski raziskavi ocenjujejo, da je komunikacije premalo. Je pa pomanjkanje komunikacije identificirano predvsem na relaciji med različnimi regulatorji ter med revizorji in regulatorji, dočim je bil v raziskavi, ki jo je opravil YouGov leta 2014, izpostavljen predvsem manko komunikacije med revizorji in širšo javnostjo (uporabniki revizorjevih poročil).
- Tudi nekateri slovenski respondenti so izrazili skrb glede tega, ali bodo manjše revizijske družbe lahko sledile tehnološkim spremembam in kako bo to vplivalo na konkurenčen položaj teh družb na revizijskem trgu.

4.3 Spremljanje učinkov spremenjene revizijske regulative na nivoju EU

Združenje evropskih regulatorjev revizijskega trga (angl. Committee of European Auditing Oversight Bodies oz. CEAOB) je junija 2018 pripravilo poročilo (CEAOB, 2018), v katerem je predstavilo organizacijo nadzora in sankcioniranja nad izvajanjem obveznih revizij SJI v državah članicah EU. Poročilo vključuje informacije o nacionalnih pristojnih organih v posameznih državah ter njihovih pooblastilih. Poleg tega vključuje statistike o izrečenih ukrepih ter informacije o tem, ali so ukrepi in sankcije javno objavljeni ali ne.

Uredba (člen 27) določa, da morajo pristojni nadzorni organi spremljati razvoj trga za zagotavljanje storitev obveznih revizij SJI. Vsak pristojni organ mora vsaj vsake tri leta pripraviti poročilo o razvoju trga za zagotavljanje storitev obveznih revizij SJI, Evropska komisija pa na osnovi teh poročil pripravi skupno poročilo o razvoju trga na ravni EU. Uredba (člen 27) sicer ne opredeljuje natančnejših meril za spremljanje razvoja trga, opredeljuje pa področja ocenjevanja in sicer:

- ravni tržnih koncentracij (tudi za posamezne sektorje);
- tveganja zaradi velikega števila pomanjkljivosti v zvezi s kakovostjo zakonitega revizorja ali revizijskega podjetja, vključno s sistemskimi pomanjkljivostmi v mreži revizijskega podjetja, ki bi lahko povzročile propad katerega koli revizijskega podjetja, motnjami pri zagotavljanju storitev obvezne revizije v posameznem sektorju ali na medsektorski ravni, dodatnim kopičenjem tveganja revizijskih pomanjkljivosti in vplivom na splošno stabilnost finančnega sektorja;
- učinkovitost revizijskih komisij ter
- potrebo po sprejetju ukrepov za ublažitev navedenih tveganj iz druge alineje.

4.3.1 Prvi vtisi o učinkih uvedenih sprememb v EU

EK (2017) je prvo skupno poročilo o spremljanju razvoja na trgu EU za zagotavljanje storitev obveznih revizij subjektom javnega interesa objavila septembra 2017. Omenjeno poročilo temelji na podatkih, ki so jih Komisiji posredovali nacionalni pristojni organi in Evropska mreža za konkurenco. Kot je navedeno v poročilu (Evropska komisija, 2017, stran 2), se podatki večinoma nanašajo na leto 2015 in so bili zbrani leta 2016. Pri pripravi poročila (Evropska komisija, 2017, strani 2, 3) se je EK srečevala z vrsto težav, saj podatki, ki so jih posredovali nacionalni pristojni organi, niso bili zajeti z enotno metodologijo, kazalnike so posamezni nacionalni pristojni organi interpretirali različno, pri določenih državah članicah podatki niso bili na voljo, zbrani podatki se nanašajo na različna obdobja, saj so poslovna leta revizijskih podjetij različna. Navedene omejitve analize, ki jo je pripravila EK, lahko pomembno vplivajo na oblikovanje sklepov o učinkih, ki jih je uvedla spremenjena revizijska regulativa v evropski prostor. Zaradi navedenih omejitev bo verjetno tudi v daljšem časovnem obdobju oteženo ugotavljanje, kakšne učinke je spremenjena revizijska regulativa dejansko povzročila na evropskem trgu revizijskih storitev.

Poročilo (Evropska komisija, 2017, strani 14, 15) v sklepnih fazi ugotavlja, da je trg revizij v posameznih državah članicah EU zelo raznolik tako z vidika velikosti kot strukture. Trg obveznih revizij SJI je v večini držav članic sorazmerno koncentriran, predvsem z vidika prometa (v 15 od 21 držav članic imajo 80 % tržnega deleža po prometu »veliki štirje«), ni pa dovolj dokazov za sklepanje o stopnji in učinkovitosti konkurence na trgu.

Najpogostejše ponavljajoče se pomanjkljivosti, ki jih zaznavajo nacionalni pristojni organi pri izvajanju nadzora nad revizijskimi družbami, so (Evropska komisija, 2017, stran 15):

- pomanjkljivosti sistemov notranjega nadzora kakovosti,
- pomanjkanje dokumentacije o nekaterih vidikih revizijskega posla ter
- pomanjkanje zadostnih revizijskih dokazov.

Pri naslednjih analizah bo EK (2017, stran 15) presojala tudi, ali obstaja tveganje, da bi zgoraj navedene težave postale strukturno ponavljajoče se in kakšne bi lahko bile morebitne posledice tega dejstva za celotni trg. Da bi ugotovitve pristojnih organov pri izvajanju nadzora temeljile na istih osnovah, je CEAOB (2018) v juniju 2018 objavil enotno metodologijo izvajanja nadzora nad revizijami SJI.

Vezano na učinkovitost revizijskih komisij je analiza (Evropska komisija, 2017, stran 15) »pokazala, da ima večina nacionalnih pristojnih organov zelo malo izkušenj na področju spremljanja dejavnosti in uspešnosti revizijskih komisij«. EK v nadaljevanju ugotavlja, da bi bilo potrebno »nacionalnim pristojnim organom zagotoviti ustrezna orodja za ocenjevanje uspešnosti revizijskih komisij in prejemanje informacij, ki jih potrebujejo za spremljanje revizijskih komisij pri izpolnjevanju novih pravil«.

5 NAJNOVEJŠA DOGAJANJA

5.1.1 Sprejem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o revidiranju (ZRev-2A)

V Uradnem listu Republike Slovenije št. 84 z dne 28.12.2018 je bil objavljen Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o revidiranju (ZRev-2A). Agencija za javni nadzor nad revidiranjem je na svoji spletni strani objavila tudi neuradno prečiščeno besedilo. Zakon stopi v veljavo 15. dan po objavi v Uradnem listu.

Povzetek nekaterih sprememb, ki jih prinaša ZRev-2A, in ki bi lahko vplivale tudi na izražena stališča respondentov v opravljeni raziskavi, povzemam v nadaljevanju.

- Opredelitev tako imenovanih »nacionalnih« subjektov javnega interesa. Med subjekte javnega interesa poleg tistih, ki so opredeljeni v Uredbi oziroma v Zakonu o gospodarskih družbah, ZRev-2A uvršča tudi tiste družbe, ki so zavezane k obvezni reviziji in v katerih imajo država ali občine, skupaj ali samostojno, neposredno ali posredno, večinski lastniški delež. Število subjektov javnega interesa se bo tako v

Sloveniji bistveno povečalo, ravno tako se bo povečalo število revizijskih družb, ki revidirajo subjekte javnega interesa in nad katerimi nadzor izvaja Agencija za javni nadzor nad revidiranjem.

- Nadzor nad kakovostjo revidiranja je v celoti podeljen Agenciji za javni nadzor nad revidiranjem in ni več razdeljen med Slovenski inštitut za revizijo in Agencijo za javni nadzor nad revidiranjem.
- Sprememba pristojnosti Slovenskega inštituta za revizijo. Slovenski inštitut za revizijo nima več pristojnosti v zvezi s sprejemanjem pravil revidiranja, določanjem hierarhije pravil revidiranja, določanjem strokovnih znanj in izkušenj, potrebnih za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja ter organizacijo izobraževanja za opravljanje nalog pooblaščenih revizorjev, izdajo dovoljenj za pooblašcene revizorje, vodenje registrov revizijskih družb in pooblaščenih revizorjev. Vse navedene pristojnosti so spremembe prenesle na Agencijo za javni nadzor nad revidiranjem.
- Pristojnosti za opravljanje javnega nadzora Agencije za javni nadzor nad revidiranjem se razširijo na druge deležnike obvezne revizije (člani organov vodenja in nadzora naročnika ter člani revizijske komisije), če njihova ravnanja vplivajo na zakonitost in kakovost opravljanja obveznih revizij.
- Širitev nadzora in pravil neodvisnosti na mrežo revizijskih družb. ZRev-2A je jasno opredelil, da se pravila neodvisnosti in nepristranosti ter obvladovanja nasprotij interesov upoštevajo za mrežo revizijskih družb in ne le za revizijsko družbo, ki ima dovoljenje za izvajanje obvezne revizije.
- Prepoved zaposlitve revizijskega osebja v subjektih javnega interesa. Razširjena so določila glede prepovedi zaposlitve zaposlenih v revizijskih družbah v subjektih javnega interesa in sicer se širitev nanaša na ključno osebje tudi v organe upravljanja, vodenja in nadzora ter na ostalo osebje za eno leto po tem, ko so prenehali neposredno sodelovati pri dejavnostih obvezne revizije.
- Pogodba o revidiranju. Pogodba o revidiranju se sklene za obdobje najmanj treh let, z možnostjo podaljšanja. Pogodbi mora biti priložen okvirni načrt revizije, vključno s sestavo revizijske delovne skupine in skupno načrtovanem času, potrebnem za revidiranje.
- Postopek izvajanja nadzora in ukrepi nadzora. Poglavja so prilagojena okoliščinam spremenjene evropske regulative o revidiranju.

5.1.2 Dogajanja v Veliki Britaniji

V Veliki Britaniji so bili v zadnjem času odkriti še trije veliki finančni škandali in sicer v BHS, Carillion-u (Busby, 2018) in Patisserie Valerie (Monaghan, 2018; The Guardian, 2018). Odziv na le-te v Veliki Britaniji lahko razdelimo v naslednje sklope:

- Kritičen pogled na delo regulatorja (FRC). Britanska vlada je po izbruhu škandalov na osnovi določenih očitkov, ki so leteli na regulatorja v zvezi z le-temi, naročila neodvisen pregled britanskega regulatorja (FRC). Poročilo o pregledu (Kingman, 2018) je bilo

objavljeno decembra 2018. Poročilo ugotavlja, da bi bilo potrebno FRC nadomestiti z novim regulatorjem, ki bo imel jasen namen in poslanstvo, bo osredotočen predvsem na interese uporabnikov finančnih informacij in ne na interese pripravljavcev le-teh, bo spoštovan, bo imel vsa potrebna pooblastila in druge vire in bo sposoben pridobiti najkakovostnejše kadre. Zgodovinsko gledano je bil namreč FRC zasebna institucija, ki ni bila ustanovljena z namenom izvajanja nadzora.

- Predlog reform z namenom povečanja konkurence na trgu revizijskih storitev. Decembra 2018 je britanski regulator za varstvo konkurence objavil poročilo (CMA, 2018a). Po prejemu odzivov na izdano poročilo bo regulator pripravil predlog ukrepov, trenutno pa predlaga reforme, ki so del širših reform korporativnega upravljanja, v treh sklopih (CMA, 2018b):
  - Razdelitev revizijsko-svetovalnih družb na ločene revizijske in svetovalne družbe z ločenimi poslovanji, računovodskimi izkazi in nagrajevanjem;
  - Imenovanje revizorjev za največje britanske družbe. CMA ugotavlja, da se lastniki in investitorji ne vključujejo v zadostni meri v izbor revizorja, zato predlaga uvedbo nadzora nad imenovanjem neodvisnih revizorjev največjih britanskih družb;
  - Uvedba tako imenovanih »skupnih revizij« (angl. joint audits) za revizijo britanskih podjetij z lestvice FTSE-350. Pri skupnih revizijah bi poleg revizijskih družb iz kroga Big 4 sodelovale manjše revizijske družbe. Možna alternativa temu ukrepu je omejevanje tržnih deležev in s tem zagotavljanje, da bo del tržnega deleža revizij podjetij iz kroga FTSE-350 namenjen manjšim revizijskim družbam.
- Dve mreži revizijskih družb in sicer Moore Stephens in BDO sta napovedali združitev (The Guardian, 2018). To je korak k povečanju konkurence na trgu revizijskih storitev v Veliki Britaniji.
- Prenova standardov revidiranja. Kljub temu, da je FRC novembra 2018 najavil raziskavo o učinkovitosti etičnih in revizijskih standardov (McCance, 2018), ki so bili spremenjeni leta 2016, je britanska vlada (GOV.UK, 2018) decembra 2018 najavila neodvisen pregled kakovosti in učinkovitosti trga revizijskih storitev v Veliki Britaniji. Pregled, ki ga bo vodil Donald Brydon, bo temeljil na obeh že opravljenih preiskavah (Kingmanovi in CMA-jevi) in se osredotočil na to, kakšni naj bodo standardi revidiranja v prihodnje, kako naj se revizija razvija, da bi bolje služila javnemu interesu, ob upoštevanju spreminjajočih se poslovnih modelov in novih tehnologij. Pregled je že v teku (Doherty, 2019).
- »Samoregulacija« revizijskih družb. KPMG (Kleinman, 2018) in Deloitte (Fino, 2018) sta novembra 2018 skoraj istočasno objavila, da za družbe s seznama FTSE-350, ki jih revidirata, ne bosta več opravljala nobenih (dovoljenih) nerevizijskih storitev. Tako bi zmanjšali morebitne dvome v revizorjevo neodvisnost pri revidiranju družb iz skupine FTSE-350.

5.1.3 Dogajanja v ZDA

PCAOB je najavil pomembne spremembe pri nadzoru (Irvine, 2018) in sicer:

- Preventivna vloga nadzora. Pri nadzoru se bo PCAOB osredotočal ne toliko na identifikacijo in popravljanje napak, ampak se bo s pogledom v prihodnost osredotočal na prevencijo.
- Komunikacija regulatorja z deležniki. PCAOB bo pogostejše in v zgodnejših fazah nadzora komuniciral z izdajatelji standardov in regulatorji po svetu. Hkrati bo regulator negoval učinkovitejši dialog z investitorji, revizijskimi komisijami, pripravljalci računovodskih izkazov in revizorji.
- Področja nadzora. PCAOB bo povečal osredotočenost na sistem notranjih kontrol v revizijskih družbah. PCAOB namreč ugotavlja, da je uporaba kakovostne »analize vzrokov« (angl. root cause analysis) v kombinaciji s premišljenim vodenjem revizijskih projektov, ustrezno zasedbo revizijskih delovnih skupin in na tveganjih zasnovanimi postopki pri sprejemu revizijskih strank, izboljšala kakovost revizij.
- Vključenost revizijskih komisij v inšpekcijske preglede. Ker so vključene in obveščene revizijske komisije pomemben dejavnik pri kakovosti revizij, bodo z njimi pri inšpekcijskih pregledih tesneje sodelovali.
- Poročanje o ugotovitvah. Poročanje ne bo osredotočeno zgolj na ugotovljene napake in pomanjkljivosti, ampak tudi na dobre prakse, ki povečujejo kakovost revizij.

Najavljene spremembe bo PCAOB uporabljal pri svojih pregledih v letu 2019.

6 SKLEP

Z raziskavo sem potrdila temeljno hipotezo magistrskega dela, da so vsi ključni deležniki občutili spremembe, ki jih je uvedla Uredba. To lahko potrdim kljub kratkemu časovnemu odmiku od uvedbe Uredbe in kljub dejstvu, da so se revizijsko-svetovalne družbe na spremembe revizijske regulative pripravljale že v obdobju od objave Zelene knjige do uveljavitve revizijske regulative in so svoje dejavnosti že predhodno začele usklajevati s prihajajočimi zahtevami.

Uvedba Uredbe v tako kratkem času še ni prinesla sprememb na slovenski revizijski trg. Ob upoštevanju tega, da je slovenske subjekte javnega interesa revidiralo kar 13 revizijskih družb, od tega 8 revizijskih družb samo po en subjekt javnega interesa, bi lahko pričakovali konsolidacijo trga revizijskih storitev za subjekte javnega interesa. S sprejetjem ZRev-2A in razširitvijo opredelitve subjektov javnega interesa se bo trg subjektov javnega interesa v primerjavi z analiziranim v tem magistrskem delu pomembno razširil. Vplive na trg bo zato potrebno spremljati v naslednjih letih. Na slovenski trg revizijskih storitev znajo vplivati tudi

dogodki v Veliki Britaniji⁸, kjer sta dve veliki revizijski družbi najavili, da bosta prekinili izvajanje nerevizzijskih storitev za največje revizijske stranke.

Spremenjena regulativa je načeloma izboljšala neodvisnost revizijskih družb pri izvajanju obveznih revizij in zmanjšala obseg (dovoljenih) nerevizzijskih storitev, ki jih revizorji izvajajo za subjekte javnega interesa, ki jih revidirajo. Revizijske komisije bodo morale aktivneje pristopati k presoji neodvisnosti zunanjih revizorjev in se ne le zanašati na izjave, ki jim jih posredujejo zunanji revizorji. Pomembna naloga revizijskih komisij je tudi dolgoročneje načrtovanje, saj morajo določen krog revizorjev izločiti iz (nedovoljenih) nerevizzijskih poslov, da si ne omejijo možnega nabora neodvisnih revizijskih družb v trenutku obvezne menjave revizijske družbe.

Časovna omejitev sodelovanja z istim zunanjim revizorjem je v splošnem dobro sprejeta, ravno tako je pozitivno sprejeta praksa, da se sodelovanje z zunanjim revizorjem izvaja najmanj tri leta zapovrstjo.

Zaradi slabe obveščenosti o spremembah v revizorjevem poročilu za subjekte javnega interesa in zaradi slabega splošnega znanja o revizorjevem poročanju obstaja možnost, da si bodo uporabniki napačno razlagali revizorjevo poročilo. Glede na to, da je revizorjevo poročilo za subjekte javnega interesa precej daljše, pa so posamezni intervjuvanci izrazili bojazen, da bodo uporabniki zaradi dolžine manj pozorni na vsebino. Intervjuvanci so izpostavili potrebo po dodatnem izobraževanju uporabnikov revizorjevih poročil. V splošnem intervjuvanci še vedno ocenjujejo, da je besedišče v revizorjevem poročilu preveč tehnično. Poleg tega jih skrbi, da bodo revizorji ključne revizijske zadeve v revizorjevih poročilih iz leta v leto le prepisovali.

Poročilo revizijski komisiji, ki ga je kot novost uvedla Uredba, so intervjuvanci ovrednotili najbolj pozitivno. Predstavniki revizijskih družb in zunanji člani revizijskih komisij menijo, da imajo poročila revizijski komisiji večjo dodano vrednost kot spremenjena revizorjeva poročila. Bistvena prednost poročila revizijski komisiji je, da na strukturiran način podaja ključne informacije o poteku revizije in o izvedenih postopkih, da usmerja diskusijo med revizijsko komisijo in revizorjem na ključna področja revidiranja ter da komunikacijo med revizijsko komisijo in zunanjim revizorjem dviga na kakovostnejšo raven.

Dodane vrednosti letnih preglednih poročil in sprememb v le-teh, ki jih je uvedla Uredba, sogovorniki v splošnem niso zaznali.

Na spremenjeno vlogo in odgovornost revizijskih komisij so imeli intervjuvanci malo komentarjev. Pokazalo se je, da obstaja vrsta perečih vprašanj na širšem področju korporativnega upravljanja, kot na primer vprašanje kakovosti ter vzpostavitve nadzora in sankcioniranja za korporativno upravljanje (člane uprav, nadzornih svetov in revizijskih

---

⁸ O dogodkih v Veliki Britaniji gl. poglavje 5.1.2 ter Kleinman (2018) in Fino (2018).

komisij) ter vprašanje razumevanja nalog in odgovornosti korporativnega upravljanja in prevajanja dela odgovornosti na revizorje.

Sogovorniki si želijo več dialoga na relacijah revizijske družbe – regulatorji, revizijske komisije – Agencija za javni nadzor nad revidiranjem in med regulatorji, hkrati pa ugotavljajo, da okoliščine in pravila komunikacije med različnimi deležniki še niso dovolj jasno opredeljena. Poleg tega sta predstavnika revizijskih družb izpostavila potrebo po strožjem nadzoru nad delovanjem revizijskih družb in nad organi upravljanja in nadzora.

Spremembi regulative še ne moremo pripisati sprememb v kakovosti revizije, je pa potreben daljši časovni odmik, da bi lahko celovito presojali vpliv spremembe regulative na kakovost revizije. Sogovorniki so izpostavili ključne elemente, ki po njihovem mnenju v največji meri vplivajo na kakovost revizije in sicer so to: cena revizijskih storitev; čas, porabljen za posamezno revizijo; kompetence, znanja in strokovnost revizorjev; razumevanje industrije in specifik poslovnih procesov in poslovnih tveganj revidirane družbe; revidiranje v časovnem obdobju, ki je daljše od enega leta; izkušnost revizorjev; kultura revizijske družbe, kakovostna revizijska komisija; neodvisnost revizorjev; vključenost managerjev in partnerjev v revizijo. Predstavniki regulatorjev in širše javnosti kakovost izvedenih revizij presojajo tako, da ugotavljajo ali so v revidirana letna poročila vključena vsa potrebna razkritja.

Raven zaupanja v revizijo se v kratkem času od uvedbe Uredbe ni spremenila. Zaupanje v revizorje temelji na preteklih izkušnjah s posameznimi revizorji. V splošnem uporabniki zaupajo revizorjem Big 4 in BDO, v manjše revizijske družbe v splošnem ni zaupanja.

Razvoj tehnologije bo vplival na izvedbo revizij v prihodnje. Digitalizacija, standardizacija postopkov ter uporaba storitvenih centrov pri izvajanju revizijskih postopkov bodo vplivali na zmanjševanje obsega rutinskih operacij, vendar pa bodo vsebinske presoje tudi v bodoče morali izvajati visoko usposobljeni posamezniki. Vprašanje je, ali bodo srednje in manjše revizijske družbe lahko sledile tehnološkemu razvoju, ki ga bodo diktirali veliki igralci in kako bo to vplivalo na nadaljnjo koncentracijo globalnega revizijskega trga.

V splošnem ni videti neposredne povezave med spremembami, ki jih je uvedla Uredba in med stroški kapitala podjetij. Nove zahteve, ki jih prinaša katerakoli regulativa, podjetjem na kratek rok povzročajo predvsem dodatne stroške. Predstavniki vlagateljev sicer dopušča možnost, da opravljene revizije v končni fazi vplivajo tudi na ceno kapitala.

Ob primerjavi rezultatov raziskave (Palka, 2015), izvedene pred uvedbo Uredbe in raziskave, predstavljene v tem magistrskem delu, lahko povzamem naslednje:

- da se respondenti obeh raziskav strinjajo, da omejitev izvajanja nerevizijskih storitev vpliva na neodvisnost revizorjev;
- da deležniki tako pred uvedbo Uredbe kot po uveljavitvi menijo, da je opredelitev najdaljšega možnega sodelovanja smiselna in potrebna;

- če so deležniki pred uveljavitvijo Uredbe pričakovali, da bodo nova revizorjeva poročila izboljšala kakovost revizij, po uvedbi Uredbe deležniki ne vidijo povezave med spremenjenim revizorjevim poročilom in kakovostjo revidiranja;
- pričakovanja deležnikov, da bo poročanje revizorjev revizijskim komisijam izboljšalo komunikacijo med revizijskimi komisijami in revizorji, so se izpolnila;
- pomen strokovno močnih in neodvisnih revizijskih komisij je poudarjen v obeh opravljenih raziskavah, ob čemer je potrebno izpostaviti, da določeni deležniki po uveljavitvi Uredbe ugotavljajo, da je potrebno kakovost korporativnega upravljanja v širšem smislu dvigniti na občutno višjo raven;
- če so se respondenti pred uveljavitvijo Uredbe strinjali, da bodo spremembe v načinu nadzora vodile h kakovostnejši reviziji, pa po uveljavitvi Uredbe predvsem predstavniki revizijskih družb ugotavljajo, da bi bilo potrebno nadzor nad revizijskimi družbami še zaostriti.

V času izvajanja raziskave, ki je predmet magistrskega dela, je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o revidiranju (ZRev-2A). Ta bo z vpeljavo tako imenovanih nacionalnih subjektov javnega interesa in z določbo o sklepanju triletnih pogodb o revidiranju pomembno vplival na revizijski trg subjektov javnega interesa v Sloveniji.

Predlogi reform trga revizijskih storitev in prenove standardov revidiranja v Veliki Britaniji ter sprememb v izvajanju nadzora v Veliki Britaniji in ZDA bodo v prihodnosti verjetno pomembno vplivali na izvajanje nadzorov v EU ter na Mednarodne standarde revidiranja.

VIRI IN LITERATURA

1. Abeceda d.o.o. (2018, marec). *Letno pregledno poročilo za leto 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: https://docs.wixstatic.com/ugd/63ead6_281c670edcbf45b3b2c863e6f30b9bd3.pdf
2. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2018a, 30. november). *Seznam SJI na dan 30.11.2018*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: http://www.anr.si/f/docs/informacije_za_javnost/Seznam_SJI_na_dan_30.11.2018.pdf
3. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2018b, 13. junij). *Seznam revizijskih družb, ki so izvajale obvezne revizije SJI*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: http://www.anr.si/f/docs/informacije_za_javnost/Objava_na_spletni_strani_RD_SJI_12.6.2018_2.pdf
4. Asare, S. K. & Wright, A. (2009, september). *Investors', Auditors' and Lenders' Understanding of the Message Conveyed By the Standard Audit Report*. Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: http://www.ifac.org/system/files/downloads/Study__3_AICPA_IAASB_Paper.pdf

5. AUDIT & CO, družba za revizijo in svetovanje d.o.o. (2018, 26. marec). *Letno pregledno poročilo revizijske družbe AUDIT & CO, družba za revizijo in svetovanje d.o.o., za leto 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018. na spletnem naslovu: http://www.gss.si/wp-content/uploads/2018/10/Pregledno_porocilo_2017_uredba.pdf
6. Auditor revizijska družba d.o.o. (2018, 14. junij). *Poročilo o preglednosti revizijske družbe Auditor, revizijska družba d.o.o. Ptuj, za leto 2017 v skladu s 13. členom Uredbe (EU) št. 537/2014 Evropskega parlamenta in sveta z dne 16. aprila 2014 o posebnih zahtevah v zvezi z obvezno revizijo subjektov javnega interesa (Uredba (EU) 537/2014) in 79. členom ZRev-2*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: http://www.auditor-revizija.si/pregledno_letno_porocilo.pdf
7. Awolowo, I., Garrow, N., Clark, M. & Chan, D. (2018). Accounting Scandals: beyond corporate governance. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 14(8), 399 – 407.
8. Baker Tilly Evidas. (brez datuma) *Letno pregledno poročilo 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: <http://www.bakertillyevidas.si/letno-pregledno-porocilo-2017.html>
9. Ball, R. (2009). Market and Political/Regulatory Perspectives on the Recent Accounting Scandals. *Journal of Accounting Research* 47(2), 277 – 323
10. Barth, M. E. & Landsman, W. R. (2010). How did Financial Reporting Contribute to the Financial Crisis? *European Accounting Review*, 19(3), 399 – 423
11. BDO. (2017). *Pregledno poročilo za poslovno leto, ki se je končalo 30.9.2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.bdo.si/getattachment/O-nas/Pregledno-porocilo/Pregledno-porocilo-2017.pdf.aspx?lang=sl-SI>
12. Bell, T. B., Causholly, M. & Knechel, W. R. (2015). Audit Firm Tenure, Non-Audit Services, and Internal Assessments of Audit Quality. *Journal of Accounting Research*, 53(3), 461 – 509
13. Brooks, L. Z., Cheng, C. S. A., Johnston, J. A. & Reichelt, K. J. (2017). Estimates of Optimal Audit Firm Tenure Across Different Legal Regimes. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 32(1), 3 – 39
14. Busby, M. (2018, 29. september). Audit sector faces inquiry as minister points to deficiencies. *The Guardian*. Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.theguardian.com/business/2018/sep/29/uk-mulls-audit-sector-reform-after-minister-admits-deficiencies>
15. CEAOB – Committee of European Auditing Oversight Bodies. (2018, 1. junij). *Report on the 2017 CEAOB Enforcement Questionnaire*. Pridobljeno 28. oktobra 2018 na spletnem naslovu: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/ceaob-enforcement-questionnaire-report-2017_en.pdf
16. CEAOB – Committee of European Auditing Oversight Bodies. (2018, 14. junij). *Common Audit Inspection Methodology (CAIM)*. Pridobljeno 28. oktobra 2018 na spletnem naslovu: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/180614-ceaob-caim-introduction_en.pdf

17. Clarke, F., Dean, G. & Oliver, K. (2003). *Corporate Collapse. Accounting, Regulatory and Ethical Failure*. (2. izd). Cambridge: Cambridge University Press.
18. CMA – Competition & Markets Authority. (2018a, 18. december). *Statutory audit services market study. Update paper*. Pridobljeno 7. februarja 2019 na spletnem naslovu: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5c17cf2ae5274a4664fa777b/Audit_update_paper_S.pdf
19. CMA – Competition & Markets Authority. (2018b, 18. december). *CMA proposes reforms to improve competition in audit sector*. Pridobljeno 7. februarja 2019 na spletnem naslovu: <https://www.gov.uk/government/news/cma-proposes-reforms-to-improve-competition-in-audit-sector>
20. Corbella, S., Florio, C., Gotti, G. & Mastrolia, S. A. (2015). Audit Firm Rotation, Audit Fees and Audit Quality: The Experience of Italian Public Companies. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 25, 46 – 66
21. Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. (2. izd.). Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
22. Davies, R. (2018, 13. februar). Carillion: accountants accused of 'feasting' on company. *The Guardian*. Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.theguardian.com/business/2018/feb/13/carillion-accountants-accused-of-feasting-on-company>
23. Deloitte revizija d.o.o. (2018, marec). *Pregledno poročilo*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/si/Documents/about-deloitte/si_Transparency_Report_Slovenia_2017_SLO.pdf
24. Doherty, R. (2019, 5. februar). We should have done more, FRC boss tells MPs. *Economia*. Pridobljeno 19. februarja 2019 na spletnem naslovu: <https://economia.icaew.com/news/february-2019/we-should-have-done-more-frc-boss-tells-mps>
25. Evropska komisija. (2010, 13. oktober). *Zelena knjiga. Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize*. (Elektronski vir). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno 30. oktobra 2018 na spletnem naslovu: <https://publications.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/08744053-2f56-415a-a985-7ceaef3d3b3a/language-sl/content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0561&qid=1540854031911&from=EN>
26. Evropska komisija. (2017, 7. september). *Poročilo Komisije Svetu, Evropski centralni banki, Evropskemu odboru za sistemska tveganja in Evropskemu parlamentu o spremljanju razvoja na trgu EU za zagotavljanje storitev obveznih revizij subjektom javnega interesa v skladu s členom 27 Uredbe (EU) št. 537/2014*. Bruselj: Evropska komisija.
27. EY Slovenija. (2017). *Pregledno poročilo 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-transparency-report-2017-slovenia/\\$File/ey-transparency-report-2017-slovenia.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-transparency-report-2017-slovenia/$File/ey-transparency-report-2017-slovenia.pdf)
28. Farrell, S. (2018, 15. avgust). Watchdog berates PwC over 'misleading' BHS accounts. *The Guardian*. Pridobljeno 1. februarja 2019 na spletnem naslovu:

- <https://www.theguardian.com/business/2018/aug/15/watchdog-berates-pwc-misleading-bhs-accounts>
29. FEE – Federation of European Accountants. (2015, februar) *Briefing Paper. Standing for trust and integrity*. Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/BP_Auditor_Communication_1502.pdf
30. Financial Reporting Council. (2006, november) *Discussion Paper. Promoting Audit Quality*. London: Financial Reporting Council. Pridobljeno 28. oktobra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.frc.org.uk/getattachment/87498b3e-0aec-417c-b804-8b0c461174c8/Discussion-Paper-Promoting-Audit-Quality-Nov-2006.pdf>
31. Financial Reporting Council. (2008, februar) *The Audit Quality Framework*. London: Financial Reporting Council. Pridobljeno 28. oktobra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.frc.org.uk/getattachment/46582304-32b1-43bb-b614-90318b295f28/The-Audit-Quality-Framework-Feb-2008.pdf>
32. Fino, J. (2018, 9. november). Deloitte proposes audit market share cap. *Economia*. Pridobljeno 25. novembra 2018 na spletnem naslovu: <https://economia.icaew.com/news/november-2018/deloitte-proposes-uk-market-share-cap>
33. Fontaine, R., Khemakhen, H. & Herda, D. N. (2015, 18. januar). Audit committee perspectives on mandatory audit firm rotation: evidence from Canada. (Elektronski vir). *Springer Science+Business Media New York*
34. Gerakos, J. J. & Syverson, C. (2013). *Competition in the Audit Market: Policy Implications*. (NBER Working Paper Series. Working Paper 19251). Cambridge: National Bureau of Economic Research.
35. Gipper, B., Hail, L. & Leuz, C. (2018). *On the Economics of Audit Partner Tenure and Rotation: Evidence from PCAOB Data*. (NBER Working Paper Series. Working Paper 24018). Cambridge: National Bureau of Economic Research.
36. GM revizija plus d.o.o. (2018, 17. marec). *Pregledno poročilo revizijske družbe GM revizija plus, d.o.o. za leto 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: http://gmrevizija.si/uploads/gmreviz/public/document/4-gm_letno_pregledno_poroilo_2017v2_sl.pdf
37. GOV.UK. (2018, 18. december). *Government takes next step in improving standards of UK audit market with new independent review into audit standards*. Press release. Pridobljeno 7. februarja 2019 na spletnem naslovu: <https://www.gov.uk/government/news/government-takes-next-step-in-improving-standards-of-uk-audit-market-with-new-independent-review-into-audit-standards>
38. GSS revizijska družba d.o.o. (2018, 13. junij). *Pregledno poročilo za leto 2017. Dopolnitev 13.6.2018*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: http://www.gss.si/wp-content/uploads/2018/10/Pregledno_porocilo_2017_uredba.pdf
39. Hail, L., Tahoun, A. & Wang, C. (2017). *Corporate Scandals and Regulation*. (ECGI Working Paper Series in Law. Working Paper No 367/2017). European Corporate Governance Institute.

40. Hakan, E. (2018, november). Lehman's 10 years on. *ICAEW*. Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.icaew.com/groups-and-networks/local-groups-and-societies/london-ds/london-accountant/career-and-development/nov18-morgan-mckinley>
41. International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB. (2016, december). *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements*. 2016-2017 Edition. Volume I. IFAC
42. Irvine, J. (2018, 19. oktober). PCAOB reveals new approach to audit inspections. *Economia*. Pridobljeno 1. februarja 2019 na spletnem naslovu: <https://economia.icaew.com/news/october-2018/pcaob-reveals-new-approach-to-audit-inspections>
43. Kingman, J. (2018, december). *Independent Review of the Financial Reporting Council*. Pridobljeno 21. januarja 2019 na spletnem naslovu: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/767387/frc-independent-review-final-report.pdf
44. Kizil, C. & Kasbasi, B. (2018). Accounting Scandals and Eye-Catching Frauds: USA-Japan Comparison by Considering the Role of Auditing. *Journal of Asian Research*, 2(3), 123 – 138
45. Kleinman, M. (2018, 8. november). Accounting scandals prompt KPMG ban on non-audit Work. *SkyNews*. Pridobljeno 1. februarja 2019 na spletnem naslovu: <https://news.sky.com/story/amp/accounting-scandals-prompt-kpmg-ban-on-non-audit-work-11547932>
46. KPMG. (2018, februar). *European Union Audit Legislation. Frequently asked questions. For discussion purposes*. Pridobljeno 28. oktobra 2018 na spletnem naslovu: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/07/shedding-light-on-eu-audit-legislation.pdf>
47. KPMG Slovenija, d.o.o. (2018, januar). *Letno pregledno poročilo 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/si/pdf/SITransparencyReportSLO2017jan_lr.pdf
48. Ljubljanska Borza, d.d. & Združenje nadzornikov Slovenije. (2016, oktober). *Kodeks upravljanja javnih delniških družb*. (Elektronski vir). Ljubljana. Pridobljeno 28. oktobra 2018 na spletnem naslovu: <http://www.ljse.si/media/Attachments/Izdajatelji/2016/NovKodeksCG2016.pdf>
49. Magnan, M. & Markarian, G. (2011). Accounting, Governance and the Crisis: Is Risk the Missing Link? *European Accounting Review*, 20(2), 215 – 231
50. McCance, D. (2018, 20. november). FRC to review audit standards. *Economia*. Pridobljeno 28. novembra 2018 na spletnem naslovu: <https://economia.icaew.com/news/november-2018/frc-to-review-audit-standards>
51. Monaghan, A. (2018, 21. november). Patisserie Valerie accountants face 'black hole' investigation. *The Guardian*. Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.theguardian.com/business/2018/nov/21/patisserie-valerie-accountants-face-black-hole-investigation>

52. Pagano, M. & Immordino, G. (2009). *Corporate Fraud, Governance and Auditing*. EFA 2009 Bergen Meetings Paper. Bergen. Pridobljeno 1. februarja 2019 na spletnem naslovu: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1337909
53. Palka, V. (2015). *Kritična analiza revizijske reforme z vidika izbranih interesnih skupin v Sloveniji* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
54. Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. (3. izd.). Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
55. PIT revizija d.o.o. (2018, 22. marec). *Letno pregledno poročilo v skladu z 79. členom ZRev-2 družbe PIT REVIZIJA d.o.o. za leto 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: <http://www.pit.si/db/pit/file/letno%20pregledno%20poro%C4%8Dilo%202017.pdf>
56. Porter, B., Ó hÓgartaigh C. & Baskerville, R. (2009, september). *Report on research conducted in the United Kingdom and New Zealand in 2008 investigating the audit expectation-performance gap and users' understanding of, and desired improvements to, the auditor's report*. Pridobljeno 16. novembra 2018 na spletnem naslovu: http://www.ifac.org/system/files/downloads/Porter_et_al_Final_Report_Combined.pdf
57. Resni d.o.o. (2018, 31. marec). *Letno pregledno poročilo za leto 2017*. Pridobljeno 7. decembra 2018 na spletnem naslovu: <http://resni.si/wp-content/uploads/2018/04/LP-2017-za-objavo-1.pdf>
58. Slovenski inštitut za revizijo. (2013, 18. april). *Navodilo za delovanje revizijskih družb 2. Katalog prepovedanih storitev*. Pridobljeno 7. novembra 2018 na spletnem naslovu: <http://www.si-revizija.si/sites/default/files/katalog-prepovedanih-storitev.pdf>
59. Slovenski inštitut za revizijo. *Seznam revizijskih družb na dan 29.12.2018*. Pridobljeno 29. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://sis.si-revizija.si/public/registry/revcompanylist>
60. YouGov. (2014). *Improving Confidence in the Value of Audit. A Research Report commissioned by the Financial Reporting Council*. (Elektronski vir). Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.frc.org.uk/getattachment/bfbcab7a-e0a4-4ef7-973a-e53cc007f1df/YouGov-report-FRC-Confidence-in-Audit.pdf>
61. YouGov. (2016). *Enhancing Confidence in the Value of Audit – 2016. A Research Report commissioned by the Financial Reporting Council*. (Elektronski vir). Pridobljeno 25. decembra 2018 na spletnem naslovu: <https://www.frc.org.uk/getattachment/dc18af2c-35e6-43fa-afec-29f6099deed2/YouGov-survey-Confidence-in-the-value-of-audit.pdf>
62. The Guardian. (2018, 25. november). *Moore Stephens and BDO merger could pile pressure on big four*. (Elektronski vir). Pridobljeno 7. februarja 2019 na spletnem naslovu: <https://amp.theguardian.com/business/2018/nov/25/moore-stephens-and-bdo-merger-could-pile-pressure-on-big-four>
63. UHY Revizija in svetovanje d.o.o. (2018, 2. marec). *Pregledno poročilo za leto 2017*. Pridobljeno 7. novembra 2018 na spletnem naslovu: <http://www.uhy.si/documents/PreglednoPorocilo-2017.pdf>
64. Združenje nadzornikov Slovenije. (2016, junij). *Priporočila za revizijske komisije*. (Elektronski vir). Ljubljana: Združenje nadzornikov Slovenije.

PRILOGE

Priloga 1: Polstrukturiran intervju - regulator

1. OBVEZNA MENJAVA REVIZIJSKIH DRUŽB IN PROCES IZBORA REVIZIJSKE DRUŽBE

1.1. Evropska komisija je v Zeleni knjigi (Zelena knjiga, 2010, str. 15-17) izpostavila problem koncentracije revizijskega trga med velika štiri revizijska podjetja. Uredba (Uredba, člen 16, točka 3 (b)) zahteva, da revizijski subjekti pri izvajanju postopka izbire revizijske družbe pripravijo pregledna in nediskriminacijska merila za izbor revizijskih podjetij.

1.1.1. Kakšna je vaša ocena uvedbe Uredbe na koncentracijo trga revizijskih storitev?

1.1.2. Kakšen je vaš pogled na tveganje koncentracije trga revizijskih storitev med velika štiri revizijska podjetja v Sloveniji?

1.2. Uredba (Uredba, člen 17, točka 1) je omejila izvajanje revidiranja za subjekte javnega interesa na največ 10 let in najmanj eno leto. Priporočila za revizijske komisije (Priporočila za revizijske komisije, 2016, stran 21) med drugim priporočajo, da se zunanjega revizorja imenuje za najmanj tri leta ali več.

1.2.1. Kako ocenjujete, da je uvedena sprememba vplivala na trg revidiranja subjektov javnega interesa v Sloveniji?

1.2.2. Kako je uvedena sprememba po vašem mnenju vplivala na neodvisnost in kakovost pri izvedbi revidiranja?

1.2.3. Kakšen je vaš pogled na imenovanje zakonitega revizorja za več kot eno leto?

1.3. Ključni revizijski partnerji, odgovorni za izvajanje obvezne revizije, morajo prekiniti sodelovanje pri obvezni reviziji revidiranega subjekta najpozneje po sedmih letih od datuma njihovega imenovanja (Uredba, člen 17, točka 7). Enaka zahteva je vključena že v (še) veljavni Zakon o revidiranju (ZRev-2, 45. člen, točka 2).

1.3.1. Kakšen je vaš pogled na mehanizme, ki so jih revizijske družbe uvedle za potrebe rotacije osebja, ki sodeluje pri obvezni reviziji (Uredba, člen 17, točka 7)?

1.3.2. Ali zaznavate kakršnekoli težave zaradi neusklajenosti rokov pri menjavi ključnih revizijskih partnerjev in revizijskih podjetij, tudi v luči obvezne menjave kontrolnih partnerjev?

2. NEODVISNOST IN OMEJITEV IZVAJANJA NEREVIZIJSKIH STORITEV

2.1. Uredba (Uredba, člen 4, točki 2 in 3) je natančneje opredelila kriterije finančne neodvisnosti revizijskih podjetij pri opravljanju revizij subjektov javnega interesa tako z vidika opravljanja nerevizijskih storitev kot z vidika izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta po višini prejetih plačil.

2.1.1. V kakšni meri so uvedene omejitve glede plačil za dovoljene nerevizijske storitve ter omejitve glede izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta, vplivale na udeležence na trgu?

- 2.1.2. Kakšen je po vašem mnenju vpliv zgoraj navedenih omejitev na neodvisnost revizijskih podjetij, ki revidirajo subjekte javnega interesa?
- 2.2. Uredba (Uredba, člen 5, točka 1) je taksativno opredelila prepovedane nerevizijske storitve. Hkrati je jasno opredelila vpliv izvajanja tovrstnih storitev v mrežah podjetij. Določila Uredbe dovoljujejo, da države članice lahko zaostrijo izvajanje storitev ali jih do določene mere omilijo (Uredba, člen 5, točki 2 in 3). Prepovedane storitve so v Sloveniji opredeljene tudi v Zakonu o revidiranju (ZRev-2, 45. člen, 4. alineja 1. točke) in v Katalogu prepovedanih storitev (Navodilo za delovanje revizijskih družb 2, 2013).
- 2.2.1. Ali ste zaznali kakršnekoli težave pri izvajanju zgoraj navedenih določb Uredbe?
- 2.2.2. Na kakšen način je uvedba taksativne navedbe prepovedanih nerevizijskih storitev vplivala na izvajanje nerevizijskih storitev pri družbah v javnem interesu?
- 2.2.3. Kako so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na izvajanje revizij čezmejnih skupin družb?
- 2.2.4. Kako so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na neodvisnost revizijskih podjetij pri izvajanju revizij subjektov javnega interesa?
3. VLOGA IN ODGOVORNOST REVIZIJSKIH KOMISIJ
- 3.1. Pristojnosti revizijskih komisij so po novem bistveno večje (ZGD, 280. člen).
- 3.1.1. Kakšne spremembe po spremembi zakonodaje opazate pri komunikaciji revizijskih komisij z vami kot regulatorjem?
- 3.1.2. Na kakšen način so se revizijske komisije lotile spremljanja uspešnosti obvezne revizije?
- 3.1.3. Kakšna je vaša ocena vpliva revizijskih komisij pri spremljanju neodvisnosti revizorja, predvsem v zvezi z izvajanjem nerevizijskih storitev za subjekte javnega interesa?
4. REVIZORJEVO POROČANJE
- 4.1. Mednarodni standardi revidiranja (MSR 701) so že leto pred uveljavitvijo Uredbe (Uredba, člen 10, točka 2) za družbe v javnem interesu prinesli pomembne spremembe pri revizorjevem poročanju za subjekte javnega interesa. Ključna novost je vključitev ključnih revizijskih zadev v revizorjevo poročilo.
- 4.1.1. Kako po vašem mnenju novo revizorjevo poročilo vpliva na uporabnike revizorjevih poročil?
- 4.1.2. Kako sta po vašem mnenju povezani kakovost revidiranja in novo revizorjevo poročanje?
- 4.1.3. Kakšna so vaša opažanja v zvezi z revizorjevim poročanjem na osnovi analiz, ki ste jih opravljali dve leti zapovrstjo?
- 4.2. Poleg sprememb, ki se nanašajo na revizorjevo poročilo, je Uredba (Uredba, člen 11, točka 2) podrobno opredelila zadeve, o katerih mora revizor pisno poročati revizijski komisiji.
- 4.2.1. Kakšna so vaša opažanja v zvezi s pisnim poročanjem revizijskim komisijam?

- 4.3. Kakšna je vaša ocena uporabnosti letnih preglednih poročil?
- 4.4. Kakšna je vaša ocena dialoga med revizijskimi družbami oz. zakonitimi revizorji in različnimi nadzorniki (AJNR, AZN, BS, ATVP)?
- 5. KAKOVOST REVIZIJSKIH STORITEV IN ZAUPANJE UPORABNIKOV V REVIZIJE
  - 5.1. Kateri so po vašem mnenju ključni elementi, ki vplivajo na kakovost revizije?
  - 5.2. V kakšni meri ocenjujete, da uvedene spremembe vplivajo na kakovost revizijskih storitev?
  - 5.3. Kako bi ocenili vpliv uvedenih sprememb na zaupanje uporabnikov v storitve revidiranja?
  - 5.4. V kakšni meri so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na stroške kapitala?
- 6. PRIHODNOST REVIZIJE
  - 6.1. Kakšne spremembe na področju izvajanja revizije pričakujete v naslednjih 3-5 letih?
  - 6.2. Kakšne spremembe na revizijskem trgu pričakujete v naslednjih 3-5 letih?

Priloga 2: Polstrukturiran intervju – revizijske družbe

1. OBVEZNA MENJAVA REVIZIJSKIH DRUŽB IN PROCES IZBORA REVIZIJSKE DRUŽBE

1.1. Evropska komisija je v Zeleni knjigi (Zelena knjiga, 2010, str. 15-17) izpostavila problem koncentracije revizijskega trga med velika štiri revizijska podjetja. Uredba (Uredba, člen 16, točka 3 (b)) zahteva, da revizijski subjekti pri izvajanju postopka izbire revizijske družbe pripravijo pregledna in nediskriminacijska merila za izbor revizijskih podjetij.

1.1.1. Kako ocenjujete, da je uvedba Uredbe vplivala na koncentracijo trga revizijskih storitev?

1.1.2. Kakšne so vaše izkušnje v zvezi s pripravo preglednih in nediskriminacijskih meril za izbor revizijskih podjetij?

1.2. Uredba (Uredba, člen 17, točka 1) je omejila izvajanje revidiranja za subjekte javnega interesa na največ 10 let in najmanj eno leto. Priporočila za revizijske komisije med drugim priporočajo, da se zunanjega revizorja imenuje za najmanj tri leta ali več. (Priporočila za revizijske komisije, 2016, stran 21)

1.2.1. V kakšni meri ocenjujete, da je uvedena sprememba vplivala na trg revidiranja subjektov javnega interesa v Sloveniji?

1.2.2. Kako ocenjujete, da je uvedena sprememba vplivala na neodvisnost in kakovost pri izvedbi revidiranja?

1.2.3. Kakšen je vaš pogled na imenovanje zakonitega revizorja za več kot eno leto?

1.3. Ključni revizijski partnerji, odgovorni za izvajanje obvezne revizije, morajo prekiniti sodelovanje pri obvezni reviziji revidiranega subjekta najpozneje po sedmih letih od datuma njihovega imenovanja (Uredba, člen 17, točka 7). Enaka zahteva je vključena že v (še) veljavni Zakon o revidiranju (ZRev-2, 45. člen, točka 2).

1.3.1. Kakšne mehanizme ste uvedli za potrebe rotacije osebja v primerih, ko rotacija ni usklajena z obdobjem imenovanja revizijske družbe?

1.3.2. Ali zaznavate kakršnekoli težave zaradi neusklajenosti rokov pri menjavi ključnih revizijskih partnerjev in revizijskih podjetij, tudi v luči obvezne menjave kontrolnih partnerjev?

2. NEODVISNOST IN OMEJITEV IZVAJANJA NEREVIZIJSKIH STORITEV

2.1. Uredba je natančneje opredelila kriterije finančne neodvisnosti revizijskih podjetij pri opravljanju revizij subjektov javnega interesa tako z vidika opravljanja nerevizijskih storitev kot z vidika izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta po višini prejetih plačil (Uredba, člen 4, točki 2 in 3).

2.1.1. Kako so uvedene omejitve glede plačil za dovoljene nerevizijske storitve ter omejitve glede izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta, vplivale na revizijsko družbo?

2.1.2. Kakšen je po vašem mnenju vpliv zgoraj navedenih omejitev na neodvisnost revizijskih podjetij?

- 2.2. Uredba je taksativno opredelila prepovedane nerevizijske storitve (Uredba, člen 5, točka 1). Hkrati je jasno opredelila vpliv izvajanja tovrstnih storitev v mrežah podjetij. Določila Uredbe dovoljujejo, da države članice lahko zaostrijo izvajanje storitev ali jih do določene mere omilijo (Uredba, člen 5, točki 2 in 3). Prepovedane storitve so v Sloveniji opredeljene tudi v Zakonu o revidiranju (ZRev-2, 45. člen, 4. alineja 1. točke) in v Katalogu prepovedanih storitev (Navodilo za delovanje revizijskih družb 2, 2013).
- 2.2.1. Ali ste zaznali kakršnekoli težave pri izvajanju zgoraj navedenih določb Uredbe?
- 2.2.2. Kakšna je vaša ocena vpliva uvedbe taksativne navedbe prepovedanih nerevizijskih storitev na izvajanje nerevizijskih storitev pri družbah v javnem interesu?
- 2.2.3. Kako so uvedene spremembe vplivale na izvajanje revizij čezmejnih skupin družb?
- 2.2.4. Kako so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na neodvisnost revizijskih podjetij pri izvajanju revizij subjektov javnega interesa?
3. VLOGA IN ODGOVORNOST REVIZIJSKIH KOMISIJ
- 3.1. Pristojnosti revizijskih komisij so po novem bistveno večje (ZGD, 280. člen).
- 3.1.1. Na kakšen način so se revizijske komisije lotile spremljanja uspešnosti obvezne revizije?
- 3.1.2. Kakšna je vaša ocena vpliva revizijskih komisij pri spremljanju neodvisnosti revizorja, predvsem v zvezi z izvajanjem nerevizijskih storitev za subjekte javnega interesa?
4. REVIZORJEVO POROČANJE
- 4.1. Mednarodni standardi revidiranja (MSR 701) so že leto pred uveljavitvijo Uredbe (Uredba, člen 10, točka 2) za družbe v javnem interesu prinesli pomembne spremembe pri revizorjevem poročanju za subjekte javnega interesa. Ključna novost je vključitev ključnih revizijskih zadev v revizorjevo poročilo.
- 4.1.1. Kako ocenjujete, da so novo revizorjevo poročilo sprejeli uporabniki revizorjevih poročil?
- 4.1.2. Kako ocenjujete, da je novo revizorjevo poročilo vplivalo na kakovost revidiranja?
- 4.2. Poleg sprememb, ki se nanašajo na revizorjevo poročilo, je Uredba (Uredba, člen 11, točka 2) podrobno opredelila zadeve, o katerih mora revizor pisno poročati revizijski komisiji.
- 4.2.1. Kakšna so vaša opažanja v zvezi s pisnim poročanjem revizijskim komisijam?
- 4.3. Kakšna je vaša ocena uporabnosti letnih preglednih poročil?
- 4.4. Kakšna je vaša ocena dialoga med revizijskimi družbami oz. zakonitimi revizorji in različnimi nadzorniki (AJNR, AZN, BS, ATPV)?
5. KAKOVOST REVIZIJSKIH STORITEV IN ZAUPANJE UPORABNIKOV V REVIZIJE
- 5.1. Kateri so po vašem mnenju ključni elementi, ki vplivajo na kakovost revizije?

- 5.2. V kakšni meri ocenjujete, da uvedene spremembe vplivajo na kakovost revizijskih storitev?
- 5.3. Kako bi ocenili vpliv uvedenih sprememb na zaupanje uporabnikov v storitve revidiranja?
- 5.4. V kakšni meri so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na stroške kapitala?
- 6. PRIHODNOST REVIZIJE
  - 6.1. Kakšne spremembe na področju izvajanja revizije pričakujete v naslednjih 3-5 letih?
  - 6.2. Kakšne spremembe na revizijskem trgu pričakujete v naslednjih 3-5 letih?

Priloga 3: Polstrukturiran intervju – člani revizijskih komisij

1. OBVEZNA MENJAVA REVIZIJSKIH DRUŽB IN PROCES IZBORA REVIZIJSKE DRUŽBE

1.1. Evropska komisija je v Zelenu knjigo izpostavila problem koncentracije revizijskega trga med velika štiri revizijska podjetja (Zelena knjiga, 2010, str. 15-17). Uredba zahteva, da revizijski subjekti pri izvajanju postopka izbire revizijske družbe pripravijo pregledna in nediskriminacijska merila za izbor revizijskih podjetij (Uredba, člen 16, točka 3 (b)).

1.1.1. Kakšen je vaš pogled na možnost izbire med revizijskimi podjetji za opravljanje storitev obveznih revizij subjektov javnega interesa?

1.1.2. Kakšne so vaše izkušnje v zvezi s pripravo preglednih in nediskriminacijskih meril za izbor revizijskih podjetij?

1.2. Uredba je omejila izvajanje revidiranja za subjekte javnega interesa na največ 10 let in najmanj eno leto (Uredba, člen 17, točka 1). Priporočila za revizijske komisije med drugim priporočajo, da se zunanjega revizorja imenuje za najmanj tri leta ali več. (Priporočila za revizijske komisije, 2016, stran 21)

1.2.1. Kako ocenjujete, da je uvedena sprememba vplivala na neodvisnost in kakovost pri izvedbi revidiranja?

1.2.2. Kakšen je vaš pogled na imenovanje zakonitega revizorja za več kot eno leto?

1.3. Ključni revizijski partnerji, odgovorni za izvajanje obvezne revizije, morajo prekiniti sodelovanje pri obvezni reviziji revidiranega subjekta najpozneje po sedmih letih od datuma njihovega imenovanja (Uredba, člen 17, točka 7). Enaka zahteva je vključena že v (še) veljavni Zakon o revidiranju (ZRev-2, 45. člen, točka 2).

1.3.1. Kakšen je vaš pogled na mehanizme, ki so jih revizijske družbe uvedle za potrebe rotacije osebja, ki sodeluje pri obvezni reviziji (Uredba, člen 17, točka 7)?

1.3.2. Ali zaznavate kakršnekoli težave zaradi neusklajenosti rokov pri menjavi ključnih revizijskih partnerjev in revizijskih podjetij, tudi v luči obvezne menjave kontrolnih partnerjev?

2. NEODVISNOST IN OMEJITEV IZVAJANJA NEREVIZIJSKIH STORITEV

2.1. Uredba je natančneje opredelila kriterije finančne neodvisnosti revizijskih podjetij pri opravljanju revizij subjektov javnega interesa tako z vidika opravljanja nerevizijskih storitev kot z vidika izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta po višini prejetih plačil (Uredba, člen 4, točki 2 in 3).

2.1.1. V kakšni meri so uvedene omejitve glede plačil za dovoljene nerevizijske storitve ter omejitve glede izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta, vplivale na družbe in na revizijske komisije?

2.1.2. Kakšen je po vašem mnenju vpliv zgoraj navedenih omejitev na neodvisnost revizijskih podjetij, ki revidirajo subjekte javnega interesa?

- 2.2. Uredba je taksativno opredelila prepovedane nerevizijske storitve (Uredba, člen 5, točka 1). Hkrati je jasno opredelila vpliv izvajanja tovrstnih storitev v mrežah podjetij. Določila Uredbe dovoljujejo, da države članice lahko zaostrijo izvajanje storitev ali jih do določene mere omilijo (Uredba, člen 5, točki 2 in 3). Prepovedane storitve so v Sloveniji opredeljene tudi v Zakonu o revidiranju (ZRev-2, 45. člen, 4. alineja 1. točke) in v Katalogu prepovedanih storitev (Navodilo za delovanje revizijskih družb 2, 2013).
- 2.2.1. Kakšne so vaše izkušnje pri izvajanju zgoraj navedenih določb Uredbe?
- 2.2.2. Kako ocenjujete, da je taksativna navedba prepovedanih nerevizijskih storitev vplivala na obseg in vrsto izvajanja nerevizijskih storitev s strani revizijskih družb?
- 2.2.3. Kako ocenjujete, da so uvedene spremembe vplivale na izvajanje revizij čezmejnih skupin družb?
- 2.2.4. Kako so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na neodvisnost revizijskih podjetij pri izvajanju revizij subjektov javnega interesa?
3. VLOGA IN ODGOVORNOST REVIZIJSKIH KOMISIJ
- 3.1. Pristojnosti revizijskih komisij so po novem bistveno večje (ZGD, 280. člen).
- 3.1.1. Kakšen je vaš pogled na komunikacijo z regulatorjem trga revizijskih storitev?
- 3.1.2. Na kakšen način ste se lotili spremljanja uspešnosti obvezne revizije?
- 3.1.3. Kakšna je vaša ocena vpliva revizijske komisije na neodvisnost revizorja, predvsem v zvezi z izvajanjem nerevizijskih storitev?
4. REVIZORJEVO POROČANJE
- 4.1. Mednarodni standardi revidiranja (MSR 701) so že leto pred uveljavitvijo Uredbe (Uredba, člen 10, točka 2) za družbe v javnem interesu prinesli pomembne spremembe pri revizorjevem poročanju za subjekte javnega interesa. Ključna novost je vključitev ključnih revizijskih zadev v revizorjevo poročilo.
- 4.1.1. Kakšen je vaš pogled na novo revizorjevo poročilo?
- 4.1.2. Kako sta po vašem mnenju povezani kakovost revidiranja in novo revizorjevo poročanje?
- 4.2. Poleg sprememb, ki se nanašajo na revizorjevo poročilo, je Uredba (Uredba, člen 11, točka 2) podrobno opredelila zadeve, o katerih mora revizor pisno poročati revizijski komisiji.
- 4.2.1. Kakšna so vaša opažanja v zvezi s pisnim poročanjem revizorjev revizijskim komisijam?
- 4.3. Kakšna je vaša ocena uporabnosti letnih preglednih poročil?
- 4.4. Kakšna je vaša ocena dialoga med revizijskimi družbami oz. zakonitimi revizorji in različnimi nadzorniki (AJNR, AZN, BS, ATPV)?
5. KAKOVOST REVIZIJSKIH STORITEV IN ZAUPANJE UPORABNIKOV V REVIZIJE
- 5.1. Kateri so po vašem mnenju ključni elementi, ki vplivajo na kakovost revizije?

- 5.2. V kakšni meri ocenjujete, da uvedene spremembe vplivajo na kakovost revizijskih storitev?
- 5.3. Kako bi ocenili vpliv uvedenih sprememb na vaše zaupanje v obvezno revizijo?
- 5.4. V kakšni meri so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na stroške kapitala?
- 6. PRIHODNOST REVIZIJE
  - 6.1. Kakšne spremembe na področju izvajanja revizije pričakujete v naslednjih 3-5 letih?
  - 6.2. Kakšne spremembe na revizijskem trgu pričakujete v naslednjih 3-5 letih?

Priloga 4: Polstrukturiran intervju – širša javnost

1. OBVEZNA MENJAVA REVIZIJSKIH DRUŽB IN PROCES IZBORA REVIZIJSKE DRUŽBE

1.1. Evropska komisija je v Zeleni knjigi (Zelena knjiga, 2010, str. 15-17) izpostavila problem koncentracije revizijskega trga med velika štiri revizijska podjetja. Uredba (Uredba, člen 16, točka 3 (b)) zahteva, da revizijski subjekti pri izvajanju postopka izbire revizijske družbe pripravijo pregledna in nediskriminacijska merila za izbor revizijskih podjetij.

1.1.1. Kakšen je vaš pogled na tveganje koncentracije trga revizijskih storitev med velika štiri revizijska podjetja v Sloveniji?

1.2. Uredba (Uredba, člen 17, točka 1) je omejila izvajanje revidiranja za subjekte javnega interesa na največ 10 let in najmanj eno leto. Priporočila za revizijske komisije (Priporočila za revizijske komisije, 2016, stran 21) med drugim priporočajo, da se zunanjega revizorja imenuje za najmanj tri leta ali več.

1.2.1. Ali je uvedena sprememba po vašem mnenju kakorkoli vplivala na neodvisnost ali kakovost pri izvedbi revidiranja?

2. NEODVISNOST IN OMEJITEV IZVAJANJA NEREVIZIJSKIH STORITEV

2.1. Uredba (Uredba, člen 4, točki 2 in 3) je natančneje opredelila kriterije finančne neodvisnosti revizijskih podjetij pri opravljanju revizij subjektov javnega interesa tako z vidika opravljanja nerevizijskih storitev kot z vidika izpostavljenosti revizijskih podjetij do revidiranega subjekta po višini prejetih plačil.

2.1.1. Kakšen je po vašem mnenju vpliv zgoraj navedenih omejitev na neodvisnost revizijskih podjetij, ki revidirajo subjekte javnega interesa?

2.2. Uredba (Uredba, člen 5, točka 1) je taksativno opredelila prepovedane nerevizijske storitve. Hkrati je jasno opredelila vpliv izvajanja tovrstnih storitev v mrežah podjetij. Določila Uredbe (Uredba, člen 5, točki 2 in 3) dovoljujejo, da države članice lahko zaostrijo izvajanje storitev ali jih do določene mere omilijo. Prepovedane storitve so v Sloveniji opredeljene tudi v Zakonu o revidiranju (ZRev-2, 45. člen, 4. alineja 1. točke) in v Katalogu prepovedanih storitev (Navodilo za delovanje revizijskih družb 2, 2013).

2.2.1. Kako so po vašem mnenju uvedene spremembe vplivale na neodvisnost revizijskih podjetij pri izvajanju revizij subjektov javnega interesa?

3. VLOGA IN ODGOVORNOST REVIZIJSKIH KOMISIJ

3.1. Pristojnosti revizijskih komisij so po novem bistveno večje (ZGD, 280. člen).

3.1.1. Kakšna je vaša ocena vpliva revizijskih komisij pri spremljanju neodvisnosti revizorja, predvsem v zvezi z izvajanjem nerevizijskih storitev za subjekte javnega interesa?

4. REVIZORJEVO POROČANJE

4.1. Mednarodni standardi revidiranja (MSR 701) so že leto pred uveljavitvijo Uredbe (Uredba, člen 10, točka 2) za družbe v javnem interesu prinesli pomembne

spremembe pri revizorjevem poročanju za subjekte javnega interesa. Ključna novost je vključitev ključnih revizijskih zadev v revizorjevo poročilo.

4.1.1. Kakšen je vaš pogled na novo revizorjevo poročilo?

4.1.2. Kako sta po vašem mnenju povezani kakovost revidiranja in novo revizorjevo poročanje?

5. KAKOVOST REVIZIJSKIH STORITEV IN ZAUPANJE UPORABNIKOV V REVIZIJE

5.1. V kakšni meri ocenjujete, da uvedene spremembe vplivajo na kakovost revizijskih storitev?

5.2. Kako bi ocenili vpliv uvedenih sprememb na vaše zaupanje v storitve revidiranja?